

militaire spectator

WAARIN OPGENOMEN
DE OFFICIËLE
MEDEDELINGEN VAN
DE KONINKLIJKE
LANDMACHT EN DE
KONINKLIJKE
LUCHTMACHT

Denken in
beweging . . .

(zie blz. 57)

militaire spectator

MAANDBLAD

waarin opgenomen de officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht

UITGAVE:

Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap

Secretaris:

Denijsstraat 135, 2551 HJ Den Haag

Ledenadministratie:

K. Doormanlaan 274,
2283 BB Rijswijk

HOOFDREDACTEUR:

P. L. HoEVERS

brigade-generaal der infanterie

p/a HKS, Frederikkazerne
v.d. Burchlaan 31, 2597 PC Den Haag
Telefoon (070) 16 66 29

ADJ.-HOOFDREDACTEUR:

W. C. LouwERSE

commodore Koninklijke luchtmacht

REDACTEUREN:

J. M. J. BOSCH

majoor der cavalerie

B. A. C. DROSTE

luitenant-kolonel van de Koninklijke
luchtmacht

dr. A. A. KLUMPER

luitenant-kolonel van de militair
psychologische en sociologische dienst

Ir. G. M. van der Laan

brigade-generaal van de technische staf

drs. J. W. M. SCHULTEN

luitenant-kolonel verbindingdienst

BUREAU-REDACTIE/PRODUKTIE:

Spul 47, 2511 BL Den Haag
Telefoon (070) 72 13 68

ABONNEMENTEN:

f 30,-, buitenland f 40,- per jaar
Losse nummers f 2,75

ADVERTENTIES:

N.V. Noord-Nederlandse Drukkerij
Postbus 6, 7940 AA Meppel
Telefoon (05220) 7 09 11

Contractprijzen op aanvraag

NADruk VERBODEN

54 Officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht

55 Leiderschap en motivatie

57 Beweging in het verdedigend gevecht. Een zaak van goede leiding, door J. M. J. Bosch, J. W. Brinkman en G. C. W. Soetermeer, resp. majoor der cavalerie, luitenant-kolonel en majoor der infanterie

69 Materieeldienstorganisatie, door S. Cooke en J. Kroon, majors van de technische dienst

74 De Multinational Force and Observers, door R. van den Anker, kapitein van de verbindingdienst

82 De Duitse luchtstrijdkrachten 1920-1945. Heimelijk opgebouwd, openlijk verslagen, door H. Toorenvliet, publicist

93 Meningen van anderen: Organisatie en legervorming

97 Antwoord op meningen van anderen: Organisatie en legervorming

100 Boeken

103 Vakpers: Excellerende gevechtseenheden

OFFICIELE MEDEDELINGEN

KONINKLIJKE LANDMACHT
KONINKLIJKE LUCHTMACHT

Uit de landmacht- en luchtmachtorders

LaO 85014 (83.1/18) / LuO 85514 (83.1/18). Regeling NS-vastrechtkaarten.

LuO 85513 (91.1/29). Onderscheidingsvlaggen voor commandant van het commando tactische luchtstrijdkrachten en commandant van het commando logistiek en opleidingen.

LaO 71031 (81/37) / LuO 71525 (81/33). Regeling militaire rijbewijzen.

LaO 85016 (55.71/1v) / LuO 85517 (55.71/1v). Wijziging inkwartieringstarieven.

LaO 73020 (82.2/12). Regeling vervoer ter zake van gezinsbezoek voor in de Bondsrepubliek Duitsland en België wonende militairen die om redenen van dienst tijdelijk in Nederland verblijven (herdruk, september 1985).

LaO 76014 (82.2/13) / LuO 76509 (82.2/13). Regeling vervoer voor rijksrekening bij bewegingsvrijheid buitenge-

woon verlof e.d. (herdruk, september 1985).

LaO 78016 (81/44) / LuO 78515 (81/38). Reisbesluit militairen 1978 (herdruk, september 1985).

LaO 80005 (13.5/2) / LuO 80508 (13.5/2). Regeling weggebruik en begeleiding verplaatsingen (herdruk, augustus 1985).

LaO 62035 (55.17/52) / LuO 62540 (55.17/50). Verplaatsingskostenbesluit 1962.

LaO 84006 (55.17/94) / LuO 84509 (55.17/91). Regeling dagelijks reizen tussen de woning en de plaats van tewerkstelling voor buiten Nederland geplaatste militairen (herdruk, oktober 1985).

LaO 85017 (23.24/11) / LuO 85518 (23.24/10). Instelling Korps Militaire Controleurs Gevaarlijke Stoffen.

Lamed 031-70 (55.3/133). Messes (herdruk, oktober 1985).

Lamed 017-85 (13.4/3) / Lumed 511-85 (13.4/3). Identiteitsbewijzen militaire controleurs gevaarlijke stoffen.

Lamed 018-85 (23.24/81). Bewakingsgebieden brigades Koninklijke marechaussee.

Lamed 019-85 (02/45) / Lumed 513-85 (02/44). Arbo-beveogheidsregeling Defensie.

Lamed 020-85 (53/89). Onderscheidingsteken voor langdurige dienst als officier.

Lamed 021-85 (78/530). Omscholing tot administrateur.

Lamed 022-85 (78/531). Dienstvak technische opleiding voor (sergeant-majoor) administrateur.

De aandacht wordt erop gevestigd, dat officieren, die maandelijks van Rijksweg de „Militaire Spectator” ontvangen, bij wijziging van hun adres, dit dienen bekend te maken aan de administratie van de eenheid waarbij zij in onderhoud zijn.

Einde van de Officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht en Koninklijke luchtmacht

KONINKLIJKE VERENIGING TER BEOEFENING VAN DE KRIJGSWETENSCHAP

Op maandag 17 maart 1986 te 19.30 uur houdt de vereniging voor leden en introduc e(s) een bijeenkomst in het Opleidingscentrum Infanterie (OCI), Jan van Nassaukazerne, Oranjelaan 4, Harderwijk, in de filmzaal „Kranenburg Noord”, waar door luitenant-kolonel-arts G. S. D. Zaalberg een inleiding zal worden gehouden over het onderwerp

Militaire geneeskunde in de 21e eeuw

Na de voordracht wordt, als gebruikelijk, gelegenheid tot discussie geboden.

Introductie: d.t.v. de secretaris, Ikol W. F. Anthonijsz, Frederikkazerne, gebouw 110, Postbus 90701, 2509 LS Den Haag (tel. tijdens diensturen (070) 16 68 99).

Leiderschap en motivatie

MS Op 2 september 1985 hield de vorige bevelhebber der landstrijdkrachten, luitenant-generaal Roos, een afscheidsrede op de Koninklijke Militaire Academie.

In zijn betoog stuitte hij op de problematiek van het leiderschap. Daarvan beklemtoonde hij twee aspecten. Ten eerste noemde hij de *variabele* waarde van factoren die (gevechts)situaties waarin leiding moet worden gegeven, beïnvloeden. Situaties zijn nooit gelijk en verlangen steeds weer een creatieve aanpak: routine bestaat niet! Als tweede aspect noemde de voormalige bevelhebber het feit dat altijd leiding wordt gegeven aan *mensen*. Aan die leiding zijn altijd factoren als moreel, vertrouwen en kameraadschap verbonden.

Leiding geven is een belangrijk kenmerk van het militaire beroep, hetgeen niet alleen geldt voor beroepsmilitairen maar zeker ook voor gegradueerde dienstplichtigen en reserveofficieren. De essentie van het (beroeps)militair zijn ligt onverminderd in de bijzondere situatie dat hij/zij is „ingehuurd” voor extra inspanningen onder buitengewone omstandigheden. Deze specifieke positie van de militair is derhalve een gegeven en dient als zodanig te zijn geaccepteerd.

De wijze waarop *nu* leiding moet worden gegeven

verschilt in sterke mate van die van voor of vlak na de Tweede Wereldoorlog. Het vraagstuk van vrede en veiligheid is niet meer voorbehouden aan politici en/of militairen maar maakt deel uit van de discussie binnen o.m. de gehele Nederlandse samenleving, met als gevolg een kritische opstelling van deze samenleving ten aanzien van de krijgsmacht; de angst voor inzet van vernietigingswapens blijft een wezenlijk bestanddeel uitmaken van deze discussie. Een ander belangrijk feit is de democratisering van de samenleving die vooral in de jaren '60 en '70 is ingetreden en haar invloed zeer duidelijk heeft kenbaar gemaakt. Een militaire meerdere kan geen leiding meer geven op grond van zijn/haar rang of status maar bijna uitsluitend op grond van overwicht, gebaseerd op kennis en vaardigheden van het militaire metier, alsmede op grond van zijn/haar instelling tegenover de medemens en zijn bekwaamheid als leider uiteenlopende belangen en aspecten van personeel en organisatie met elkaar te laten accorderen. Met andere woorden: op grond van kenmerken en gedrag. Het onevenwichtig samengaan van kenmerken en gedrag kan echter een aantal (ongewenste en *te laken*) kortsluitingen teweegbrengen. De kenmerken waarover het gaat betreffen zowel de dienstplichtigen, het beroepspersoneel als de militaire organisatie. Het behoeft geen betoog dat tussen beroepspersoneel en dienstplichtigen een aantal verschillen bestaat. Behalve macht en invloed spelen belangstellingsgebieden, kennis van en inzicht in de (militaire) organisatie, verwachtingen die over de organisatie worden gekoesterd en mentale gerichtheid op een materiële afhankelijkheid van de organisatie een belangrijke rol. Ook de tijdsduur van betrokkenheid bij die organisatie, kennis en belangstelling voor civiele beroepen en opleidingen, alsmede houding tegenover de krijgsmacht en politieke keuze(n) zijn van grote betekenis.

Deze verschillen spreken méér naarmate de militaire situatie minder overeenkomst vertoont met de civiele situatie. Een technische-dienstwerkplaats lijkt veel op een civiele garage, maar een pantserinfanteriecompagnie kent geen burger-evenknie. Ook in de diverse groepen militairen (categoraal en hiërarchie) bestaan veel verschillen op het gebied van sociale herkomst, opleidingen, ideeën en aspiraties.

De specifieke kenmerken van de militaire organi-

satie zijn voor beroepspersoneel, en voor velen die zich daarin hebben verdiept, vanzelfsprekend. Dat neemt niet weg dat bijvoorbeeld het „totale” karakter van de krijgsmachtorganisatie (van kok tot arts en van monteur tot commandant: allen militair!), alsmede de neiging tot zowel uniforme regelgeving als eenheid van opvatting en conformisme, toch als vreemd worden ervaren door buitenstaanders of nieuwelingen. Dat alles strookt bijvoorbeeld niet met de veelvormige regelgeving in de civiele maatschappij, de uiteenlopende opvattingen en normen en de wens tot individuele behandeling in een woud van particuliere belangen. Dit individualisme veroorzaakt bij velen van hen een reactie die als recalcitrant wordt betiteld. Daarmee is er ook verhoogde kans op wrijvingen binnen een zelfde groep, dus niet alleen tussen meerdere en ondergeschikte.

Bovendien is het „klimaat” in de krijgsmacht doorgaans rationeel en prestatiegericht. Dat komt o.m. tot uiting in de strikt vaktechnische opleiding, in de „can-do”mentaliteit en in het (individuele) loopbaandenken in plaats van beroepsgebonden oriëntaties en interesses. Dergelijke verschillen en specifieke kenmerken van de organisatie kunnen tussen verschillende personeelscategorieën fikse incongruentie veroorzaken.

Het zijn wezenlijke omstandigheden waaronder onze krijgsmacht moet functioneren. Ze zijn inherent aan ons kadmilitieleger en ons gesloten (interne) opleidings- en personeelssysteem. Die kenmerken en verschillen zijn dus structureel. Ze veranderen alleen in *graduele* zin, bijvoorbeeld onder invloed van de concrete militaire situatie (pantserinfanteriecompagnie of TD-werkplaats), van de „tijdgeest” en het maatschappelijke klimaat.

Anno 1986 is de genoemde incongruentie niet gering, de kans op problemen dus groot. Vooral, bijvoorbeeld, in geval van toenemende onrust en onvrede, en daardoor afnemende motivatie bij het beroepspersoneel, is een terugval op de — voor dat personeel — marginale, d.w.z. „gemakkelijkste”, wijze van functioneren een te verwachten reactie. Een ander voorbeeld (een consequentie van het gesloten opleidings- en personeelssysteem) is de verabsolutering van het typische militaire patroon, dat tot enige leidraad (norm) voor het handelen kan worden. Opvallend is dat dit vooral een risico is bij (te) jong kader en onervaren commandanten.

In de beide hiervoor beschreven gevallen worden minder pogingen in het werk gesteld om creatief en verstandig in te haken op de specifieke kenmerken van de situatie en vaak zonder voldoende oog voor de (inter)menselijke processen. De sociale vaardigheden en de ervaring schieten soms nog wel eens tekort.

Dienstplichtigen zullen op hun beurt in die gevallen eveneens kunnen terugvallen tot marginale kwaliteit: een negatief proces is gestart. Overbrugging en integratie van de verschillen en kenmerken zijn dan niet langer opportuun.

Terug naar de rede van de voormalige bevelhebber. Zijn visie op creatief leiderschap wordt door de redactie onderschreven. Hij gaat evenwel impliciet ervan uit dat de structurele verschillen en kenmerken zijn overbrugd resp. geïntegreerd. In de huidige tijd wordt dat echter steeds minder vanzelfsprekend. Integendeel, het lijkt erop dat daaraan steeds harder moet worden gewerkt. Daarbij staan overigens de militaire commandant steeds minder (wèl omslachtiger) disciplinaire (afdwingende) mogelijkheden ter beschikking. Dat zou echter betekenen dat sociale vaardigheden en voldoende ervaring dat gemis zouden moeten compenseren. Dat is echter (nog) niet het geval. De (politieke) leiding van de krijgsmacht moet voorkomen dat met name het beroepspersoneel terugvalt tot bedenkelijke, marginale niveaus van functioneren.

Dat betekent in de zin van (arbeids)voorwaarden: voldoende armslag voor commandanten, arbeidsrust, voldoende honorering van de resultaten van de pakketvergelijking, langduriger plaatsingen op bepaalde functies, uitoefenen van bepaalde commandofuncties op latere leeftijd en dergelijke. In de zin van opleidingen zal een bredere visie moeten worden ontwikkeld waarin (inter)menselijke processen en de daarbij horende leiderschapstraining een plaats krijgen. In beide gevallen zal dat ook positief uitwerken op dienstplichtig personeel.

Door het scheppen van goede opleidingen, leiderschapstraining, door kwalitatief voldoende (materiële) arbeidsvoorwaarden alsmede door nog zorgvuldiger loopbaanbeleid, zullen onze militaire leiders zijn opgewassen tegen de problemen die de democratisering meebrengt: Vakmanschap is meesterschap!

J. M. J. Bosch, J. W. Brinkman en G. C. W. Soetermeer

resp. majoor der cavalerie, luitenant-kolonel en majoor der infanterie

Beweging in het verdedigend gevecht

Een zaak van goede leiding

De Nederlandse militaire vakpers schenkt reeds geruime tijd aandacht aan de wenselijkheid het tactische optreden aan te passen aan de gewijzigde omstandigheden op het gevechtveld. De gedachten hierover hebben nader gestalte gekregen in de door de BLS bekendgestelde nieuwe conceptie voor het verdedigende gevecht. Vooral de beweeglijkheid — noodzakelijk om enerzijds de eigen vuurkracht uit te buiten en om anderzijds het vijandelijke vuur te ontlopen — krijgt hierin sterk de nadruk. Gezien het stadium van de nieuwe doctrine lijkt het gewenst op enkele van de daarin neergelegde gedachten nader in te gaan en daarmee een bijdrage te leveren aan een verdere gedachtenvorming. In dit kader wordt eerst aandacht besteed aan het moderne gevecht en de essenties van de nieuwe conceptie. Vervolgens wordt de nadruk gelegd op het doorslaggevend element in dit gevecht: de leiding. Daarbij is vooral het optreden van de brigade voor ogen gehouden.

Het moderne gevecht

De tactische concepties, de kwaliteit van de wederzijdse middelen, de nucleaire dreiging, en de mogelijkheid van gebruik van chemische strijdmiddelen bepalen het gezicht van het moderne gevecht. Dit gevecht kan worden gekarakteriseerd door:

- afwisselende concentratie en spreiding van manoeuvre-eenheden;
- vervaging van scheidingslijnen tussen vriend en vijand, en tussen eenheden onderling;
- afnemende onderscheid tussen gevechtszone en achtergebied;
- voortgang van gevechten bij duisternis en slecht zicht;
- onvermijdelijkheid van gevechten in verstedelijkte en beboste gebieden;

— hoge wederzijdse verliezen binnen een kort tijdsbestek.

In dit gevecht wordt gebruik gemaakt van een scala aan waarnemings- en doelopsporingsmiddelen, sensors en verbindingsmiddelen. Interceptie- en stoorapparatuur beperken tegelijkertijd weer het gebruik van deze middelen. De aard van het moderne gevecht wordt in belangrijke mate bepaald door de sterk toegenomen technische mogelijkheden. Dit aspect krijgt in de vakliteratuur dan ook veel aandacht.

Toch blijft, ondanks de grote invloed van de techniek, de mens de beslissende factor. *Hij* blijft degene die de mogelijkheden van de beschikbare systemen moet uitbuiten, kansen moet scheppen en beslissingen moet nemen. Om die menselijke factor de juiste waarde te geven is het goed eerst nog eens stil te staan bij de elementen die een gevecht — ook in deze tijd — beheersen.

De elementen in het gevecht

Een samenspel van elementen bepaalt het verloop en het uiteindelijke resultaat van een gevecht. In de eerste plaats zijn er de beschikbare middelen, ofwel de hoeveelheid en kwaliteit van de aanwezige wapensystemen. Dit gegeven vormt doorgaans de basis voor een vergelijking van de eigen gevechtskracht met die van een mogelijke tegenstander. Tijdens het gevecht spelen echter ook andere, minder goed meetbare, elementen een rol. In VS 2-7200 (Militair woordenboek KL) wordt onder gevechtskracht verstaan: „het vermogen van een eenheid tot het voeren van een gevechtsactie/gevecht, tot uitdrukking gebracht door de kwaliteit en de kwantiteit van de beschikbare personele en materiële middelen, de onderlinge samenhang daartussen en de wijze waarop deze gecoördineerd worden ingezet”.

Gevechtskracht omvat méér dan alleen de meet-

bare aspecten. Het gaat evenzeer om *de wijze waarop* de middelen in onderlinge samenhang worden ingezet. Bij die inzet spelen bepaalde elementen een rol, en wel: manoeuvre, vuurkracht, bescherming en leiding. Een doordachte en doelgerichte manipulatie van deze elementen maakt aanwezige middelen (potentiële gevechtskracht) tot werkelijke gevechtskracht. In de Duitse literatuur wordt dit onderscheid verwoord met resp. de uitdrukkingen „Kampfkraft” en „Gefechtswert”. Het beschikken over een overwicht aan dergelijke gevechtskracht is doorgaans doorslaggevend in het gevecht. Onder *manoeuvre* moet hierbij worden verstaan: doelgerichte beweging van eenheden om vijandelijke middelen met vuur te vernietigen, of de vijand hiermee rechtstreeks te bedreigen. Manoeuvre draagt zodoende bij aan het bewaren van vrijheid van handelen, waardoor het initiatief kan worden genomen en/of behouden, succes kan worden uitgebuit, en de eigen kwetsbaarheid kan worden verminderd. Het is uiteindelijk de *vuurkracht* van de beschikbare systemen die het vermogen verschaft de vijand metterdaad uit te schakelen of zodanig te neutraliseren dat met succes kan worden gemanoeuvreed.

Bij *bescherming* gaat het om het handhaven van het eigen vermogen om te vechten, ofwel het in stand houden van de eenheid zodat deze op de gewenste plaats en tijd kan worden ingezet. Dit element omvat twee aspecten. In de eerste plaats het voorkomen resp. beperken van de effecten van (mogelijke) vijandelijke acties door bv. beveiliging, camouflage, spreiding en misleiding. In de tweede plaats het handhaven van het moreel en de conditie van het personeel, en de inzetbaarheid van het materieel. Het resultaat hiervan draagt belangrijk bij aan de gevechtskracht.

Leiding tenslotte is het beslissende element. Zij zorgt voor de integratie van de voornoemde elementen. Het gaat om het totale effect dat men met de beschikbare middelen weet te bereiken door een combinatie van manoeuvre, vuurkracht en bescherming. De kennis en de vaardigheden van de tactische commandant en de hem behulpzame staf zijn dus uiteindelijk bepalend voor de prestaties van het geheel.

Uit dit perspectief willen wij de aandacht concentreren op het voeren van het verdedigende gevecht, zoals dat in de nieuwe conceptie is neergelegd.

Het verdedigende gevecht

Bij het voeren van het verdedigende gevecht wordt de KL geconfronteerd met de offensieve conceptie van het Warschau-Pact. Zijn grond- en luchtmobiele strijdkrachten zijn numeriek superieur en beschikken over veelzijdige, technisch volwaardige middelen. Die middelen worden ingezet met het doel snel een beslissing te forceren. Aanvalsformaties bestaan daarbij uit gemengde eenheden, beveiligd door een scherm van luchtverdedigingsmiddelen en ondersteund door intensieve vuursteun van artillerie, gevechtsvliegtuigen en helikopters. De factor snelheid wordt geaccentueerd door:

- massaal gebruik van tanks;
- grote hoeveelheden middelen om hindernissen te overschrijden of te doorbreken;
- groepering in opeenvolgende aanvalsechelons;
- luchtmobiele acties;
- luchtlandingsoperaties.

De ondersteuning van de gevechten heeft een extra dimensie gekregen door intensief gebruik van middelen voor de elektronische oorlogvoering.

Het Warschau-Pact beschikt met dit potentieel over het vermogen het gevecht zeer beweeglijk te voeren. Toepassing van het verrassingselement, en een ononderbroken voortgang van de gevechten, moeten leiden tot snelle en diepe penetraties in vijandelijk gebied en tot een spoedige desorganisatie van een verdediging.

Nieuwe middelen, nieuwe conceptie

De KL bevindt zich in een proces van snelle technologische vernieuwing. Vooral het toegenomen pantserbestrijdingsvermogen is, gezien de dreiging, van belang (afb. 1). De Leopard-2, de Leopard-1V en de YPR-765 combineren een grote vuurkracht en beweeglijkheid met een verhoogde bescherming tegen vijandelijke vuuruitwerking. Verbeteringen op het gebied van de vuursteun (met name van de munitie) doen ook de artillerie binnenkort direct bijdragen aan de pantserbestrijding. Mogelijkheden tot betere doelopsporing en invoering van middelen voor de elektronische oorlogvoering bepalen verder het nieuwe gezicht van de KL. Hoewel belangrijke elementen nog ontbreken (de antitankhelikopter, nbc-bescherming,

aanvullende luchtverdedigingsmiddelen) is met de huidige middelen de kans op een succesvol verdedigend gevecht belangrijk toegenomen.

Zoals reeds is aangeduid zijn evenwel de hoeveelheid en de kwaliteit van het materieel niet de enige gevechtskrachtbepalende factor. Moderne middelen dienen hun plaats te krijgen in een tactische doctrine die in overeenstemming is met de technische mogelijkheden.

In de nieuwe Nederlandse doctrine is deze relatie nadrukkelijk verwerkt. Dat heeft gestalte gekregen in twee manoeuvrevormen: de positieverdediging en de gebiedsverdediging. In beide manoeuvrevormen wordt een aanval zo vroeg mogelijk tot staan gebracht. De ruimte in het verdedigingsvak wordt daarbij zo nuttig mogelijk gebruikt. In de positieverdediging zijn de inspanningen vooral erop gericht de aanval in het voorste deel van het vak definitief te stoppen. In de gebiedsverdediging wordt tevens in sterke mate rekening gehouden met een voortzetting van de verdediging in de diepte van het vak. Kernpunten in dit verdedigend optreden zijn:

- een grote flexibiliteit in het optreden;
- een optimaal gebruik van de beschikbare ruimte in het te verdedigen gebied;
- een sterke nadruk op offensief optreden.

Flexibiliteit en de rol van de reserve

Het vijandelijke initiatief en overwicht aan middelen dwingen de verdediger ertoe zijn middelen zo te groeperen dat snel en flexibel kan worden ingespeeld op het vijandelijke optreden. Dit inspeelen kan op velerlei manieren geschieden, zoals door extra vuursteuntoewijzing, door wijziging in de vakverantwoordelijkheden, door wisseling in

de onderbevelstellingen of door inzet van de, op elk niveau aanwezige, reserve. Vooral het laatste instrument, de reserve, speelt in dit verband een belangrijke rol. Het is met name de reserve die de tactische commandant in staat stelt te anticiperen of te reageren op alle voorziene en onvoorziene situaties. Hij steunt daarmee het gevecht van zijn eenheden. Zonder deze steun in de rug leidt elke ongunstige ontwikkeling al snel tot achterwaartse beweging van de eenheid als geheel. In het verdedigende gevecht moet de reserve dan ook veelzijdig kunnen worden ingezet. Mogelijkheden in dit kader zijn:

- het uitvoeren van offensieve acties;
- het versterken van vooreenheden;
- het overnemen van gevechtscontact van een van de vooreenheden;
- het uitvoeren van overige acties, zoals het optreden tegen vijandelijke acties op de flank of in het achtergebied, of het afgrendelen van doorgebroken vijandelijke eenheden.

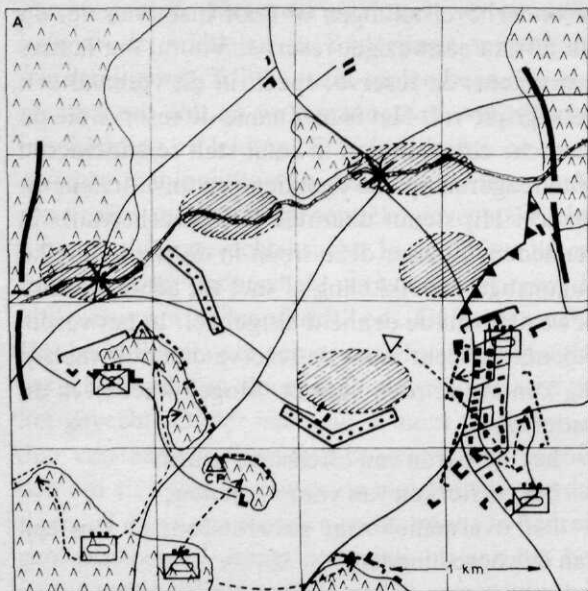
Het spreekt vanzelf dat een reserve niet tegelijk met alle taken kan worden belast. De tactische commandant kan binnen de hem ter beschikking staande tijd en ruimte doorgaans slechts enkele van deze taken laten voorbereiden. In zijn gevechtsplan geeft hij aan waarop hij de nadruk legt.

Het gebruik van ruimte

De verdediger richt zich in het gevecht vooral op het behoud van de gebieden die voor de samenhang in de verdediging van belang zijn: de zog. tactisch belangrijke en tactisch essentiële gebieden. De ligging van deze gebieden wordt bepaald door de opdracht en de terreinaspecten. ▷

Afb. 1 Aanwezige respectievelijk geplande pantserbestrijdingsmiddelen

	Benaming	Type systeem	Opmerkingen
Antitankwapens	Dragon	draadgeleide raket	draagbaar op YPR-765 (prat)
	Tow	idem	
Tanks	Leopard-1 V	tankkanon 105 mm	
	Leopard-2	tankkanon 120 mm	
Artillerie	ICM-munitie (155 en 203 mm)	dual-purpose submunitie	vanaf 1986 gepland
	MLRS	idem	
Mijnsystemen	mijn AT-26 en -30	trottyl resp. holle lading	AT-30, mechanisch te leggen horizontaal-effectmijn verschiepbaar d.m.v. MLRS, hw 155 mm en 203 mm; gepland
	mijn AT-29	holle lading	
	verschietbare mijn	?	
	verstrooibare mijn	?	gepland
Antitankhelikopters	?	?	gepland

Afb. 2 Mogelijk verdedigend gevecht door een tankbaar team

Het gebruik van de ruimte in het verdedigingsvak is onverbreekelijk verbonden met het aspect beweeglijkheid. Beweging is noodzakelijk om de eigen vuurkracht op de juiste plaats en op het juiste moment te concentreren nl. daar waar de vijandelijke aanval zich aftekent. Voorts is beweging noodzakelijk om aan de vuuruitwerking van de vijand te ontkomen. Afhankelijk van de gevechtssituatie zal de verdediger dus de ruimte *willen* gebruiken om de beste condities te scheppen voor het vernietigen van de vijandelijke middelen of *moeten* gebruiken omdat de (plaatselijke) vijandelijke overmacht en vuuruitwerking hem daartoe dwingen. Op welk niveau en op welke wijze deze beweeglijkheid wordt gebruikt hangt vooral af van de kracht van de vijandelijke aanval.

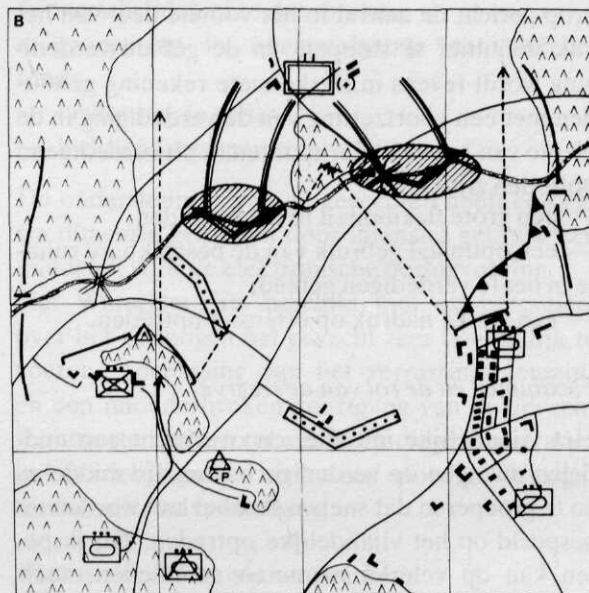
Tenzij anders is opgedragen worden tijdens het gevecht met vernietiging bedreigde opstellingen tijdig ontruimd. De ruimte wordt zodoende gebruikt om met zoveel mogelijk behoud van de eigen gevechtskracht de binnendringende vijand steeds opnieuw te confronteren met verdedigende opstellingen in voor hem niet bekend terrein. Hierbij ontstaan mogelijkheden voor offensieve tegenacties, die uiteindelijk moeten leiden tot buiten-gevechtstelling van de vijand en het hernemen van eerder ontruimde of verloren opstellingen. Een achterwaarts verplaatsen van de verdediger zonder het oogmerk nieuwe mogelijkheden te scheppen voor vernietiging van vijandelijke ge-

A Uitgangssituatie

Het team, bestaande uit drie tankpelotons, een pantserinfanteriepeloton en een antitankpeloton, heeft verdedigende opstellingen voorbereid achter een waterhindernis. In de diepte van het gebied zijn aanvullende opstellingen gepland en er zijn kanaliserende en stoppende hindernissen aangelegd. De teamopstelling maakt deel uit van een verdedigingsstrook in het vak van een (pantserinfanterie- of tankbaar) bataljon. De opstellingen zijn zodanig gekozen dat de hinderniswaarde van de waterloop kan worden uitgebuit. De bestaande bruggen zijn na de terugkeer van beveiligende eenheden vernield. De hinderniswaarde van de waterloop is op doorwaadbare plaatsen met draadversperringen en mortiermijnen versterkt. Alle (natuurlijke of kunstmatige) hindernissen liggen onder vuur. Artillerieconcentraties zijn voorbereid op de plaatsen waar de vijand kwetsbaar is d.w.z. waar hij tracht de hindernissen te doorbreken. Een tegenstoot is voorbereid op de flank van een mogelijke doorbraak. Aanvankelijk bevinden zich twee pelotons in (of nabij) hun opstellingen. De overige pelotons bevinden zich in een afwachtingsgebied.

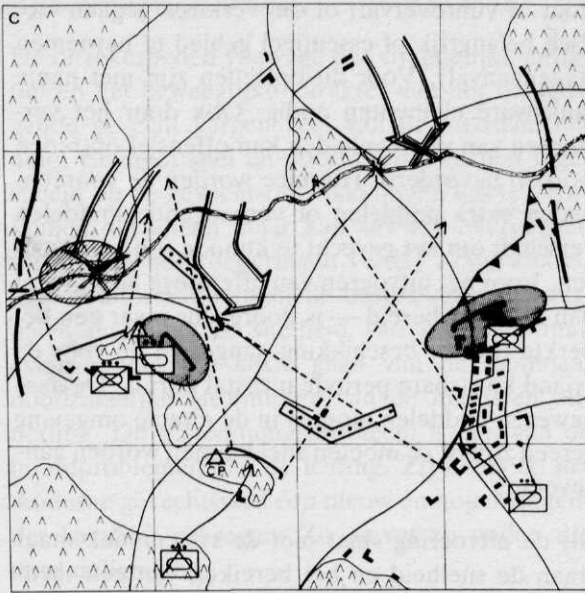
B Eerste gevechtsfase

Zodra de vijandelijke aanval zich aftekent betreft een tweede tankpeloton zijn opstelling. Het vuur wordt geopend door de tanks op het moment dat de vijand de waterloop bereikt. Tegelijkertijd bemoedigt artillerievuur de vijandelijke beweging en leiding.

vechtskracht, leidt slechts tot het prijsgeven van terrein en bevoordeelt in beginsel alleen de aanvaller.

Al op de lagere niveaus moet ruimte worden benut. Reeds het team — in feite al een eenheid die het gevecht van verbonden wapens voert — treedt op in een zeker gevechtsgebied waarin statisch en beweeglijk wordt opgetreden in acties van zowel verdedigende, vertragende als aanvallende aard, en waarin wordt beveiligd en bewaakt. Ter illustratie van een dergelijk teamgevecht is in afb. 2 A t/m E een mogelijk verdedigend gevecht van een tankbaar team weergegeven, waarbij de vijand wordt vernietigd door ruimte (beweeglijkheid) te gebruiken voor het uitbuiten van vuurkracht met

C Voortzetting in de diepte en langs de flank

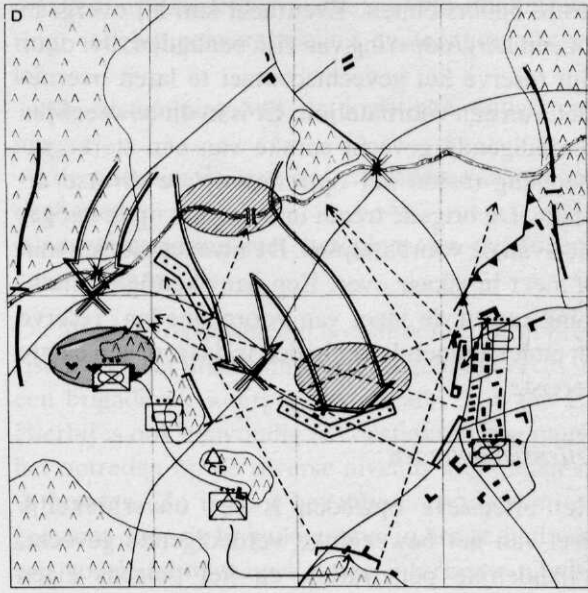
Vijandelijke artillerie neemt de onderkende verdedigende opstellingen onder vuur. De aanval blijkt slechts ten dele te kunnen worden gestopt. Vijandelijke tanks en pantservoertuigen doorschrijden plaatselijk de waterloop. In het rechterdeel van het vak stopt de aanval. Via het linkerdeel tracht gemechaniseerde infanterie door te dringen. Het pantserinfanteriepeloton opent hier, ondersteund door artillerie, het vuur. De teamcommandant zet het antitankpeloton en het derde tankpeloton in opstelling om het „gat” gesloten te houden.

E Laatste fase: herstel van de verdediging

De vijandelijke aanval stopt in het in de diepte aangelegde mijnenveld onder geconcentreerd tank-, antitank- en artillerievuur. De tankbrug lijkt te zijn beschadigd. De teamcommandant voert de geplande tegenstoot uit onder dekking van de overige tankpelotons. Hierdoor worden achtergebleven vijand uitgeschakeld en de tankbrug vernietigd. Het team bereidt zich vervolgens voor op een eventuele nieuwe aanval.

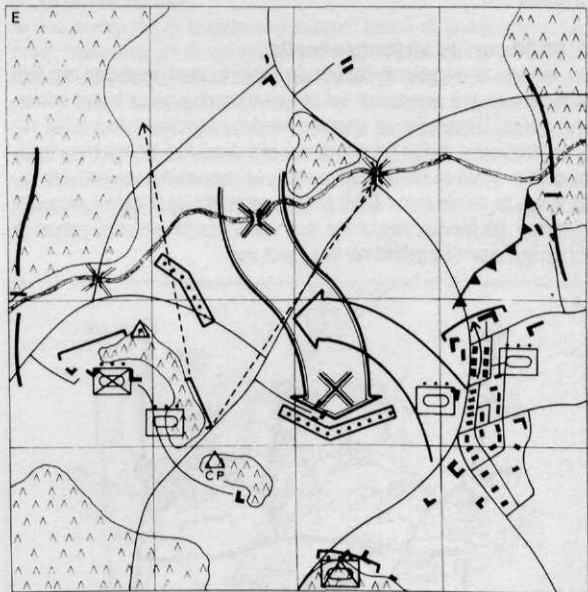
zoveel mogelijk behoud van de eigen gevechtskracht.

Het gebruik van ruimte krijgt op bataljonsniveau onder meer gestalte door het benutten van meer verdedigingsstroken. Het gevecht in de verdedigingsstroken en het gebied daartussen wordt gevoerd door de teams. Steun van de bataljonsreserve kan daarbij nodig zijn. Waar en wanneer dit gebeurt hangt af van de situatie in het totale bataljonsvak. Het is denkbaar dat gelijktijdig zowel in de voorste verdedigingsstrook als verder in het vak tot zelfs in de tweede strook wordt gevochten. Indien het gevecht in het voorste deel van het bataljonsvak niet kan worden voortgezet, bv. doordat op verscheidene plaatsen tegelijk problemen ontstaan, kan worden overwogen — onder maximale vertraging van de vijandelijke voortgang — de tweede verdedigingsstrook te benutten. Een dergelijke achterwaartse beweging moet vanzelfsprekend met de brigadecommandant worden

D Concentratie in het centrum

Het gevecht zet zich in alle hevigheid voort als blijkt dat de vijand erin slaagt met een tankbrug het overschrijden van de waterhindernis te vergemakkelijken. De aanval langs de linkerflank is afgeslagen. In het centrale deel trachten vijandelijke tanks en gemechaniseerde infanterie naar de diepte door te stoten. De teamcommandant tracht met artillerievuur verdere overgang over de tankbrug te bemoeilijken en zet alle (nog) beschikbare tanks en antitankwapens in.

overlegd. De brigadecommandant voert immers het gevecht in het totale brigadevak. Hij neemt deel aan het gevecht door de ontwikkelingen in de bataljonsvakken nauwgezet te volgen, het optreden van zijn bataljons en de neveneenheden te coördineren en dit optreden maximaal met de beschikbare vuursteun, genie en — daar waar nodig of gewenst — met (een deel van) zijn eigen reser-

ves te ondersteunen. Eventueel kan hij overgaan tot een hergroepering van zijn eenheden, bv. door zijn reserve het gevechtscontact te laten overnemen van een voorbataljon. Er is in dit beweeglijke verdedigende gevecht sprake van een sterke samenhang tussen het optreden op de diverse niveaus. De brigade treedt immers ook op in het gebied van de voorbataljons. De niveaus vloeien min of meer in elkaar over. Een nauwkeurige afstemming tussen de inzet van vooreenheden, reserve en ondersteunende eenheden is daarom een eerste vereiste.

Offensief optreden

Het offensieve optreden is een onverbreekelijk deel van het beweeglijke verdedigende gevecht. Vijandelijke penetraties, en het volgens eigen plan gebruiken van ruimte, leiden onvermijdelijk tot situaties die mogelijkheden bieden op te treden tegen de flank of in de rug van de aanvaller. Dergelijke offensieve acties hebben tot doel de vijand zoveel mogelijk verliezen toe te brengen (tegen-

stoot of vuuroverval) of om verloren gegaan tactisch belangrijk of essentieel gebied te hernemen (tegenaanval). Voor dit optreden zijn met name tankzware elementen nodig. Ook door het versterken van vooreenheden kan offensief optreden worden bevorderd. Hiermee worden de vooreenheden extra middelen of vervangende middelen verschaft om het gevecht te kunnen (blijven) voeren. Voor het uitvoeren van offensieve acties — al dan niet voorbereid — is doorgaans maar een beperkte tijd ter beschikking aangezien de voor de vijand kwetsbare periode meestal kort is. De aangewezen middelen moeten in de directe omgeving gereed zijn of zij moeten snel kunnen worden aangevoerd.

Bij de uitvoering staat niet de systematiek maar staan de snelheid en het bereiken van een tactische verrassing voorop. De uitvoerende commandant behoeft daarom maximale vrijheid van handelen. Alleen hij kan de omstandigheden uitbuiten. Improvisatie is in deze omstandigheden veelal niet te vermijden.

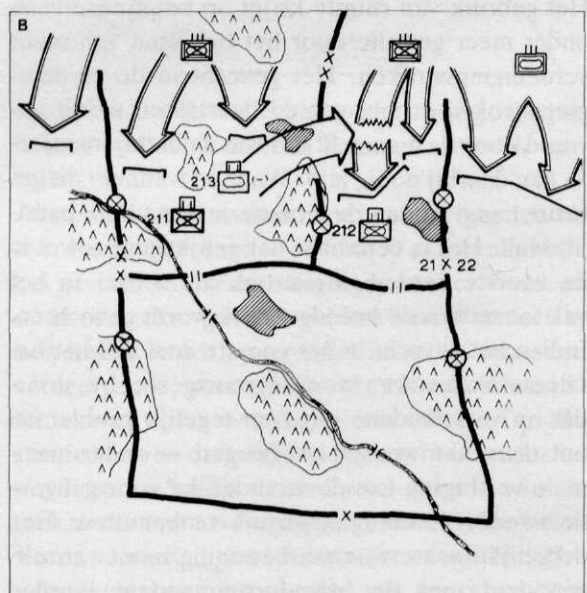
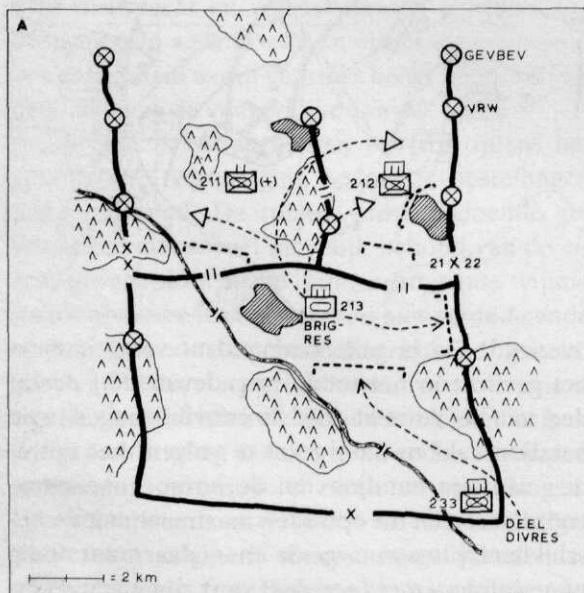
Afb. 3 Verdedigend gevecht door een pantserinfanteriebrigade

A 00.00 uur: de uitgangssituatie

Het plan van de brigadecommandant geeft aan dat wordt verdedigd met twee bataljons voor. Het zwaartepunt van de aanval wordt verwacht bij het rechtervoorbataljon. Dit bataljon zal eventueel worden ondersteund door acties van de brigadereserve. Indien het vijandelijke zwaartepunt bij het linkervoorbataljon blijkt te liggen zal dat bataljon zo nodig (verder) worden versterkt. Een bataljon van de divisiereserve (233) is aangewezen om de brigade eventueel te versterken. Dit bataljon bereidt een deel van de laatste verdedigingsstrook in het tactisch essentiële gebied van de brigade voor.

B 02.00-06.00 uur

De vijandelijke aanval begint te ca. 02.00 uur. Het linkervoorbataljon houdt de situatie, ondanks plaatselijk terreinverlies, onder controle. Zwaar artillerievuur en een overmacht aan tanks dringen het rechtervoorbataljon echter snel naar achteren. Om 04.00 uur heeft dit bataljon zijn reserve geheel ingezet en is het ten dele bijna tot aan de tweede verdedigingsstrook teruggedrongen. Na snel overleg met de bataljonscommandant besluit de brigadecommandant het bataljon te steunen door — met twee tankzware teams van zijn reserve — een tegenstoot uit te voeren op de flank van de aanval. De reserve — reeds in vooruitgeschoven afwachtingsgebied gedirigeerd — voert deze tegenstoot uit om 05.00 uur. De vijandelijke aanval wordt hierdoor voorlopig gestopt. Bij de rechternevenbrigade dringt de vijand verder door.

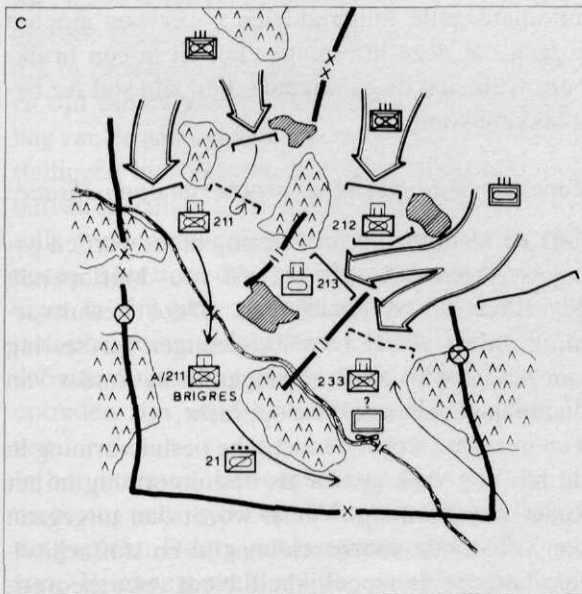
Afstemming en coördinatie

De onzekerheden vanwege het vijandelijke initiatief en het beweeglijke karakter van het verdedigende gevecht vergen veel van de tactische leiding. Er moet snel en doortastend worden ingespeeld op de gevechtsontwikkelingen om te voorkomen dat alleen maar kan worden overgegaan tot nieuwe hergroeperingen verder achterwaarts. Goede informatie en snelle beslissingen zijn derhalve nodig. Deze snelheid van handelen mag evenwel niet ten koste gaan van de minimaal noodzakelijke afstemming van de middelen onderling. Dit afstemmingsprobleem is een van de hoofdproblemen van de leiding. Zij heeft op het moderne gevechtveld een nieuw en nog dwingend karakter gekregen. Zo omvat zij onder alle omstandigheden:

- de onderlinge afstemming van alle bewegingen op het gevechtveld;
- de afstemming van de vuursteun op de beweging;
- de afstemming van de hindernissen en van de luchtbeveiliging;

C 06.00-10.00 uur

Bij de rechternevenbrigade is een doorbraak door de tweede verdedigingsstrook gerealiseerd. Vijandelijke eenheden dringen op de rechterflank het brigadevak binnen. Het rechtervoorbataljon wordt afgesneden maar handhaaft zijn posities. De brigadecommandant besluit — na van de divisie te hebben vernomen dat de gevraagde versterking onder bevel is gesteld en onderweg is — tot een hergroepering, en creëert een (kleine) nieuwe reserve uit het linker-voorbataljon. Om ca. 09.00 uur blijkt uit meldingen dat een vijandelijke luchtgelande eenheid een belangrijke brug in het achtergebied heeft bezet. Het brigadeverkennerpeloton wordt uitgestuurd om hierover meer inlichtingen in te winnen.

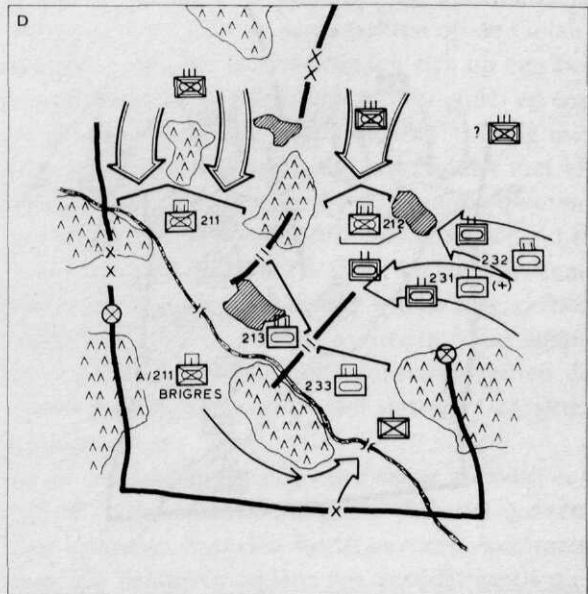

- de inzet van de eov-middelen voor doelopsporing, inlichtingenverzameling en tegenmaatregelen;
- de afstemming van de logistieke ondersteuning;
- de coördinatie met het optreden van neven-eenheden;
- de afstemming met het plan van de hogere commandant.

Dit afstemmingsprobleem is complex en vergt precisiewerk. Ter illustratie is een mogelijk gevecht in een brigadevak weergegeven in afb. 3 A t/m E. Hierbij is ook eenvoudig te constateren hoe nauw het optreden op de diverse niveaus met elkaar is verbonden. Zo is voor het uitvoeren van een tegenstoot door de brigadereserve in het gebied van een voorbataljon nauwkeurige informatie-uitwisseling en detailregeling vereist tussen de brigadecommandant en de betrokken bataljonscommandant. Ook zal een inzet van de divisiereserve dit vereisen tussen de divisie- en brigadecommandant(en). In deze gevallen is feitelijk snel en direct d.w.z. persoonlijk contact vereist. Een ander as-

D 10.00-14.00 uur

Na snel overleg met de brigadecommandanten besluit de divisiecommandant tot een tegenaanval om de vijandelijke doorbraak op de vakgrens van de voorbrigades ongedaan te maken. Met deze tegenaanval wordt het binnengedrongen vijandelijke tankregiment vernietigd en het verdedigen in de (oorspronkelijke) tweede verdedigingsstrook weer mogelijk gemaakt. De brigade onderneemt met haar (beperkte) reserve tegelijkertijd een tegenaanval om de door een vijandelijke luchtlandingscompagnie vermeesterde brug te hernemen. Deze aanval slaagt slechts ten dele; alleen de zuidelijke oever komt weer in eigen hand.

pect is de noodzaak van nauw contact met de nevenheden. Wat op het ene moment een onbedreigde flank is kan even later de meest bedreigde sector zijn. De kans bestaat voorts dat tegelijkertijd meer acties moeten worden geleid of gecoördineerd. In het voorbeeld vormt de luchtmobiele actie in het brigadeachtergebied een bedreiging die actie vergt op een moment dat de hoofdaandacht in een andere sector is (en blijft) vereist.

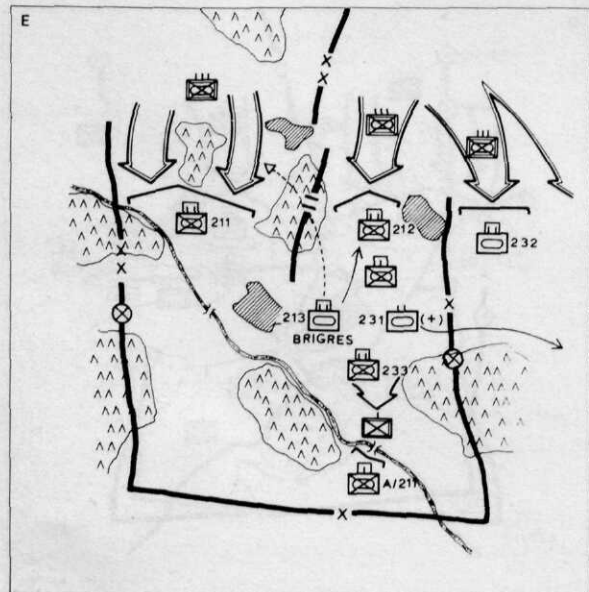
Het zal duidelijk zijn dat het optreden van de tactische commandant en zijn staf op het gevechtveld ten eerste wordt bepaald door de actuele omstandigheden. Naar gelang de situatie zullen accenten moeten worden gelegd, hetgeen een grote mate van flexibiliteit in de commandovoering vergt. Gezien de cruciale rol van dit aspect zal hierop nader worden ingegaan.

De commandovoering

Tijdens een gevecht vinden de deelaspecten van de commandovoering, t.w. informatieverzameling, besluitvorming en bevelvoering, doorlopend en gelijktijdig plaats. Wij zullen deze deelaspecten eerst eens afzonderlijk bezien.

E 14.00-18.00 uur

Na de tegenaanval door de divisiereserve is weer een hergroepering noodzakelijk. De brigadecommandant besluit zijn oorspronkelijke plan in grote lijnen voort te zetten. Het rechtervoorbataljon heeft evenwel zware verliezen geleden en moet worden versterkt uit de brigadereserve. De resterende brigadereserve bereidt een tegenstoot voor in het gebied van het linkervoorbataljon om de voortdurende druk op dit bataljon te verminderen. Aan het onder bevel gestelde bataljon uit de divisiereserve wordt opgedragen de vijandelijke luchtgelandegedde compagnie uit te schakelen.

De noodzaak van snelle en actuele informatie

De commandant en de hem ondersteunende staf moeten doorlopend zo volledig en juist mogelijk zijn geïnformeerd omtrent de actuele situatie. Deze informatie wordt om een veelvoud van redenen (storing of uitval van verbindingen, wegvalen van ondercommandanten of andere functionarissen, enz.) niet altijd kant en klaar op de commandopost aangeboden. Soms moet de informatie worden „gehaald” of aangevuld door eigen initiatief. Essentieel is dat het verkrijgen van informatie hoe dan ook wordt verzekerd. In dit verband zijn maatregelen denkbaar als het zover mogelijk naar voren plaatsen van de commandopost om verbindingen (ook in eov-condities) zeker te stellen, het scheppen van de mogelijkheid tot snel persoonlijk contact (en eventueel zelfs tot tijdelijke colocatie) en het aanhouden van verkenningspotentieel voor snelle verkenningen om meldingen te verifiëren of contact met „verloren” elementen te herstellen.

Een nieuw aspect is de toenemende mogelijkheid tot informatie via doelopsporingsorganen in het kader van de elektronische oorlogvoering, en de grondwapensysteembestrijding van de artillerie. Hoewel deze middelen binnen de KL nog maar op beperkte schaal beschikbaar zijn resp. komen, moet toch worden verwacht dat deze informatie een steeds sterkere rol gaat spelen. Gezien de indeling van de doelopsporingsmiddelen (op divisie-niveau) zal de desbetreffende informatie voor de brigade van „bovenaf” komen. Het inlichtingsstelsel zal — al dan niet met behulp van geautomatiseerde hulpmiddelen — ervoor moeten zorgen dat deze informatie snel en in een bruikbare vorm aan de commandant en zijn staf ter beschikking komt.

Tactische besluitvorming: proces van optimalisatie

Ook de tactische besluitvorming moet worden geplaatst tegen een achtergrond van doorlopende gevechten en verplaatsingen. Deze besluitvorming omvat zowel (deel)beslissingen ter sturing van het gevecht als beslissingen in het kader van planning voor een nieuwe opdracht.

Ten onrechte wordt de tactische besluitvorming in de KL nog vaak gezien als besluitvorming in het kader van planning. Veelal wordt dan uitgegaan van voldoende voorbereidingstijd en staffaciliteiten, hetgeen de mogelijkheid biedt voor theoretische

sche beschouwingen en voordrachtsrituelen. Het is echter de vraag of hiermee de werkelijkheid — zeker op het niveau van de brigade — niet grotendeels wordt ontweken. Hoewel een goed doordacht plan een belangrijk houvast biedt tijdens het gevecht, moet rekening worden gehouden met snelle veranderingen die dwingen tot een spoedige aanpassing of zelfs ingrijpende wijziging. Afgerekend moet worden met de opvatting dat het leiden van een gevecht bestaat uit het betrekkelijk concreet uitvoeren van een eens geformuleerd plan. Tactische planning en uitvoering onderscheiden zich in belangrijke mate van andere plannings- en uitvoeringsactiviteiten. Het verschil zit in het gewenste eindresultaat en in de wijze waarop de uitvoering gestalte krijgt. Het eindprodukt van tactische planning vormt de uitgangssituatie voor een komend gevecht. Het gevechtsverloop kan vanwege de vele niet te beheersen resp. te voorziene invloeden nauwelijks worden voorspeld. In deze omgeving duidt (bij)sturing tijdens het gevecht niet op een gebrekkig plan maar is dit een normaal gevechtsaspect. Een vergelijking kan worden gemaakt met het voetbalspel waarbij vóór de wedstrijd een tactisch plan wordt ontworpen. Tijdens de wedstrijd kan evenwel pas worden gezien of en in hoeverre het plan kan worden gehandhaafd. Een al te gedetailleerd (en dientengevolge meestal ook gecompliceerd) plan verstart doorgaans het spel en staat een soepel reageren in de weg. Een tactisch plan moet duidelijk zijn maar is noodgedwongen globaal.

Met name geldt het bovenstaande voor het verdedigende gevecht waarbij de verdediger aanvankelijk in onzekerheid verkeert over plaats, richting en tijd van de aanval, de sterkte en de samenstelling van de aanvallende eenheden, enz. Veronderstellingen hieromtrent, hoe diep doordacht ook, blijven speculatief. De krijgsgeschiedenis leert dat zelfs ervaren inlichtingenorganen regelmatig mistasten. Met deze omstandigheden moet de verdediger in zijn plan terdege rekening houden. De tactische commandant kan zijn gevecht pas een definitieve wending geven als de vijand door zijn optreden zijn ware bedoelingen heeft prijsgegeven.

In het moderne, beweeglijke gevecht ligt het gewicht nog eens extra op de besluitvorming tijdens het gevecht. Doorgaans is weinig tijd beschikbaar voor beschouwingen en voordrachten en moet

men zich beperken tot de essenties in de tactische besluitvorming. Dit proces komt dan neer op vier stappen:

- een bezinning op de opdracht in het licht van de actuele omstandigheden;
- een inventarisatie van terrein en weercondities, de vijandelijke mogelijkheden en de eigen middelen;
- het formuleren van de eigen mogelijkheden, rekening houdend met de beschikbare tijd;
- een keuze uit de eigen mogelijkheden en een uitwerking daarvan in een plan en in bevelen.

Aangezien aspecten als terrein, weer en eigen middelen veelal reeds bekend zijn kan men zich bij de inventarisatie vooral richten op de vijandelijke mogelijkheden om zich daarna te concentreren op de eigen mogelijkheden en de keuze daaruit. In dat geval hoeft de besluitvorming niet veel tijd te kosten.

Bevelvoering: afstemming en leiding

Het leiding geven aan een beweeglijk gevecht is, zoals reeds eerder aangegeven, in de eerste plaats een zaak van precisie in de afstemming van alle componenten (manoeuvre, vuursteun, luchtverdediging, verzorging, enz.). Deze afstemming betreft zowel een inzet in tijd als in ruimte. Daar waar de gevechten zich toespitsen is ook de behoefte aan afstemming het grootst. Gevechtspauzes kunnen in dit verband worden benut om in persoonlijk contact het optreden van de eenheden in detail op elkaar af te stemmen en informatie te completeren. (Tijdens de gevechten op de Golanhoogte in oktober 1973 bevonden zich op een bepaald moment een bataljons-, een brigade- en een divisiecommandopost in één locatie(!), bezig met hun eigen gevecht, maar in nauw contact met elkaar.) Onnodig te zeggen dat commando-elementen daarvoor beweeglijk en dientengevolge beperkt in omvang moeten zijn. Vanzelfsprekend speelt dit aspect op het niveau van de brigade een sterkere rol dan op een hoger niveau, waar langere reactietijden en andere informatiestromen de commando-elementen een wat statischer karakter kunnen geven.

In dit verband speelt nog een tweede element een rol, nl. het leiderschapsaspect. Ook het gevecht met moderne middelen wordt gevoerd door mensen. Zij behoeven tijdens het gevecht motivatie,

correctie, waardering, enz. Een voelbare aanwezigheid van de commandant op het gevechtveld is psychologisch van grote waarde. Om in voetbalsfeer te blijven: de tactische commandant (en dat geldt niet uitsluitend voor de laagste commandanten) is niet alleen een coach die voorbesprekingen houdt maar ook de aanvoerder die met zijn team het veld opgaat en direct stuurt met aanvullende opdrachten, aanwijzingen, correcties en aanmoedigingen. Deze factor lijkt in vreedstijd nogal eens te worden onderschat. Ook in de theoretische scholing binnen de KL ligt de nadruk wel eens meer op de stafprocedure in de voorbereidingsfase dan bij een efficiënte en doelgerichte leiding tijdens het gevecht. Vooral dit aspect is echter bepalend voor de uitslag van de gevechten en zal dus ook meer het uitgangspunt moeten zijn bij de commandovoering. De staf is de commandant daarbij maximaal behulpzaam.

Commandovoering op de helling?

De voortgaande ontwikkelingen op het gevechtveld hebben tot dusver binnen de KL nog weinig merkbare invloed gehad op de structuur en de werkwijze van het commandosysteem. Hoewel deelaspecten op materieelgebied met regelmaat onderwerp van studie zijn, ontbreekt tot dusver een bredere benadering in het licht van de nieuwe tactische denkbeelden. En juist een daaraan aangepaste commandovoering is voor het nieuwe tactische optreden een *conditio sine qua non*. Daar waar op het gevechtveld meer dan ooit flexibiliteit, reactiesnelheid en beweeglijkheid een rol spelen heeft dit vanzelfsprekend zijn invloed op het commandosysteem, d.w.z. op zowel de personele en materiële middelen als de werkwijze en de wijze van training.

Reeds is aangegeven dat er vanwege de sterke samenhang een grote behoefte bestaat aan coördinatie tussen de niveaus en tussen de eenheden onderling. De opbouw van het legerkorps met zijn relatief kleine brigades draagt hiertoe in negatieve zin bij. Zij vergroot vanwege het grote aantal staven immers deze coördinatiebehoefte. In deze situatie valt evenwel slechts verbetering aan te brengen door een herstructurering van de grote eenheden van het legerkorps. Vanwege de enorme implicaties daarvan laten wij dit aspect verder buiten beschouwing en nemen de huidige opbouw

als uitgangspunt, waarbij wij ons vooral concentreren op het niveau dat nauw bij de gevechten betrokken is: de brigade.

In het voorgaande is naar voren gebracht dat de tactische commandant in het moderne gevecht meer dan ooit:

- doorlopend en actueel moet zijn geïnformeerd;
- vooral tijdens de gevechten situaties moet beoordelen en beslissingen moet nemen;
- snel contact moet kunnen maken met lagere, hogere en nevencommandanten;
- „merkbaar” op het gevechtveld aanwezig moet zijn ter leiding en motivering van zijn personeel.

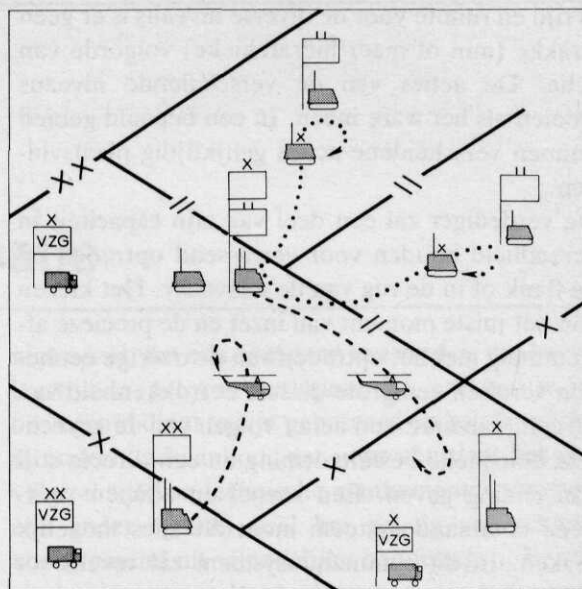
Deze aspecten vertonen tegenstrijdige elementen en zij kunnen daarom ook niet alle gelijktijdig even goed tot hun recht komen. Het is de commandant die, afhankelijk van de situatie, op het ene of het andere aspect meer nadruk legt. Het commandosysteem moet hem in staat stellen elk aspect op het juiste moment te benutten.

Het gaat in de commandovoering in de eerste plaats om het denkwerk dat door commandant en staf wordt verricht. Wij zagen reeds dat hier een verschuiving is aan te geven nl. in de richting van een sterkere nadruk op de besluitvorming tijdens de gevechten. Hoe sneller het gevecht verloopt, des te veranderlijker is de situatie. Steeds opnieuw is een snelle beoordeling van de toestand nodig op grond van de recentste informatie. De theoretische scholing in de tactische besluitvorming op de HKS en de praktische beoefening hiervan bij het legerkorps zullen meer en meer moeten worden gericht op het werken in beweeglijke situaties met korte reactietijden. Daarvoor moet worden bezien of de tactische besluitvormings- en bevelvoeringsprocedures kunnen worden geschoond van minder noodzakelijke verfijningen en administratieve overdaad.

Vanzelfsprekend heeft een andere werkwijze ook invloed op de samenstelling van een staf. Flexibiliteit en beweeglijkheid regeren niet alleen het denken maar hebben ook hun uitstraling in fysieke zin. Commandoposten (of delen daarvan) moeten beperkt in omvang zijn en eenvoudig kunnen worden verplaatst, samengevoegd en gesplitst. Ook het aspect kwetsbaarheid speelt hierbij een rol.

Commandoposten vormen door hun concentratie van specifieke middelen en elektronische uitzendingen eenvoudig op te sporen en uit te schakelen doelen. Mede tegen deze achtergrond zijn — behalve maatregelen als pantsering, camouflage en afscherming van elektronische uitzendingen — beweeglijkheid en beperking van de omvang gewenst. Een modulaire opbouw van de commando-elementen lijkt in dit verband het meest voor de hand te liggen. Als denkmodel zou een tactische staf kunnen bestaan uit een gevechtsstaf, een verzorgingsstaf en een relatief klein, beweeglijk commando-element voor het snel maken van contacten. Voor het laatste valt te denken aan zowel YPR-commandovoertuigen als aan helikopters. Voorts zal in ieder geval voor de gevechtsstaf reservecapaciteit aanwezig moeten zijn. Afb. 4 geeft een mogelijke ontplooiing van dergelijke commandoposten weer. Een uitwerking van dit (of een soortgelijk model) vergt uiteraard verder onderzoek. Vooral de nieuwste technische mogelijkheden voor informatieoverdracht, -opslag en -visualisering zullen daarbij ten volle moeten worden benut.

Zoals voor alle vaardigheden geldt ten slotte ook voor tactische besluitvaardigheid: oefening baart kunst. Alleen regelmatige en gerichte training brengt een staf op een zodanig peil dat hij in elke situatie doeltreffend kan functioneren. Het oefenen van staven vindt voornamelijk plaats tijdens FTX'n en CPX'n. De normale frequentie van deze oefeningen is betrekkelijk laag. Een brigadestaf oefent gemiddeld twee- à driemaal per jaar metterdaad voor zijn oorlogstaak. Met deze frequentie behoren de betrokken staven tot de minder geoefende eenheden in de KL, hoewel juist zij zo'n cruciale functie vervullen. Er is derhalve behoefte aan meer oefening. Hierbij gaat het om eenvoudig op te zetten en doelgerichte oefeningen om planning en gevechtsleiding te praktiseren onder op de praktijk geënte tijds- en gevechtsomstandigheden (splitsing van de staf, verplaatsing, ploegendienst, e.d.) en met een realistisch vijandbeeld. Gezien de veelheid van aspecten die in een dergelijke oefening een rol speelt lijkt computerondersteuning daarbij onontbeerlijk. Voorop staat dat de juistheid van het tactische handelen wordt getest en traagheid of besluiteloosheid worden afgestraft. Mogelijk zou in dit kader de HKS in ondersteunende zin een rol kunnen spelen.

Afb. 4 Mogelijke ontplooiing van een commandosysteem

Samenvatting

Een hoge mate van beweeglijkheid is het kenmerk van het moderne gevecht. De gevechten verplaatsen zich voortdurend en nemen binnen korte tijd snel in intensiteit toe en af. De factoren tijd en ruimte drukken meer dan ooit een stempel op het gevecht.

In dat gevecht gaat het vooral om de wijze waarop gebruik wordt gemaakt van de elementen vuurkracht en beweeglijkheid, en van de mate waarin een eenheid zich beschermt. De kwaliteit van de leiding die al deze elementen dirigeert is doorslaggevend.

In de KL gaat vanzelfsprekend de aandacht vooral uit naar de wijze waarop het verdedigende gevecht moet worden gevoerd. In dit gevecht wisselen eenheden regelmatig van rol. Zowel verdedigende als vertragende en aanvallende gevechten en gevechtsacties vinden in dit kader plaats. Kernpunten in de nieuwe tactische conceptie voor de verdediging zijn flexibiliteit, optimaal gebruik van beschikbare ruimte en offensief handelen.

Van de verdediger wordt een grote mate van beweeglijkheid in doen en denken geëist. Commandanten moeten niet afwachten en pas reageren als ondercommandanten hun vrijheid van handelen kwijt zijn, maar moeten de gevechten van hun ondercommandanten metterdaad steunen door bv. tijdig gebruik van (delen van) de eigen reserve. Hoewel er logischerwijs sprake is van verschillen

in tijd en ruimte voor de diverse niveaus is er geen strakke (min of meer hiërarchieke) volgorde van actie. De acties van de verschillende niveaus vloeien als het ware ineen. In een bepaald gebied kunnen verscheidene acties gelijktijdig plaatsvinden.

De verdediger zal een deel van zijn capaciteit in gereedheid houden voor verrassend optreden op de flank of in de rug van de aanvaller. Het kiezen van het juiste moment van inzet en de precieze afstemming met het optreden van de overige eenheden vereisen een grote directe betrokkenheid van de commandant: een actief volgen van de gevechten, een snelle besluitvorming en een directe stijl van leiding geven. Een soepel en efficiënt werkend commandosysteem moet dit alles mogelijk maken. In dit commandosysteem zal tevens tot zijn recht moeten komen dat het ook op het moderne gevechtsveld nog steeds gaat om het leiden van mensen. En mensen zijn — zeker op het gevechtsveld — geen robots die alleen uit een commandocentrale kunnen worden gestuurd.

Het tactische commandosysteem moet de commandant in staat stellen effectief leiding te geven aan zijn ondercommandanten en een optimale ondersteuning door de staf mogelijk maken. Het veranderlijke karakter van het moderne gevecht dwingt tot een aangepast optreden van het commandosysteem. Het gaat daarbij vooral om de kwaliteit van het denkwerk ofwel om een doeltreffende besluitvorming. De nadruk komt steeds meer te liggen op snelle besluitvorming tijdens het

gevecht. Vaardigheid daarin kan alleen worden verkregen door regelmatige training onder realistische omstandigheden. Computerondersteuning lijkt daarbij onontbeerlijk. Het ontwerpen en invoeren van dergelijke oefeningen zullen een hoge prioriteit moeten krijgen.

Snelheid en beweeglijkheid in de commandovoering hebben ook hun invloed op de ontplooiing van de commando-elementen. Deze zal steeds moeten kunnen worden afgestemd op de tactische situatie. Mogelijkheden moeten aanwezig zijn om commando-elementen zo ver nodig voorwaarts te ontplooiën en om snel contacten te leggen met lagere, hogere en neveneenheden. De kwetsbaarheid moet zoveel mogelijk worden beperkt door een geringe omvang, pantsering en een zo onherkenbaar mogelijk elektronische signatuur. Moderne informatieoverdrachtsmiddelen moeten een dergelijk systeem zodanig ondersteunen dat de verbindingen en daarmee de coördinatie binnen het totale commandosysteem gewaarborgd blijven.

Concluderend zouden wij willen stellen dat de tijd rijp lijkt vanuit het nieuwe tactische optreden meer aandacht te besteden aan het systeem van commandovoering. Juist dat zo cruciale systeem is, ondanks alle ontwikkelingen eromheen, in grote lijnen ongewijzigd gebleven. Voorkomen moet worden dat juist de commando-elementen de beperkende factor in een beweeglijk gevecht gaan vormen. Dat lijkt ons een prikkelende uitdaging voor de KL in de komende jaren.

Literatuur

- J. W. M. van der Horst e.a. — Verdedigen! . . . maar hoe? *Mil. Spect.* **146**(1977)(3)99.
- P. Huysman en P. E. Selles — Vechten met vuur. Een conceptie van het verdedigend gevecht in de jaren '80. *Mil. Spect.* **148**(1979)(11)490.
- F. J. D. C. Egter van Wissekerke en J. H. M. Engelen — Gevechtshandleiding 80/90. Verdedigen? Nou, zo bijvoorbeeld! *Mil. Spect.* **153**(1984)(12)555; **154**(1985)(1)23.
- G. M. Hall — The genetics of the battlefield. *Mil. Rev.* (1976)(11)47.
- U. de Maizière — Persönliche Erfahrungen zu Fragen der Menschenführung im Frieden, in Krisen und im Kriege. *Truppenpraxis* (1983)(10)707.
- H. R. Kurz — Die Beweglichkeit. *Schweiz. Soldat* **60**(1985)(4)4.
- M. Scott, J. M. Campbell Jr., J. R. Wallace — Command post survivability. *Mil. Rev.* (1982)(9)12.
- R. L. Prillaman — Command and control in the 2nd Armored division. *Mil. Rev.* (1982)(7)36.
- D. Klenner — Gedanken zur Stabsarbeit im Div/Brig Kdo im rasch ablaufenden Gefecht. *Truppenpraxis* (1983)(4)269.
- C. Herzog — *War of atonement*. Tel Aviv (1975).
- G. G. Prosch — Israeli defense of the Golan, an interview with Brigadier General Avigdor Kahalani (IDF). *Mil. Rev.* (1979)(10)2.
- Raamwerk verdedigend gevecht*. Gevechtshandleiding 80/90. Aangeb. bij brief BLS, nr 64.515/0, 1 mei 1984. *FM 100-5, Operations*. Headq. Dept Army, Washington DC (1982).

De auteurs zijn de heer Th. J. M. Pex dank verschuldigd voor het vervaardigen van de afbeeldingen.

S. Cooke en J. Kroon

majors van de technische dienst

Materieeldienstorganisatie

In zijn artikelenserie in de Militaire Spectator van september, oktober en november 1985 geeft majoor De Vries een uiteenzetting over een mogelijke organisatie van de manoeuvre- en gevechtsondersteunende eenheden en het daaraan gerelateerde systeem van legervorming. De organisatie van de logistieke eenheden wordt in die artikelen slechts oppervlakkig beschouwd. Het is onze bedoeling nader in te gaan op een alternatieve organisatie van de materieeldienst voor de manoeuvre- en de gevechtsondersteunende eenheden, gebaseerd op de artikelenserie van maj De Vries, en rekening houdend met de huidige en toekomstige materiële, personele, en organisatorische ontwikkelingen.

De huidige problematiek binnen de materieeldienst, t.w.:

- het binnen de brigade niet toegesneden zijn op het gewenste optreden en
- het ontbreken van een logistieke verantwoordelijkheid op divisieniveau, waardoor eenheden van Legerkorps logistiek commando (LLC) onder bevel van de divisie opereren,

zijn aanleiding geweest in deze beschouwing de materieeldienst niet te organiseren conform de huidige organisatie, maar geheel opnieuw op te bouwen en wel „bottom up”.

Allereerst formuleren wij de uitgangspunten, waarna op basis van deze uitgangspunten de behoefte aan onderhoud en organisatie ervan op de opeenvolgende niveaus wordt beschreven en de onderlinge relaties worden aangegeven. Ten slotte gaan wij in op het aspect legervorming voor de materieeldiensteenheden.

Uitgangspunten

De organisatie in vreedstijd dient een afgeleide te zijn van de organisatie in oorlogstijd en van zoda-

nige opzet, dat een overgang van vredes- naar oorlogstijd soepel kan verlopen. De organisatie in oorlogstijd dient te zijn gebaseerd op het verwachte onderhoudsaanbod, dat voor een deel het gevolg zal zijn van technische mankementen en voor een ander (groot) deel het gevolg van schade voortkomend uit vijandelijke handelingen. Er zal nagenoeg geen onderhoudsaanbod zijn ten gevolge van gepland preventief onderhoud.

Het in vreedstijd onderkende niet-oorlogs- onderhoud (hoofdzakelijk preventief en modificatief onderhoud) dient, gezien de voorbereiding op de oorlogstaak en de soepele overgang naar oorlogstijd, buiten de organisatie van het legerkorps te worden uitgevoerd.

De materieeldienstorganisatie dient erop te zijn gericht een maximale materiële beschikbaarheid te bewerkstelligen en wel op het juiste moment en op de juiste plaats. Het zal derhalve noodzakelijk zijn de materieeldienstorganisatie met prioriteit „voorin” te laten optreden.

De middelen binnen de materieeldienstorganisatie dienen zodanig te worden gespreid, dat het effect van het vijandelijke optreden tot een minimum wordt beperkt en dat een opeenhoping van activiteiten op knooppunten van het systeem wordt vermeden. De materieeldienstorganisatie dient zodanig te zijn dat alle mogelijke wijzen van optreden adequaat kunnen worden ondersteund, zonder beperkingen op te leggen aan de operationele commandant.

De materieeldienst dient zo te zijn georganiseerd, dat de beschikbare middelen, die over het algemeen schaars zullen zijn, op efficiënte wijze kunnen worden ingezet.

De huidige materieeldienstorganisatie heeft o.m. als uitgangspunt „eenheid van verantwoordelijkheid en organisatie”, hetgeen in concreto betekent dat de organisatie van de materieeldienst samen dient te vallen met de organisatie van de ope-

rationele eenheden. Dit uitgangspunt wordt door ons niet onderschreven om een hogere prioriteit te kunnen geven aan de eerder geformuleerde uitgangspunten, en wel in het bijzonder het uitgangspunt dat de operationele commandant zoveel mogelijk van materieeldiensttaken moet worden ontlast.

De technologische ontwikkelingen noodzaken tot andersoortig onderhoudspersoneel. De vergaande ontwikkeling van ingebouwde diagnostische apparatuur en de modulaire opbouw van de systemen zullen de bedienaar en de onderhoudsmonteur op het laagste niveau in staat stellen een snelle diagnose te stellen en adequaat tot herstel over te gaan. Omdat echter de diagnostische apparatuur nooit een diagnose met 100% nauwkeurigheid zal kunnen geven, en omdat het effect van de uitwerking van vijandelijk optreden niet automatisch kan worden gemeten, blijft er in de gehele materieeldienstorganisatie een behoefte bestaan aan hoog gekwalificeerd onderhoudspersoneel.

De materieeldienstorganisatie

Het gevechtsteam (GT)

Het ontplooiende gevechtsteam beschikt over pantserinfanteriewapensystemen en mogelijk over tanks. De primaire taak van de materieeldienst op dit niveau is het handhaven resp. herstellen van mobiliteit, vuurkracht en commandovoering voor de lopende gevechtsactie. Gezien de aard van het gevecht mag worden verondersteld, dat immobiliteit leidt tot kwetsbaarheid („sitting duck”).

Allereerst moet dus worden gezorgd voor het onderdekking brengen van het uitgevallen uitrustingsstuk. Hiervoor moet gebruik worden gemaakt van — al dan niet organiek ingedeelde — sleep- en/of bergingsmiddelen. Vervolgens dient snel een diagnose te worden gesteld en, zo mogelijk, binnen de gestelde tijdsgrenzen de mobiliteit te worden hersteld.

Bij storingen aan het wapengedeelte, dus het wegvallen van de vuurkracht, moeten een snelle diagnose en — waar mogelijk — een snelle reparatie plaatsvinden. Storingen aan de middelen voor de commandovoering dienen ter plaatse te worden verholpen. Indien herstel ter plaatse niet mogelijk is, wordt het uitrustingsstuk, aan de hand van de gestelde diagnose, aangeboden op een hoger on-

derhoudsniveau. Dit niveau wordt bij de diagnose bepaald.

De storingen die zich voordoen binnen het gevechtsteam zullen hoofdzakelijk het gevolg zijn van vijandelijk optreden en in mindere mate van technisch falen. Diagnose en herstel (noodreparaties) van deze storingen vergen een hoge graad van kennis en vaardigheid met betrekking tot het desbetreffende wapensysteem. Het accent ligt hier op herstel van mobiliteit en commandovoering.

Om de hiervoor genoemde taken te kunnen uitvoeren dient een diagnose- en herstploeg met de volgende minimale samenstelling te worden gegroepeerd:

- een wapensysteemtechnicus pantserinfanterievoertuigen (onderofficier);
- een hersteller rupsvoertuigen (onderofficier);
- een hersteller rupsvoertuigen (korporaal tvs chauffeur);
- een hersteller elektronisch materieel (eltromat) (onderofficier);
- een hersteller eltromat (soldaat); in voorkomend geval aangevuld met
- een wapensysteemtechnicus tank (Leo-1V of -2).

Deze ploeg dient, gezien de plaats van inzet, te beschikken over een gepantserd rupsvoertuig met lichte hijscapaciteit, en voorts over handgereedschappen, eenvoudige meetuitrusting en materialen voor het uitvoeren van noodreparaties.

De hiervoor beschreven „pantsermobiele herstploeg” (pahrstplg) dient binnen het vak van het gevechtsteam te worden begeleid. Als de pahrstplg het vak van het gevechtsteam betreedt, dient een onderofficier van het gevechtsteam de leiding van de pahrstplg op zich te nemen v.w.b. het „gedrag” binnen het vak van het gevechtsteam. Deze onderofficier moet over de nodige kennis van de wapensystemen beschikken en op de hoogte zijn van het optreden van het gevechtsteam. Hij treedt tevens op als liaison tussen de commandant van het gevechtsteam en de commandant van de pahrstplg.

Het manoeuvreverband (MV)

De taak van de materieeldienst op het niveau van manoeuvreverband bestaat uit het handhaven

resp. herstellen van de mobiliteit, vuurkracht en commandovoering voor de lopende en de direct daarop volgende gevechtsactie. Deze taak dient te worden uitgevoerd binnen de gestelde tijdbegrenzing.

Het onderhoudsaanbod uit de gevechtsteams wordt hoofdzakelijk bepaald door de pahrstplgn. Op dit niveau zal het accent liggen op het herstellen van oorlogsschade met geïmproviseerde middelen en complete componenten. Het materieeldienstelement op dit niveau, verder te noemen onderhoudspeloton, bevat onderhoudspersoneel van hoge kwaliteit, gecombineerd met personeel dat moet zorgen voor de onderhoudshandelingen in kwantitatieve zin. Dit peloton heeft een vaste samenstelling en draagt geen verantwoordelijkheid voor de samenstelling van de pahrstplgn, zodat de operationele commandant, bij wijziging van de slagorde, wordt ontlast van wijziging in onderbevelstelling van onderhoudspersoneel.

De consequentie is echter wel dat het aanbod voortkomende uit onder bevel gestelde tanks moet worden doorverwezen naar de moedereenheid of direct naar een hoger onderhoudsniveau.

De manoeuvregroep (MG)

Op het niveau van de manoeuvregroep dient materieeldienststeun te worden verleend aan zowel de manoeuvre-eenheden als aan de gevechtsondersteunende en verzorgende eenheden. Uit overwegingen van „span of control” en spreiding van middelen zijn, zoals majoor De Vries stelt, op dit niveau twee herstelteams nodig.

Op grond van uniformiteit en legervorming, en wellicht nog vanwege andere argumenten, is het aannemelijk dat hier twee identieke herstelteams worden gecreëerd. Er kleeft echter een groot bezwaar aan deze optie. Het (ver)leggen van een operationeel zwaartepunt heeft onmiddellijk onderbevelstellingen in de materieeldiensteenheden tot gevolg, aangezien de herstelteams zijn toegesneden op de verzorging van resp.:

- 2 × painfmanoeuerverband + de helft van de overige eenheden, en
- 1 × painfmanoeuerverband, 1 × pamanoeuerverband + de helft van de overige eenheden.

Een betere optie is onzes inziens de tweedeling te maken naar het klantenbestand: een herstelteam voor de manoeuvre-eenheden en een herstelteam

voor de gevechtsondersteunende en verzorgende eenheden. Het eerste team noemen we gemakshalve Herstelteammanoeuvre-eenheid (HTM) en het tweede Herstelteam-ondersteunende eenheid (HTO).

De Herstelteammanoeuvre-eenheid (HTM)

De bij de HTM in te delen kwalitatieve capaciteiten dienen te zijn gericht op materieel van zowel pantserinfanterie- als pantserversverbanden. Dit is het eerste materieeldienstniveau waar beide disciplines van huis uit worden ingedeeld. Op grond van economisch gebruik van de middelen worden dan ook op dit niveau de pahrstplgn geformeerd. Afhankelijk van de gekozen slagorde worden wapensysteemtechnici voor de tanks ingedeeld. De HTM dient in staat te zijn 6 pahrstplgn uit te sturen voor de GT's voorin en voor de GT's in de daarachter gelegen zone. Voorts dient nog kwaliteit over te blijven om leiding te geven aan het herstel van het reguliere aanbod.

Omdat het onderhoudspeloton van een manoeuerverband minimaal is georganiseerd, dient uit de HTM steun te worden gegeven aan de onderhoudspelotons.

Binnen de aan de HTM opgelegde tijdgrenzen, die over het algemeen ruimer zijn gesteld dan op het lagere niveau, wordt de taak van de HTM, behalve de hiervoor opgesomde activiteiten: het conditioneren van de mobiliteit, vuurkracht en commandovoering van de manoeuvre-eenheden van de manoeuvregroep.

De voor deze op te dragen taken benodigde middelen bestaan hoofdzakelijk uit diagnostische apparatuur, gereedschapsuitrustingen, reservedelen en modules/directe-ruilartikelen (DR), gericht op langdurige inzetbaarheid van het materieel.

De HTM verzorgt de materieelbevoorrading (matbevo) voor zichzelf en de te verzorgen eenheden.

De Herstelteam-ondersteunende eenheid (HTO)

De HTO verzorgt de niet-manoeuvere-eenheden van de manoeuvregroep. De HTO verricht haar taak door het al dan niet ondersteunen van de onderhoudspelotons van de verbanden en voorts het conditioneren van de mobiliteit, vuurkracht en commandovoering voor de ondersteunende en verzorgende eenheden. ▷

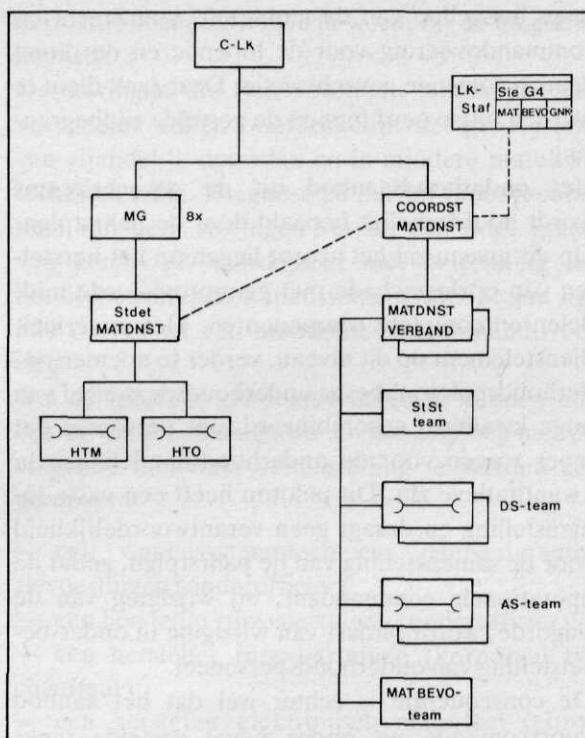
De mogelijkheid dient aanwezig te zijn om de pahrstplgn voor de manoeuvreverbanden te versterken indien delen van, of gehele eenheden van, de ondersteunende en/of verzorgende eenheden optreden binnen het vak van het manoeuvreverband. De te gebruiken middelen om de taak uit te voeren en de matbevo zijn conform het gestelde onder de HTM.

Het legerkorpsniveau

De materieeldiensteenheden op dit niveau worden georganiseerd conform de idee van majoor De Vries. Een nadere detaillering van de organisatie van de niet-herstelelementen, zoals park, afvoer en matbevo, dient in een later stadium te worden gegeven. Voor een organigram en het optreden van de materieeldienst binnen het legerkorps wordt verwezen naar afb. 1 en 2.

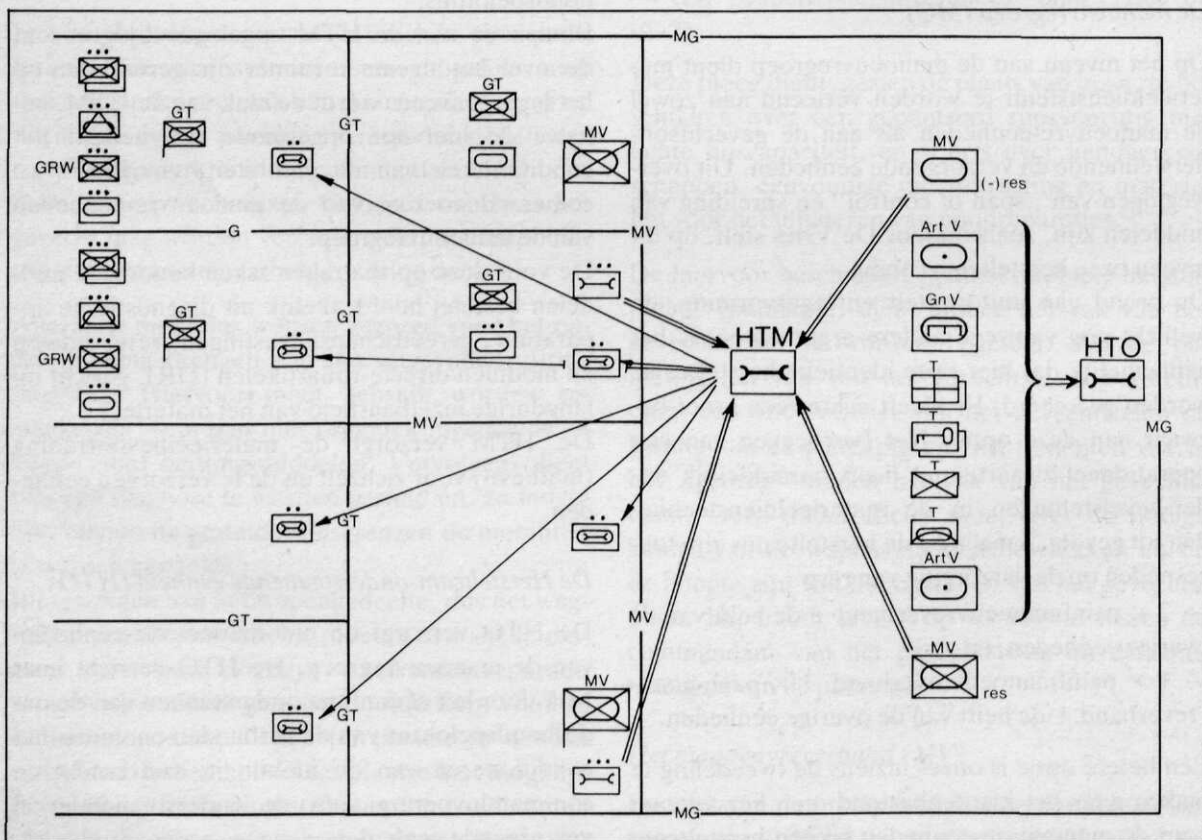
Legervorming

De materieeldiensteenheden volgen niet het ONDAS maar het INDAS. Bovendien kenmerken de materieeldiensteenheden zich doordat zij be-

Afb. 1 Materieeldienststructuur in oorlogstijd

Afb. 2 Het optreden van de materieeldienst binnen het legerkorps

roeps(kader)-zwaar zijn (1 beroeps/technisch specialist : 1 dpl), een grote diversiteit aan functies en een gering aantal militairen per functie hebben.

Dat heeft de volgende consequenties voor de vulling van het mobilisabele deel van de materieel-diensteenheden.

— Een groot aantal beroepsfuncties moet in oorlogstijd worden vervuld door een in vredetijd op een vredesfunctie geplaatst kaderlid, en in sommige gevallen door een mobilisabele reserveofficier.

— De dienstplichtige functies in de mobilisabele eenheden dienen individueel te worden gevuld.

— Om de materieeldiensteenheden in oorlogstijd goed te doen functioneren zullen alle eenheden in vredetijd kernparaat moeten zijn. Dat wordt bereikt door het samenvoegen van twee kernen tot één eenheid die in oorlogstijd wordt gesplitst in twee materieeldiensteenheden. De zo ontstane vredeseenheid zal bovendien zorgen voor het vullen van de dienstplichtige functies van de twee oorlogseenheden.

De technisch specialist (TS) dient na beëindiging van zijn contract een reserveverplichting te krijgen om de TS-functies in de twee oorlogseenheden te kunnen vullen.

Vertaald naar de hiervoor beschreven organisatie betekent het dat in vredetijd binnen de manoeuvre-groep een gecombineerde HTM/HTO wordt opgenomen, die zorgt voor de oorlogsvulling van de HTM en de HTO v.w.b. de TS- en dpl-functies; de resterende kaderfuncties moeten in oorlogstijd worden gevuld met kader dat op vredesfuncties is geplaatst resp. mobilisabel is.

Binnen de materieelverzorgingsverbanden wordt hetzelfde systeem toegepast en wel in de combinatie directe steun (DS)-/algemene steun (AS)-eenheid, zodat in vredetijd 4 DS/AS-combinaties paraat zijn, ter vulling in oorlogstijd van 4 DS-eenheden en 4 AS-eenheden.

Literatuur

P. H. de Vries — Organisatie en legervorming. *Mil. Spect.* 154(1985)(9)405, (10)475, (11)517.

Samenvatting

In tegenstelling tot het huidige systeem van eche-lonnering, waarbij het laagste manoeuvre-niveau — compagnie, eskadron, batterij — over eigen materieeldienstmiddelen beschikt, zullen de gevechtsteams van huis uit niet over deze middelen beschikken. Zij krijgen die toebedeeld uit de HTM in een samenstelling die is afgestemd op de tactische opdracht, met als taak het handhaven en herstellen van mobiliteit, vuurkracht en commandovoering voor de lopende gevechtsactie. Het manoeuvreverband beschikt over een minimaal georganiseerd onderhoudspeloton, dat naar behoefte uit de HTM wordt gesteund. De taak voor het onderhoudspeloton is het handhaven en herstellen van mobiliteit, vuurkracht en commandovoering voor de lopende en eerstvolgende gevechtsactie.

De manoeuvre-groep beschikt over een HTM en een HTO. De HTM heeft behalve de taken voor de gevechtsteams en de manoeuvreverbanden als taak het conditioneren van de mobiliteit, vuurkracht en commandovoering voor de manoeuvre-eenheden. De HTO heeft als taken het steunen van de onderhoudspelotons en het conditioneren van de mobiliteit, vuurkracht en commandovoering van de gevechtsondersteunende en verzorgende eenheden.

Het legerkorps beschikt over twee materieelverzorgingsverbanden, met als taken het leveren van AS aan de manoeuvre-groepen en DS aan de legerkorpstroepen. Voorts hebben de HTO, de HTM en de materieelverzorgingsverbanden een matbevoortaak.

In vredetijd is een deel van de manoeuvre-eenheden mobilisabel, hetgeen een lagere onderhouds-behoefte geeft. Om de inzetbaarheid van de materieeldiensteenheden in oorlogstijd te waarborgen, zijn zij in vredetijd alle kernparaat in de combinaties HTM/HTO en DS/AS, waarbij de vulling van dpl en TS-personeel door de vredescombinatie-eenheid wordt verzorgd.

E. G. Stekkinger — *Memorandum herstel van oorlogschade*. OCTD/PI, Utrecht (1985).

Het onderhoud van het materieel van de KL. DMKL, Den Haag (1981).

R. van den Anker

kapitein van de verbindingdienst

De Multinational Force and Observers

Sedert april 1982 ziet een multinationale vredesmacht toe op de naleving van de bepalingen van de Camp-Davidakkoorden, het eerste en tot nog toe enige vredesverdrag van Israël met een Arabisch land (Egypte). De Multinational Force and Observers (MFO) is uniek qua status, samenstelling en organisatie. In de Sinaï verricht de MFO haar taak (*niet* onder auspiciën van de Verenigde Naties) van vredesmacht. Een vredesmacht die veel meer lijkt op een politie- dan op een legermacht. Er zijn geen strijdende partijen te scheiden. Opvallend wordt de taak verricht: militairen getooid met barretten van een steenrode kleur en rijdend in witte voertuigen. Géén camouflage en, bovenal, neutraal.

Nederland nam, voor een periode van twee jaar, in 1982 deel aan de MFO met hoofdzakelijk een compagnie verbindingdienst — op interservicebasis — en een detachement Koninklijke marechaussee. Na de verlenging in 1984 loopt de huidige verbintenis van Nederland met de MFO af in april 1986. Australië is het eerste contingent dat, na vier jaar, in 1986 de deelneming zal beëindigen. Canada zal de opgevallende plaats en taak overnemen. De huidige commandant van de MFO ziet de Nederlanders ook na april 1986 graag blijven. „De Nederlanders doen hun werk professioneel, beleefd, rustig en efficiënt. Ze zijn goed voorzien om te dienen in een multinationale omgeving.” Aldus de MFO-commandant.

Taak

Het Egyptisch-Israëliëse vredesverdrag van maart 1979 bevat gedetailleerde veiligheidsmaatregelen. Controle hierop zou moeten geschieden door een VN-vredesmacht, te installeren in het gebied genoemd in het verdrag. De veiligheidsmaatregelen leggen beide partijen beperkingen op ten aanzien van aantal militairen, bewapening en uit-

rusting. Hieromtrent is vastgesteld wat in een aangewezen gebied, verdeeld in vier zones, is toegestaan. Die vier zones zijn: zone A, B en C in Sinaï (Egypte) en zone D in Israël. Zone D loopt langs de internationale grens van Israël. In zone A is, volgens het verdrag, de aanwezigheid van één Egyptische gemechaniseerde infanteriedivisie, met bijbehorende militaire installaties en veldversterkingen, toegestaan. De sterkte bedraagt maximaal 22.000 man. In zone B staat het verdrag vier „grens”bataljons toe, met een maximale sterkte van 4000 man. Bijbehorende militaire installaties, veldversterkingen en op het land geïnstalleerde kustposten, versterkt met lichte korte-afstandwapens, zijn tevens toegestaan. In zone C werd slechts de aanwezigheid toegestaan van militaire eenheden afkomstig van een VN-vredesmacht. Een uitzondering hierop vormt de Egyptische burgerpolitie, die ook toestemming heeft lichtbewapend te zijn. In zone D mag Israël maximaal vier infanteriebataljons installeren, met een sterkte van ten hoogste 4000 man. Eveneens staan in het verdrag, gespecificeerd per zone, de hoeveelheid en het type militaire uitrusting. In de zones A en D mag Egypte resp. Israël „early-warning stations” installeren.

De vier, hieronder te noemen hoofdtaken die de vredesmacht moet uitvoeren staan omschreven in een aanhangsel van het vredesverdrag.

— Installeren en bemannen van checkpoints en observatieposten en uitvoeren van verkenningpatrouilles langs de internationale grens, de B-grens en in zone C.

— Periodieke controle op de uitvoering van de in het verdrag genomen veiligheidsmaatregelen; dit geschiedt ten minste tweemaal per maand, tenzij anders door beide partijen wordt overeengekomen.

— Aanvullende controles binnen 48 uur na ont-

vangst van een verzoek daartoe van Egypte of Israël.

— Garanderen van vrije doorvaart door de Straat van Tiran.

In mei 1981 gaf de voorzitter van de VN-Veilighheidsraad te kennen dat de VN niet in staat zijn te voorzien in een vredesmacht, zoals voorgesteld in het verdrag. Egypte en Israël kwamen overeen in plaats daarvan een organisatie in het leven te roepen die dezelfde taken moest gaan vervullen. Op 3 augustus 1981 tekenden beide regeringen, in het bijzijn van die van de Verenigde Staten, een Protocol waarin de grondslag werd gelegd voor de MFO. Alle in het verdrag gestelde taken voor de VN werden overgedragen aan de MFO.

Samenstelling

Gelet op het feit dat de samenstelling van de vredesmacht, nu het georganiseerde wereldforum de middelen niet ter beschikking kon stellen, het politieke draagvlak van een VN-eenheid maximaal diende te benaderen, werd een weloverwogen aantal landen verzocht aan de MFO deel te nemen. De onderhandelingen hiertoe werden gevoerd door de Verenigde Staten, want zij hadden immers de verdragsluitende partijen toegezegd te zullen zorgen voor de vorming van een multinationale vredesmacht, in geval stationering van een VN-eenheid in het gebied onuitvoerbaar zou blijken te zijn. Na het overwinnen van vele hindernissen kwam men tot de in de tabel vermelde samenstelling.

Organisatie

Het Protocol voorziet in een onafhankelijke internationale organisatie, onder leiding van een directeur-generaal, die door beide partijen voor een

termijn van vier jaar wordt aangesteld. Tot de verantwoordelijkheid van de directeur-generaal behoort het garanderen van uitvoering door de MFO van taken, genoemd in het vredesverdrag en opgedragen aan de VN. Hij wordt geassisteerd door een militair commandant, aan wie hij het commando over de Force te velde delegeert.

Van meet af aan heeft de MFO te kampen gehad met nieuwe en veeleisende uitdagingen: het deelnemen en integreren van tien nationale contingents, gewend aan een verscheidenheid van instituties en procedures, en het opereren door deze contingents zonder hun organieke operationele en administratieve ondersteuning. De MFO opereert uit twee hoofdkwartieren en twee kantoren: het MFO-hoofdkwartier in Rome, het Force-hoofdkwartier in de Sinaï en de kantoren van de directeur-generaal in Caïro en Tel Aviv. Een primaire taak van de directeur-generaal is het leggen en onderhouden van hechte relaties tussen deze hoofdkwartieren en kantoren. Een en ander stelt de MFO in staat haar taak doeltreffend uit te voeren, hierbij Egypte, Israël en de deelnemende landen zoveel mogelijk tegemoetkomend. De exclusieve voorrechten van de directeur-generaal zijn de diplomatieke betrekkingen. Hij behandelt, te zamen met zijn staf, alle diplomatieke zaken tussen de MFO, Egypte en Israël, plus alle zaken met de regeringen van de deelnemende landen. Ook het financiële beheer is een essentiële aangelegenheid voor het hoofdkwartier in Rome. De MFO heeft verplichting tegenover drie landen: Egypte, Israël en de Verenigde Staten. Deze financieren de MFO-missie, elk land voor \$ 100 miljoen per jaar. Om de taak zo economisch mogelijk uit te voeren zijn veel van de inspanningen van het hoofdkwartier gericht op efficiency. Met dit doel voor ogen formuleert en presenteert de directeur-generaal het MFO-budget, oefent het financiële beheer uit

Land	Geografisch	Militair	Economisch
Australië	Australië	ANZUS, ZOAVO	Gemenebest
Nieuw-Zeeland	Oceanië	ANZUS, ZOAVO	Gemenebest
Fiji-eilanden	Oceanië		Gemenebest
Verenigde Staten	Noord-Amerika	NAVO, OAS, ZOAVO, ANZUS	OAS
Columbia	Zuid-Amerika	OAS	OAS
Uruguay	Zuid-Amerika	OAS	OAS
Noorwegen	Europa	NAVO	EVA
Nederland	Europa	NAVO	EEG
Frankrijk	Europa	ZOAVO	EEG
Italië	Europa	NAVO	EEG
Groot-Brittannië	Europa	NAVO, ZOAVO	EEG/Gemenebest

en leidt MFO-operaties met betrekking tot contracten, bemiddelingen, geschillen en vorderingen. Tevens houdt hij, direct of via één van zijn permanente vertegenwoordigers van de kantoren

in Caïro en Tel Aviv, de dialoog met Egypte en Israël gaande. Op diplomatiek gebied onderhouden de permanente vertegenwoordigers namens de directeur-generaal relaties met de ministeries van

Concordia facit pacem

Ingevolge KB nr 157 van 30 juli 1982 wordt aan de Nederlandse Sinaï-militair een medaille toegekend met dit inschrift (samenwerking maakt vrede)

buitenlandse zaken en met de ambassades van de deelnemende landen. In hun taken zijn de contacten met de Egyptische/Israëliëse liaisonsystemen begrepen. De kantoren verlenen tevens belangrijke administratieve ondersteuning, vooral met betrekking tot bemiddelingen, contracten en problemen op het persoonlijke vlak. In het Protocol is vastgelegd dat de nationaliteit van de militaire commandant van de MFO niet dezelfde mag zijn als die van de directeur-generaal, die het Amerikaanse staatsburgerschap moet bezitten. De eerste MFO-commandant was de Noorse luitenant-generaal F. V. Bull-Hansen. Toen het commando op 27 maart 1984 werd overgedragen, werd het opnieuw aan een Noor toevertrouwd; luitenant-generaal E. J. Ingebrigtsen werd de nieuwe commandant. Hij is verantwoordelijk voor het dagelijkse functioneren van de in Sinaï gelegerde vredesmacht. Tevens is hij verantwoordelijk voor het rapporteren van elke overtreding van de in het verdrag genoemde veiligheidsmaatregelen. Voor het uitvoeren van de taken heeft de commandant de leden van de MFO in de Sinaï onder operationeel bevel. Het hoofdkwartier in de Sinaï, El Gorah genaamd, beschikt over de noodzakelijke speciale stafsecties. Het multinationale karakter, kenmerk van de MFO, treft men ook in deze staf aan. De meeste contingentscommandanten bekleeden de sleutelposities in de staf. Dank zij deze staf is de commandant in staat de activiteiten van de deelnemende contingents te sturen, inclusief het opleiden van de deelnemers voor hun MFO-taak. Het laatstgenoemde aspect is, in vergelijking met andere vredes machten, uniek voor de MFO. Het wordt tevens gezien als een van de sleutels tot het succes van de MFO-missie. De stafactiviteiten, uiteenlopend van logistieke ondersteuning tot operatiën, en van verbindingen tot militaire politie, staan onder supervisie van en worden gecoördineerd door een chef-staf. Intern op het hoofdkwartier is een belangrijk element het *Britcon* (British contingent). Personeel hiervan bekleedt functies van sous-chef logistiek of commandant van het Noordkamp, tot chauffeur van de commandant. Deze voor een contingent ietwat unieke

In de Sinaï wordt een statisch straalverbindingssysteem beschouwd als de ruggegraat van het MFO-verbindingssysteem; schotelantennes op een mast worden o.a. gebruikt voor het overbruggen van de afstand noord-zuid (hemelsbreed 450 km)

rol wordt eveneens weerspiegeld door zijn samenstelling. De 37 Britcon-leden komen allen uit een verschillend Brits regiment of dienstvak. De insignes van de verschillende eenheden, zoals Royal Houseguards, Royal Signals, Royal Green Jackets, Irish and Coldstream Guards en Royal Marines, kenmerken Britcon als een interservice-eenheid, tewerkgesteld in een multinationale vredesmacht.

Uitvoering

De controle van de uitvoering van de in het verdrag gestelde veiligheidsmaatregelen in zone C is de verantwoordelijkheid van drie MFO-infanteriebataljons. Deze worden geleverd door Columbia, de Fiji-eilanden en de Verenigde Staten.

Deze primaire taak geschiedt door statische observatie en verkenningpatrouilles. Langs de hoofdwegen zijn permanent bemande checkpoints geïnstalleerd. Dit is tevens het geval bij observatieposten op andere belangrijke posities, op zonegrenzen of nationale grenzen. Vierentwintig uur per etmaal zijn ze bemand. Ter aanvulling wordt op onregelmatige tijden door de gehele zone C gepatrouilleerd. Wekelijks kunnen zo'n 150 patrouilles plaatsvinden. Tijdelijke observatieposten kunnen, indien noodzakelijk, worden opgesteld. Dat gebeurt hoofdzakelijk langs de internationale grens. Het primaire werk van de MFO-militairen bestaat uit observeren en rapporteren. Al wat ongewoon is of lijkt wordt onmiddellijk doorgegeven aan het hoofdkwartier. Tevens worden op alle checkpoints en observatieposten standaardrapportages gepleegd, zodat een totaalbeeld van de dagelijkse situatie wordt gevormd!

In de twee noordelijke sectoren van zone C, waarin het Noordkamp El Gorah is gelegen, wordt gepatrouilleerd door het infanteriebataljon van de

Fiji-eilanden. Deze sectoren zijn het dichtstbevolkte gebied van de oostelijke Sinai, met veel landelijke nederzettingen, en de verkeersweg El Qantara-Rafah. Het bataljon, bekend als *Fijibatt*, bestaat uit 500 militairen die gedurende een jaar hun dienst bij de MFO verrichten. De Fiji's vormen een ervaren vredesonderdeel, de meesten hebben al gediend bij de United Nations Interim Force in Lebanon (Unifil).

Het Columbiaanse bataljon van de MFO, bekend als Columbia Tres of *Colbatt*, patrouilleert in de twee centrale sectoren van zone C. Hier vindt men de desolaatste streken van de Sinai. Deze heuvelrijke streek is totaal anders dan de zanderige vlakten in het noorden. Colbatt is onderverdeeld in een stafcompagnie en drie tirailleurcompagnieën („companias de fusileros” Narino, Santandar en Cordoba). Voor het verblijf in de Sinai worden de Colbatt-militairen goed opgeleid, de MFO is voor de meesten de eerste ervaring met een vredestaak.

In tegenstelling tot *Fijibatt* en *Colbatt*, beide gelegerd in het Noordkamp El Gorah, bevindt het Amerikaanse bataljon, *USbatt*, zich in het MFO-Zuidkamp ten noorden van Sjarm El Sjeik, gelegen aan de Straat van Tiran. Het Amerikaanse bataljon telt 800 man, waarvan 100 man deel uitmaken van een helikoptereenheid. De overigen zijn verdeeld over twee of drie tirailleurcompagnieën en een stafcompagnie. *USbatt* patrouilleert in de twee zuidelijke sectoren van zone C langs de Golf van Akkaba, van de internationale grens tot Sjarm El Sjeik waar zone C overgaat in zone A. Het gebied waar *USbatt* opereert is een ruwe bergrijke streek. Tevens behoren de eilanden Tiran en Sinafir tot dit gebied. Ter zee wordt de MFO-taak uitgevoerd door de *Italian Coastal Patrol Unit* (CPU). Deze marine-eenheid controleert of de gemaakte afspraken met betrekking tot vrije doorvaart door de Straat van Tiran worden nagekomen. De schepen van de CPU zijn van de 10e Italiaanse Marinekustwachtgroep met Sjarm El Sjeik als officiële thuishaven. De schepen zijn omgebouwde mijnenvegers van de 5e Mijnenveeggroep uit Ancona aan de Adriatische kust. Er worden vier schepen gebruikt die onderling wisselen. Drie schepen worden ingezet voor het vervullen van de MFO-taak, terwijl aan het vierde onderhoud wordt gepleegd in Italië. De *Bambu*, *Mango*, *Palma* en *Mogano* patrouilleren door het zuidelijk-

Columbiaanse infanteristen opereren uit een „Sector Control Center” (vgl een compagniescommandopost), in air-conditioned gebouwen; permanent zijn twee Nederlandse militairen onder operationeel bevel gesteld van de Columbiaanse commandant voor de bediening van de MFO-apparatuur

ke deel van de Golf van Akkaba tussen Dahab en Ras Moehammed, een gebied van 60 zeemijlen (ca. 110 km) lengte.

Overheersende noordenwinden zijn oorzaak van windsnelheden van meer dan 100 km/h en van meters hoge golven, en de koraalriffen langs de Straat van Tiran maken korte metten met onbekwame zeelui. De CPU heeft reeds deelgenomen aan talloze reddingsacties van onervaren en minder gelukkige zeelui. Ondanks deze moeilijke omstandigheden slaagt de CPU erin haar missie voor honderd procent uit te voeren.

In de vier zones is de verificatieopdracht toevertrouwd aan de *Civilian Observer Unit* (COU). Een historisch moment voor het inzetten van de civiele waarnemers werd in 1976 bereikt. Toen ging de US Sinai Field Mission (SFM) een vredesmissie vervullen.* Gedurende twee jaar, van april 1980 tot april 1982, voerde de SFM beperkte verificaties uit op de veiligheidsmaatregelen, voorafgaande aan de complete terugtrekking van Israël uit de Sinai. Het Protocol, op grond waarvan de MFO in leven werd geroepen, trof ook maatregelen voor oprichting van een civiele-waarnemersgroep, afgeleid van het SFM-model. Per maand voert de COU twee luchtverkenningen en twee verkenningen te land uit, steeds vergezeld door een liaison-

* In 1975 kwamen Egypte en Israël een beperkt akkoord van terugtrekking door Israël uit de Sinai overeen. De VN installeerden in het gebied een speciale, civiele Amerikaanse waarnemingseenheid, de Sinai Field Mission; die SFM kan worden gezien als de voorloper van de MFO.

officier van of Egypte, in de zones A, B en C, of Israël, zone D. Ter aanvulling op de periodieke controles is de COU verplicht op verzoek van Egypte of Israël „onmiddellijke” verificaties uit te voeren, en wel binnen 48 uur na ontvangst van een verzoek. Het COU-personeel bestaat uit Amerikaanse staatsburgers.

Ondersteuning

De MFO kan, evenals andere vredes machten, niet functioneren zonder ondersteuning. MFO-operaties moeten doeltreffend worden ondersteund. Logistiek, transport, verbindingen en politie spelen daarbij een zeer belangrijke rol. Daarmee staat of valt het resultaat van de gehele MFO.

Een basiselement van ondersteuning is het transport door de lucht. Dit varieert van passagiers- en vrachtransport tussen het Noord- en het Zuidkamp tot bevoorrading van posten, die niet via land zijn te bereiken. Tevens wordt gezorgd voor evacuatie van ziek of gewond personeel. Voor het uitvoeren van deze taak beschikt de MFO over een luchtmachteenheid (Frankrijk) en helikoptereenheden (Australië, Nieuw-Zeeland en de VS).

De Fransen, in El Gorah, vliegen met een C-160 (type Transall) vrachtvliegtuig en twee DHC-6 (Twin-Otter) personenvliegtuigen. Bij de MFO dienen 35 Franse militairen. Zij vervoerden sedert april 1982 meer dan 50.000 passagiers en 3000 t vracht, bestaande uit vele soorten lading. Gedurende deze periode is men volledig erin geslaagd de taak uit te voeren. De twee helikoptereenheden, de gecombineerde Australische en Nieuwzeelandse *Rotary Wing Aviation Unit (RWAU)* en de eenheid van het USbatt, zijn uitgerust met elk tien UH-1H helikopters. Zij ondersteunen de observatie- en verificatieopdracht, zetten patrouilles uit en halen ze weer op, zorgen voor vervoer van personeel op buitenposten en bevoorraden deze posten. Tevens zijn beide eenheden 24 uur per etmaal stand-by voor het verzorgen van evacuatie, op medische gronden, van personeel uit de gehele zone C. Voor de vorming van de RWAU dienen Australië en Nieuw-Zeeland als een gecombineerde eenheid onder commando van de Australische contingentscommandant. Elk contingent, met uitzondering van RWAU, opereert als afzonderlijke eenheid, alle met een eigen commandant. De

meeste faciliteiten worden echter door de contingenten gedeeld.

Het logistieke MFO-systeem heeft, van meet af, in vergelijking met de traditionele multinationale systemen voor een essentiële verbetering gezorgd. Veel vredes machten in het verleden maakten gebruik van een systeem gebaseerd op het principe dat één land de grondslag legt voor de te voeren logistiek. Hoewel het MFO-systeem op een zelfde manier was opgezet en gebruik maakt van het Amerikaanse defensie-logistieke systeem, is het in gelijke mate afhankelijk van commerciële ondersteuning en van andere landen. Zo wordt de kustwacht (CPU) ondersteund door het logistieke systeem van de Italiaanse kustwacht, en de vliegeenheid is verbonden met de logistiek van de Franse luchtmacht. Ook vindt, zowel in Egypte als in Israël, een groot aantal lokale aankopen plaats.

Vanaf het begin is de kern van de MFO-aanpak gecentraliseerd rond het streven één inkoopstelsel op te zetten en te komen tot een gestandaardiseerde uitrusting. Het logistieke MFO-systeem was gepland volgens het beginsel dat elke eenheid, ongeacht herkomst, dezelfde uitrusting ontvangt. Alle eenheden gebruiken dezelfde voertuigen, dezelfde verbindingssystemen en gebruiken hun maaltijden van dezelfde voorraden. Met dit systeem wordt een maximale doeltreffendheid bereikt. Voor alle eenheden geldt het „gelijke monniken, gelijke kappen”.

De eenheden van de meeste contingenten hebben medezeggenschap in de ondersteuningstaak van de vredesmacht, hoewel de *US 356 Personnel Logistical Support Unit (LSU)* de logistieke hoofdafdeling is. De LSU-militairen bij de MFO zijn afkomstig van 32 verschillende Amerikaanse onderdelen. Voordat men naar de Sinai gaat, komt men samen in Fort Bragg, North-Carolina. Hier wordt men opgeleid voor de MFO-taak. Eenmaal in de Sinai zwermt men uit over vijf compagnieën, staf, ondersteuning, transport, medisch detachement of het LSU-detachement in Zuidkamp.

De MFO beschikt over twee verzorgingsposten, in elk kamp één, compleet met ambulances, operatiekamers, chirurgen, artsen en tandartsen afkomstig van diverse contingenten. Tevens heeft de MFO een zeer succesvolle en noodzakelijke dierenartspraktijk en een afdeling preventieve geneeskunde. LSU-artsen en veeartsen controleren de hygiëne in Noord- en Zuidkamp en op de bui-

tenposten, voornamelijk de kwaliteit van het drinkwater. De LSU-stafcompagnie ondersteunt de vredesmacht niet alleen met tal van administratieve diensten, maar ook met een explosieven-opruimingsdienst (EOD). Vrachtwagens en water- en brandstofwagens rijden kriskras over de wegen van zone C om de buitenposten te bevoorraden. Tevens maken zij regelmatig bevoorradingsritten naar Caïro, Port Said, Haifa, Ashdod, Tel Aviv, Eilat, enz. De MFO beschikt over een voertuigenpark dat wordt gebruikt door LSU, Fijibatt, Colbatt en *Uruguay*.

De vrijwillige Uruguayaanse transportcompagnie telt 34 chauffeurs en één officier. Zij zijn afkomstig van verschillende Uruguayaanse onderdelen. Voordat zij naar de Sinaï gaan krijgen zij een opleiding van drie maanden. De opleiding omvat de programma's met betrekking tot fysieke training, geschiedenis van het Midden-Oosten, inhoud van het vredesverdrag, leefgewoonten van Bedoeïenen, de Engelse taal en mechanisch onderhoud MFO-wielvoertuigen. Ter oplossing van het probleem hoe in de woestijn wegen te onderhouden is in maart 1983 een eenheid van 35 man, geselecteerd uit de beste genisten, van het Uruguayaanse leger, „Ingeniros Viales”, aan de MFO toegevoegd. Zij krijgen in Uruguay een driemaandse opleiding, gericht op de MFO-wegenbouwuitrusting. Deze eenheid werkt met o.a. bulldozers, kransen en stoomwalsen; in zone C met drie teams.

De *Nederlandse MFO-Verbindingsdienst* verzorgt de verbindingen in alle vier zones vanaf compagniesniveau intern, en, extern, de verbindingen van de vredesmacht in Sinaï naar Rome, Caïro en Tel Aviv. Voordat de Nederlandse militairen voor zes maanden (enkele sleutelfunctionarissen voor twaalf maanden) op vrijwillige basis naar de Sinaï vertrekken, hebben allen een algemene opleiding gevolgd bij het MFO Opleidingsdetachement op het Verbindingsdienstopleidingscentrum te Ede. Het personeel wordt in Ede voorbereid op uitzending, werkzaamheden en verblijf door middel van:

- administratieve, medische en uitrustingstechnische activiteiten;
- voorlichting over achtergronden, land, bevolking, alsmede over taak, organisatie en optreden van de MFO en over werk-, woon- en leefomstandigheden;

Op het verbindingscentrum in Noordkamp komen alle rapportages uit het veld samen, geadresseerd aan de juiste stafsectie; van de Nederlandse militairen worden accurate en snelheid van werken verwacht (ook het beheer van het telefoonabonneebestand is in handen van de Nederlandse verbindingdienstmilitairen)

— aanvulling op, c.q. herhaling van, elementaire vaardigheden, zoals zelfhulp en kameradenhulp, preventieve hygiëne, de geestelijke verzorging (Islam, Christendom), mijnen, schietopleiding en exercitie.

Bij de genoemde opleidingsaspecten is teamvorming de rode draad. De Nederlandse bijdrage aan de MFO is uniek te noemen vanwege de samenstelling van het NL-detachement: Koninklijke marine, Koninklijke luchtmacht en Koninklijke landmacht (volledig interservice) leveren met officieren, onderofficieren, korporaals, manschappen, matrozen en mariniers een bijdrage aan de verbindingen in de Sinaï, en de *Koninklijke marechaussee* verzorgt een uitgebreide politietaak in dat gebied. Beide taken worden verricht door zowel mannen als vrouwen, totaal 107 militairen. Voordat het Kmar-personeel in Ede de algemene opleiding volgt, heeft men op het Opleidingscentrum Koninklijke marechaussee te Apeldoorn een verkorte recherche- en drugscursus gevolgd. De MFO is de eerste internationale vredesmacht waarin een eenheid van de militaire politie is geïntegreerd.

Er maken 23 militairen van de Koninklijke marechaussee deel uit van de *Force Military Police Unit (FMPU)*. Aan het hoofd staat een Nederlandse luitenant-kolonel, de „Provost Marshal”. De Kmar wordt in Noordkamp terzijde gestaan door mp's van Colbatt, Fijibatt en LSU. In Zuidkamp worden twee Nederlandse mp's geassisteerd door collega's van USBatt. De militaire politie patrouil-

leert in zone C wekelijks 70 maal, en 750 maal wordt jaarlijks gerapporteerd, via patrouille- en onderzoeksrapporten, aan de commandant van de vredesmacht. Ook de Amerikaanse commandant van de militaire politie ressorteert onder de Provost Marshal. De FMPU heeft jurisdictie over de gehele vredesmacht; de andere leden van de militaire politie houden zich in principe bezig met „interne” zaken.

In aanvulling op de activiteiten van de hoofdzakelijk militaire leden van de MFO verrichten ruim 500 burgers ondersteunende activiteiten op tal van gebieden, van hoger-echelonsonderhoud aan de wielvoertuigen en elektronische apparatuur, tot het bereiden van maaltijden en het in bedrijf houden van de wasserij. Het merendeel van hen werkt voor het Amerikaanse bedrijf *Holmes and Narver Incorporated*. Dit heeft hiertoe in april 1985 een contract met de MFO gesloten. Ook bij dit bedrijf zijn enkele Nederlandse burgers werkzaam.

Succes

De MFO is een succes geworden. Dat is voornamelijk veroorzaakt door de situatie dat de MFO — 's werelds eerste níét-VN-vredesmacht — zich zag gesteld voor een taakvervulling nadat een vredesverdrag was getekend. Dit in tegenstelling tot eerdere vredesmachten, die werden geconfronteerd met de taak een conflict te stabiliseren, bijvoorbeeld in Cyprus. In feite is de MFO de enige werkelijke „peace-keeping” force. De overige vredesmachten zijn en waren organisaties die crises moe(s)ten beheersen.

Egyptische en Israëlische autoriteiten waren het tevens eens over wat van de MFO mocht worden verwacht en in welke belangrijke mate de MFO paste in beider behoefte aan veiligheid. Hoewel Egypte minder enthousiasme toonde, zagen toch beide partijen de MFO als bouwer van vertrouwen in een prille en fragiele relatie, waarbij de MFO als derde „volwaardige” partij de vrede zou moeten koesteren op weg naar een volwassen vreedzaam bestaan.

Literatuur

H. Starink - *Achterbanier* (1985)(5)2, 3.
Annual Report of the director-general. Office of Public

Hoe lang nog?

De aanwezigheid van de MFO kent geen vaste termijn en omtrent het einde van de MFO zijn geen afspraken gemaakt. Een groot gevaar dat vredesmissies kenmerkt is dat van erosie. In de loop der jaren kan de belangstelling langzamerhand afzwakken; motivatie, het aantoonbare nut van militairen in den vreemde, gebrek aan vrijwilligers, zijn zaken die deelnemende landen kunnen doen afhaken. De politieke verhoudingen in het Midden-Oosten, maar ook in het deelnemende land, kunnen situaties doen wijzigen.

Professor N. A. Pelcovits schrijft in zijn boek „Peacekeeping on Arab-Israeli fronts” dat men in Israël van mening is dat de MFO nog geruime tijd aanwezig zal moeten zijn. Hij noemt een periode van tientallen jaren. Egypte daarentegen denkt over een veel kortere periode. In ieder geval is de infrastructuur, in gebruik bij de MFO, opgezet voor een periode van tien jaar.

De Nederlanders in de Sinaï zijn allen vrijwilligers. De grootte van het bestand aan vrijwilligers voor uitzending naar de Sinaï, afkomstig van de drie krijgsmacht delen, is voldoende. Gerechvaardigd lijkt de verwachting dat in de regel de relatief kleine behoefte aan personeel kan worden gedekt door het aanbod. Zo heeft men nog geen beroep behoeven te doen op potentiële vrijwilligers onder het reservepersoneel.

De Nederlandse deelneming zou best eens zo lang kunnen doorgaan als de periode waarvoor de infrastructuur van de MFO in eerste aanleg is opgezet; een decade. Het lage risico op het gebied van veiligheid, in vergelijking met bijvoorbeeld Unifil, evenals het voor Nederland lage kostenaspect maken dat de voorspelling dat Nederland de komende jaren in de Sinaïwoestijn zal blijven vertegenwoordigd, niet op drijfzand is gebaseerd.

Waar wordt een taak van de krijgsmacht, in eendrachtige samenwerking met elf verschillende nationaliteiten, zó intensief in de dagelijkse praktijk vervuld als bij de Multinational Force and Observers? *Concordia facit pacem*: samenwerking maakt vrede.

Affairs, MFO, Rome (1983), (1984).

N. A. Pelcovits — *Peacekeeping on Arab-Israeli fronts*. Westview Press Inc., Boulder, Col. (1984)78.

H. Toorenvliet

publicist

De Duitse luchtstrijdkrachten 1920-1945

Heimelijk opgebouwd, openlijk verslagen

Op een gedetailleerde landkaart van de Deutsche Demokratische Republik (DDR) treft men aan de oever van de Müritzsee het afgelegen stadje Rechlin aan. In 1925 was de keuze op Rechlin gevallen om dienst te doen als standplaats van het geheime researchcentrum voor het toekomstige luchtwapen. Ingevolge artikel 198 van het op 28 juni 1919 ondertekende Vredesverdrag van Versailles was Duitsland het recht ontnomen luchtstrijdkrachten te bezitten.

Zeer kort nadat op 30 januari 1933 Hitler en de zijnen de macht hadden overgenomen, vond tegen het einde van maart in Rechlin een belangwekkende bijeenkomst plaats. Behalve Hermann Göring, de kersverse commissaris voor de luchtvaart, generaal von Blomberg en admiraal Raeder waren vrijwel alle Duitse luchtvaartdeskundigen uit zowel de industriële als de militaire sectoren aanwezig. Göring — in de loop van 1933 zou hem nog de portefeuille van het nieuwe ministerie van luchtvaart worden toebedeeld, terwijl hij tevens zou worden bevorderd tot generaal van de Reichswehr — was zonder meer opgetogen over alles wat hij in Rechlin zag en waarvan hij op de hoogte werd gesteld. Inderdaad hadden de Duitse technici op het gebied van de militaire luchtvaart tijdens de laatste twaalf jaren ongekende activiteiten ontplooid. Göring liet dan ook niet na een en ander als volgt te verwoorden: „Ich habe nicht gehnt, dass Sie schon so weit sind. Um so besser!”.

Overduidelijk bewees deze uitspraak, dat het belust niet de nazi's zijn geweest, die het nieuwe Duitse luchtwapen in een minimum van tijd zo maar uit de grond hebben kunnen stampen. Zij hebben het al lang aan de gang zijnde proces alleen maar versneld. Het volgende moge aantonen hoe alles dan wèl tot stand is gekomen.

Het Verdrag van Versailles trad op 10 januari officieel in werking. In de eerste maanden van dat

jaar zouden ingevolge artikel 202 alle nog aanwezige Duitse oorlogsvliegtuigen, benevens de reservemotoren, aan de geallieerden moeten worden uitgeleverd. Voor de Duitse luchtstrijdkrachten was 6 mei 1920 als ontbindingsdatum vastgesteld.

1920: opheffing en prille opbouw

Generaal Hans von Seeckt, sinds het einde van maart 1920 opperbevelhebber (Chef Heeresleitung) van de Reichswehr, sloot zijn afscheidsdagorder voor de luchtstrijdkrachten op 10 mei af met de veelzeggende woorden „die Waffe ist nicht tot, ihr Geist lebt”.

In verband met de trage uitlevering legden op 22 juli 1920 de geallieerden in Berlijn een fel protest op tafel. Prompt gingen de Duitsers door de knieën, waardoor de uitleveringsprocedure aanzienlijk werd versneld. Bovendien werden in deze periode, en wel onder het directe toezicht van de leden van de „Commission militaire interalliée de contrôle”, meer dan 1 miljoen m² aan vliegtuighangars gesloopt. De CMIC was in Duitsland werkzaam van 22 februari 1920 tot en met 31 januari 1927; de leiding ervan was tot medio 1924 in handen van de voortvarende Franse generaal Nollet, die werd bijgestaan door 136 Franse, 96 Britse, 32 Belgische, 19 Italiaanse en 11 Japanse officieren.

Overigens was von Seeckts bovenvermelde uitspraak verre van overdreven, want al in maart 1920 had hij bij zijn „Truppenamt” vier kleine, geheime doch tevens voortreffelijk gecamoufleerde luchtmachtafdelingen doen inbouwen. Het „Truppenamt” was een persoonlijke vinding van von Seeckt, die daardoor een vervanging verkreeg voor de imperiale Generale Staf, die al op 1 oktober 1919 was ontbonden (art. 160 van het V.v.V.). De geheime afdelingen waren de afdeling luchtmachtzaken onder leiding van kapitein Wilberg,

Generaal Hans von Seeckt
(1866-1936)

Generaal Kurt von Schleicher
(1882-1934)

de afdeling vliegtuigtechniek van kapitein Student, de afdeling vliegtuigbewapening van kapitein Vogt en de eenmansafdeling buitenlandse luchtvaart, die was belast met het verzamelen van een zo uitgebreid mogelijke internationale documentatie. Tevens werd in Duitsland propaganda gevoerd voor het (niet verboden) zweefvliegen. Al in augustus 1920 werd de eerste wedstrijd voor Duitse zweefvliegers gehouden; kapitein Wilberg had gefungeerd als de grote promotor, en kapitein Student behoorde tot de deelnemers. Met het oog op de naaste toekomst overhandigde Wilberg op 1 oktober 1920 aan generaal von Seeckt een uitgebreid rapport over het belang van het zweefvliegen voor het vliegwezen in het algemeen. Reeds toen bleek duidelijk, dat de Duitse militaire top zich vrij veel kon veroorloven en dat had nooit gekund zonder de steun in de rug van het politieke primaat.

Dat neemt niet weg dat tijdens de Weimarrepubliek (medio februari 1919 tot 30 januari 1933) de politieke toestand beslist niet stabiel was. Eerst de vele binnenlandse moeilijkheden gepaard gaande met een angstwekkende inflatie, gevolgd door enkele jaren van een beperkte economische opleving die weer werd tenietgedaan door de wereldcrisis van 1929. Daarna steeg de werkloosheid met sprongen, waardoor de politici van uiterst links en van extreem rechts niets beters wisten te doen dan hun volgelingen op te hitsen om op bloedige wijze in de straten van Berlijn en elders hun ideeën aan de man te brengen.

De Weimarrepubliek kende twintig verschillende kabinetten, die door twaalf rijkskanseliers werden geleid. Maar de strijdkrachten hadden het geluk, dat hun politieke leiding wel evenwichtigheid ver-

toonde, want in deze periode traden slechts vier ministers van rijksverdediging op: Gustav Noske (18 februari 1919 - 25 maart 1920), dr. Otto Gessler (27 maart 1920 - 20 januari 1928), generaal b.d. Wilhelm Groener (29 januari 1928 - 30 mei 1932) en de generaal/politicus Kurt von Schleicher (1 juni 1932 - 30 januari 1933), die ook tijdens zijn korte rijkskanselierschap in december 1932 en januari 1933 de portefeuille van rijksverdediging bleef beheren. Het blijft echter onweerlegbaar, dat zowel de militairen als de politici nooit iets hadden kunnen bereiken zonder de onmisbare steun van de zware industrie. De top daarvan, die eigen doeleinden nastreefde, was wel ingenomen met het doen en laten van de politieke en militaire machthebbers.

De zware industrie

Het zal wel niemand verwonderen, dat het de directie van het Kruppconcern is geweest die voor de Duitse industriële expansiedrift de spits afbeet. Reeds in 1919 werden aan de Zweedse wapenindustrie van Bofors enkele licenties verkocht. Die samenwerking legde Krupp geen windeieren, want in 1929 was de Duitse wapengigant in het bezit van een derde van het totale aandelenpakket van deze Zweedse industrie (de Boforsfabriek werkte toen met 2000 werknemers).

De aandacht van de Duitse zware industrie was in de jaren 1919/21 inderdaad geheel op het buitenland gericht. Onder meer werd gedacht aan een vergaande samenwerking met landen als Zweden, Zwitserland en Nederland, hoewel de bijzondere aandacht uitging naar de Sovjet-Unie, een enorm gebied met toen nog vrijwel ongekende mogelijkheden. Een uitgebreide industriële Duitse afvaardiging begaf zich in maart 1921 naar Moskou. Deze missie boekte succes, want op 6 mei 1921 werd, tijdens het tegenbezoek van de Russen aan Berlijn, een Duits-Russische handelsovereenkomst gesloten; dat verdrag had een looptijd van 5 jaar en zou later tweemaal worden verlengd, namelijk in 1926 en in 1931. Het gesloten handelsakkoord verkreeg op 11 november 1921 een extra accent door het oprichten van de „Deutsch-Russische Luftverkehrs-Gesellschaft“ (Deruluft) ten behoeve van het wederzijdse burgerluchtverkeer. Van 1 mei 1922 af werd regelmatig gevlogen op het traject Königsberg-Moskou v.v.; deze lijn-

dienst zou zich al spoedig in een steeds toenemende belangstelling mogen gaan verheugen.

Kort tevoren, op 14 maart 1922, verleende het Russische volkscommissariaat voor de industrie aan de Junkers vliegtuigenfabriek (Dessau) toestemming voor de oprichting van een nederzetting in Fili (SU). In dit artikel zal nog de nodige aandacht worden besteed aan de Duitse vliegtuigindustrie tijdens deze periode.

Het Verdrag van Rapallo

Dit verdrag, op 16 april 1922 ondertekend, bracht de Sovjet-Unie en de Weimarrepubliek — de twee politieke onderdogs van het toenmalige wereldgebeuren — nog nader tot elkaar. Het economische en politieke Verdrag van Rapallo was ongetwijfeld een veelomvattend werkstuk. De diplomatieke betrekkingen tussen beide landen, die sinds 5 november 1918 officieel waren verbroken maar niet lang daarna officieus weer hervat, werden hersteld. De economische betrekkingen werden opgetrokken tot het niveau van wederzijdse meestbegunstiging, waarbij de Sovjet-Unie afzag van Duitse herstelbetalingen. Hoewel het nieuwe Duits-Russische verdrag door het gros van de geallieerden met een schouderophalen werd afgedaan, had men hier en daar, maar vooral in Parijs, toch wel ernstige bedenkingen.

De twee belangrijkste figuren die „Rapallo” op hun naam hadden geschreven waren de Duitse minister van buitenlandse zaken Walther Rathenau en de Russische volkscommissaris van buitenlandse zaken Georgi Tsjitsjerin. Beiden waren uiterst bekwame politici wier kwaliteiten ook internationaal werden erkend. Rathenau, die kort daarna (24 juni 1922) door extremisten van rechts lafhartig werd vermoord, had stellig niet gehandeld uit pro-bolsjewistische overwegingen, want hij stond bekend als een zeer liberaal denkend man. En indien men de voornamelijkheid in overweging neemt was, hoe paradoxaal dat ook mag aandoen, Tsjitsjerin evenmin een bolsjewist. Beiden waren zij pragmatici.

Inmiddels was in Berlijn de „Gesellschaft zur Förderung gewerblicher Unternehmen” (Gefu) opgericht, een instelling die de Duitse exporteurs bij hun steeds groter wordende transacties met de Sovjet-Unie met raad en daad terzijde stond. In 1925 veranderde de Gefu haar naam in „Wirt-

schaftskontor” (Wiko), maar de aard van de werkzaamheden bleef dezelfde.

De militaire sector

De tot nu toe tot stand gekomen Duits-Russische verdragen en overeenkomsten hadden niets te maken met militaire aangelegenheden. Dat hield echter niet in dat er helemaal niets aan de gang was. De eerste aanzet in de militaire sector kwam van de kant van de Russen. In opdracht van de volkscommissaris van oorlog, Leon Trotski, richtte de toen in de Sovjet-Unie verblijvende Enver Pasja op 26 augustus 1920 een schrijven aan generaal von Seeckt. Die brief behandelde de gewenste eventuele inschakeling van Duitse militaire instructeurs bij sommige opleidingsinstituten van het Rode Leger en verschaftte von Seeckt een nieuwe horizon met een aantal voor de Reichswehr gunstige toekomstmogelijkheden. In Berlijn vond een eerste ontmoeting in de militaire sector plaats in september 1921, met de Russische onderhandelaar Krassin en de Duitse generaal Hasse als gesprekspartners. In de Duitse hoofdstad werden op verzoek van Hasse enkele weken later enkele Russische onderhandelaars ontvangen door de toenmalige majoor — de al eerder vermelde latere generaal en rijkskanselier — von Schleicher, die daarvoor zijn privéwoning aan de Matthäikirchstrasse ter beschikking stelde; von Schleicher fungeerde als vertrouwensman van von Seeckt. En aangezien de perspectieven voor de Reichswehr inderdaad gunstig bleken, werd von Seeckt op 8 december 1921 persoonlijk bij de onderhandelingen betrokken. Daarna vond een schier onafgebroken reeks van contacten plaats.

Onder de beproefde leiding van generaal Hasse bracht in februari 1923 een afvaardiging van Duitse militaire experts een belangrijk bezoek aan Moskou. De lange periode van onderhandelingen was succesvol afgesloten, want na hun terugkomst in Berlijn werd van beide zijden als vaststaand aangenomen dat de periode van geheime militaire samenwerking van de Reichswehr en het Rode Leger was begonnen.

Inmiddels had rijkspresident Ebert op 3 september 1922 de kundige diplomaat graaf von Brockdorff-Rantzau tot gezant in Moskou benoemd. Deze had als minister van buitenlandse zaken onder het rijkskanselierschap van Scheidemann (18

februari 1919 - 20 juni 1919) in Versailles tijdens het korte tijdsbestek van 29 april tot 20 juni 1919 de Duitse vredesdelegatie uiterst bekwaam en waardig geleid.

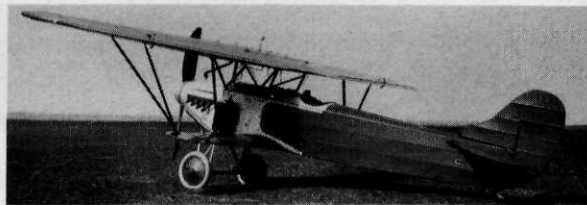
Al spoedig stond von Brockdorff-Rantzau in Moskou als persona grata te boek, want hij legde met de Russische machthebbers, en met Tsjitsjerin in het bijzonder, voortreffelijke contacten. Hoewel later bleek dat de Duitse gezant persoonlijk tegenstander was van de geheime militaire samenwerking met de Russen, had Ebert toch geen betere keuze kunnen maken.

Tot Russisch gezant in Berlijn werd de advocaat Krestinski benoemd. Hij was wél voorstander van de geheime militaire samenwerking. In het — ondanks alles — zo sfeervolle Berlijn van de Weimarrepubliek verwierf Krestinski spoedig bekendheid en jarenlang zou hij daar in de diplomatieke kringen een vooraanstaande plaats innemen.

Luchtmachtactiviteiten

In het kader van de geheime militaire samenwerking verkreeg de Reichswehr in de Sovjet-Unie talrijke faciliteiten, waarvan het tijdelijke bezit van de eigen luchtmachtbasis bij Lipetsk ongetwijfeld het meest tot de verbeelding spreekt. Deze, op ongeveer 370 km van Moskou gelegen, basis was tegen het einde van 1924 geheel bedrijfsklaar. Ook voor hun Russische luchtmachtbasis bedachten de Duitsers een met hun ideeën strokende naam: „Wissenschaftliche Versuchs- und Prüfanstalt für Luftfahrzeuge” (Wivupal). Ongeveer zeventig permanent aanwezige Duitsers vormden de vaste kern van het personeelsbestand. Voor de instructeurs van de aspirant-piloten was de toegepaste selectie uitermate streng geweest.

Bij de aankoop van hun materiaal gingen de Duitsers eveneens selectief te werk. In de tweede helft van 1923 wist het ministerie van rijksverdediging — vanzelfsprekend in het geheim — de hand te leggen op een honderdtal nieuwe, voor Lipetsk bestemde, Fokkerjachtvliegtuigen van het type D-XIII, die toen tot de beste ter wereld behoorden. Voor de betaling daarvan had men de beschikking over gelden die door de zware industrie aan de Duitse regering waren geschonken ter financiering van het passieve verzet in het Roergebied, dat sinds 10 januari 1923 door Franse en Belgische troepen was bezet. In opdracht van rijkskanselier

Fokker D-XIII (foto collectie H. J. Hazewinkel)

Gustav Stresemann werden deze verzetsacties in september 1923 definitief beëindigd.

Het kwam het zelfvertrouwen van de Duitse instructeurs in Lipetsk zeer ten goede dat zij erin slaagden zich in korte tijd vertrouwd te maken met hun nieuwe toestellen. Al in 1925 konden twee complete escadrilles spiegelgevechten leveren. De eerste cursus voor aspirant-piloten begon in 1926. De opleidingen werden opgezet voor een jaarlijkse „productie van” minimaal tien jachtvliegers. Dat lijkt weinig, maar wanneer men bedenkt dat een dergelijke all-roundopleiding in Duitsland vooralsnog onmogelijk was, betekende de oogst uit Lipetsk alleen maar winst.

Het Duitse grondpersoneel werd aangevuld met Russen, die daardoor, zowel op het vliegveld als in de herstelplaats, die met de modernste technische snufjes was uitgerust, hun eigen kennis aanzienlijk konden uitbreiden. De researchafdeling was echter een zuiver Duitse aangelegenheid. De basiscommandant was een Duitser, die werd bijgestaan door een Russische officier die de contacten met het Rode Leger en de Rode Luchtmacht onderhield. Zowel op de basis als daarbuiten waren de Duitsers in burger gekleed. Verder genoten zij een onbeperkte bewegingsvrijheid, maar aan beide zijden werd verbodering vrijwel nooit in de hand gewerkt.

De basis beschikte niet alleen over voldoende hangars, maar tevens over was- en kookgelegenheden en een mini-hospitaal. Bovendien hadden de Russen de Duitsers van goede telefoon- en radioverbindingen voorzien. Deze communicatiemiddelen werden vooral gebruikt voor de dagelijkse contacten met de Duitse „Zentralstelle” in Moskou (Zmo), die zich bevond in de Worowskajastraat.

De organisatie Zmo regelde alles wat met de geheime samenwerking te maken had, waardoor men de vooral door de Duitsers gewenste camouflage hoopte te kunnen handhaven. Uiteraard zou Zmo van 1927 af eveneens alles regelen inzake het Duits-Russische researchcentrum van het pantser-

Fokkers D-XIII op het vliegveld van Lipetsk (1929)
Toekomstige Luftwaffepiloten in Lipetsk (1929) ▷

wapen in Kazan en voor de eveneens gecombineerde instelling ter bestudering van de chemische oorlogvoering in Saratov. In dit verband dient te worden vermeld, dat de Duitse officieren en onderofficieren, die bij deze samenwerking werden betrokken, door de Reichswehr werden ontslagen en derhalve (tijdelijk) van de sterkte afgevoerd. De reizen naar en uit de Sovjet-Unie werden gemaakt met echte paspoorten, waarop de eigen, en dus juiste, persoonlijke gegevens waren vermeld, doch het beroep werd gewijzigd.

Voor de Duitse betrokkenen werden de reizen altijd zo gepland, dat zij niet over Pools grondgebied of door het Poolse luchtruim moesten reizen. Men hield rekening met de nieuwsgierigheid van de Polen, die schrander genoeg waren om argwanend te worden.

Op het Truppenamt was het vooral de afdeling T3, die nauw met Zmo samenwerkte, en die tijdens de gehele duur van de samenwerking bergen werk zou verzetten.

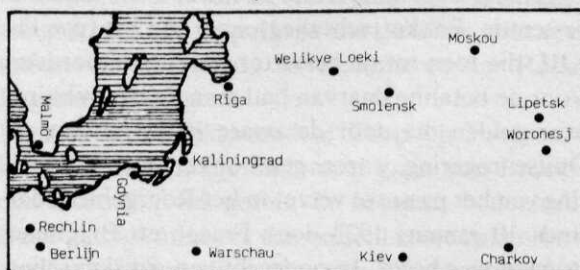
Maar terug naar Lipetsk, waar de Duitse vliegers ook in de lucht totale bewegingsvrijheid genoten; men dient daarbij echter te bedenken, dat de Fokker D-XIII over een actieradius van slechts 600 km beschikte, en dat de stijghoogte beperkt bleef tot een maximum van ongeveer 7500 m. Verder was het voor de Duitsers erg belangrijk, dat zij al in de beginperiode het recht hadden weten te bedingen te zijner tijd in Lipetsk hun prototypes te testen. Hoewel de prototypes in 1925 nog in hun ontwikkelingsstadium verkeerden, verkregen de Duitsers al kort daarna een eigen corridor in het luchtruim van de Sovjet-Unie, en wel als volgt: uit de startplaats Rechlin naar Königsberg (nu Kaliningrad), van waaruit via het luchtruim van Litauen en Letland (in deze Baltische staten dienden landingen te worden vermeden) naar Weli-kiye Loeki werd doorgevlogen, waarna via Smolensk Lipetsk kon worden bereikt. In geval van nood mochten de Duitsers ook nog van de luchthaven van Woronesj gebruik maken. Deze Russische concessie had de Duitsers echter weer genoopt op hun beurt een tegenconcessie te doen en

zo verkregen de Russen het recht tot het vliegen met de Duitse prototypes. Uit de schaarse gevallen waarin dat gebeurde konden de Duitsers opmaken dat de Russen snel konden leren. Deze vliegers, die hun eigen vliegtuigen steeds omschreven als simpele toestellen bestemd voor eenvoudige mensen, vlogen na korte technische instructies inderdaad met de Duitse prototypes alsof dat hun dagelijkse werk was.

In Lipetsk werd in 1928 ook begonnen met de opleiding tot waarnemer, waarbij werd gestreefd naar een produktie van ten minste dertien waarnemers per jaar. Toen in 1931 in Duitsland de mening ging postvatten, dat men in eigen land op militair gebied weer over meer bewegingsvrijheid beschikte, werd de opleiding tot waarnemer van Lipetsk naar Braunschweig overgebracht. Aangezien die verplaatsing bij de Russen in het verkeerde keelgat schoot, werd besloten de opleiding tot jachtvlieger uit te breiden. Daardoor beleefde Lipetsk een topjaar, want de Duitse sterkte liep in 1931 op tot een totaal van 300 man.

Luchtcorridor Rechlin-Lipetsk

Inmiddels waren in Lipetsk het „Jagdfliegervorschrift” en het „Vorschrift für Artillerie-Flieger” tot stand gekomen. Ook stamde uit Lipetsk de benaming Jabo (afkorting van Jagdbomber) toen bleek dat na een summiere technische ingreep een aantal Fokkerjagers tevens als lichte bommenwerper kon worden gebruikt.

Na de machtsovername van eind januari 1933 waren de Duitse militaire prominenten de mening toegedaan dat zij — althans voorlopig — nog ongestoord met hun activiteiten in de Sovjet-Unie zouden kunnen doorgaan. Zij hadden buiten de waard gerekend, want ook de defensiepolitiek moest geheel op de helling. Medio augustus 1933 gaf Hitler persoonlijk opdracht, de samenwerking met de Russen in alle nog bestaande militaire aangelegenheden te beëindigen. Er gingen twee maanden van onderhandelingen overheen alvorens een voor beide partijen aanvaardbare en redelijke oplossing werd bereikt: de Russen stemden erin toe dat al het militaire materieel, dat in zijn geheel of in onderdelen per trein of per vrachtwagen kon worden vervoerd, naar Duitsland werd getransporteerd. Daar stond als Duits gebaar tegenover, dat Lipetsk in zijn geheel aan de Rode Luchtmacht zou worden overgedragen. Daar was intussen alles in het werk gesteld om de nog aanwezige prototypes te demonteren en voor afvoer gereed te maken. De nog aanwezige instructietoestellen, vijftig Fokkerjagers en twaalf Heinkel-lesvliegtuigen, die hun beste dagen reeds achter de rug hadden en waarvan een demontage economisch niet meer verantwoord was, zouden door de Russen tegelijk met de basis worden overgenomen. Nog voor het einde van oktober 1933 vond de overdracht plaats, een evenement dat hoffelijk verliep, maar verder was het een koele bedoening, want van de onder vliegers gebruikelijke kameraadschap viel geen spoor te bekennen. Tijdens de gehele duur van de Duitse periode had Lipetsk slechts drie vliegtuigongevallen meemaakt met voor de inzittenden fatale gevolgen. Vóór alles echter had „Wivupal” de Duitsers vele voordelen gebracht. Ten aanzien van het luchtwapen waren zij „bij”gebleven en voor de komende luchtmacht was de kern van het all-roundpersoneel definitief gevormd. Lipetsk leverde in totaal ongeveer 450 man op: 130 jachtvliegers, die eveneens op bommenwerpers konden worden ingezet,

100 waarnemers benevens 220 man aan grondpersoneel. De vliegers waren zo degelijk opgeleid dat zij later na ontvangst van enkele technische vingerwijzigingen met elk nieuw en voor hen daarvoor nog onbekend gevechtsvliegtuig uit de voeten konden. Door de jaren heen was echter in Duitsland veel bekokstoofd, en wel voornamelijk in de sectoren vliegtuigindustrie en pilotenopleiding.

De vliegtuigindustrie

Voor velen was het eigenaardig zo niet onverteerbaar geweest dat de geallieerden, ondanks het instellen van restricties (die overigens niet van lange duur waren), na de Eerste Wereldoorlog de Duitse vliegtuigindustrie maar weinig moeilijkheden in de weg hadden gelegd. De belangrijkste Duitse vliegtuigfabrieken die de oorlog overleefden waren Dornier en Junkers. In 1922 werd de Heinkel-fabriek opgericht en daarna fungeerden tijdens de eerstkomende jaren Dornier, Heinkel en Junkers als „de grote drie”. In het artikel „Ruim een kwart eeuw Duitse marinepolitiek (1918-1945)” (*Mil.Spect.* 154(1985)(3)126) werden Dornier en Heinkel al besproken; derhalve wordt hier alleen Junkers bezien. De al sinds 1913 bestaande „Junkers-Motorenbau” werd in 1919 opgenomen in de „Junkers-Flugzeugwerke”, welks constructeurs in het begin van de jaren '20 het eerste „Ganzmetall-Verkehrsflugzeug” deden vervaardigen. De luchtvaartmaatschappij Junkers-Luftverkehr”, die in 1923 werd opgericht, maakte op diverse luchtlijnen al direct gebruik van dit geslaagde type (F-13). Aan het einde van 1925 besloten de twee belangrijkste Duitse burgerluchtvaartmaatschappijen „Aero Lloyd” en „Junkers-Luftverkehr” de handen ineen te slaan met als resultaat de oprichting van de „Lufthansa” op 6 januari 1926. Evenals de „Heinkel-Werke” had Junkers al in 1925 in Zweden een volledig in bedrijf zijnde vestiging, de Junkersfabriek bij Malmö. Sinds de oprichting bleek deze „Svensk Flygindustri” een levensvatbare onderneming te zijn. In 1929 werd met een werknemersbestand van 450 man in Malmö zowel voor de Zweedse burgerluchtvaart als voor de Zweedse luchtmacht een aanzienlijke hoeveelheid vliegtuigen vervaardigd. In de jaren 1930/'31 werden ook — zij het dan op bescheiden schaal — toestellen gebouwd voor Chili,

China, Columbia, Letland, Spanje, de Sovjet-Unie en Turkije.

De al eerder vermelde Junkersfabriek in Fili produceerde tussen 1924 en 1927 een honderdtal toestellen van het type Ju-21 voor de Rode Luchtmacht en ging daarna geheel in Russische handen over.

Ook in Dessau bleef het echter gonzen van bedrijvigheid. Dat gold zowel voor de tekentafels als voor de productie, en de betrekkingen met de ministeries van verkeer en van rijksverdediging hadden zich in hoog tempo ontwikkeld. In Dessau was men tegen het einde van 1930 al zo ver, dat zelfs de tekeningen voor de bouw van een stratosfeervliegtuig — geprojecteerd op de voor die tijd exceptionele snelheid van 800 km/h! — kant en klaar op tafelen lagen. In 1932 werd met in totaal 2500 werknemers gewerkt aan de bouw van de befaamde Junkerstoeestellen voor de burgerluchtvaart en aan de bouw van bommenwerpers. Een artikel over de bouw van bommenwerpers in Dessau, dat in een editie van de „Arbeiter-Zeitung” in Mannheim in maart 1932 werd afgedrukt, deed — juist omdat het op waarheid berustte — in Duitsland veel stof opwaaien. Dat werd nog erger, toen uitlekte dat de Rode Luchtmacht aan Junkers een opdracht voor de vervaardiging en aflevering van 50 bommenwerpers had verstrekt, en dat bovendien de Rode Vloot bij Heinkel in Warnemünde 36 vliegtuigen had besteld.

Het befaamdste gevechtsvliegtuig, dat Junkers ooit zou produceren was ongetwijfeld het „Sturzkampfflugzeug” van het type Ju-87. Deze duikbommenwerper, die in 1935 gereed kwam, was uitgerust met twee mitrailleurs en een bommenlast van 500 kg; de maximumsnelheid bedroeg 390 km/h en het toestel kon moeiteloos tot even boven de 7000 m stijgen. Deze later zo gevreesde „Stuka's” zijn van 1938 af in seriebouw vervaardigd.

De drie groten: Dornier, Heinkel en Junkers, verwierven vermaardheid op het militaire vlak, hoewel Junkers' internationale faam bovendien aan de burgerluchtvaart was te danken. Tevens had hun succesvolle optreden de levensvatbaarheid van de naoorlogse Duitse vliegtuigindustrie aangetoond. Daarmee hadden zij echter nog geen monopoliepositie bereikt, want vele anderen deden hun uiterste best om eveneens een plaats op de markt te bemachtigen.

Zo deden in de jaren '30 de resp. in 1923 en in 1924

opgerichte vliegtuigfabrieken van Messerschmitt en van Focke-Wulf een geslaagde poging naar de top door te stoten. Als producent van jagers van uitzonderlijke klasse zou Messerschmitt zelfs wereldbekendheid verwerven. Ook andere, reeds lang bestaande, vliegtuigfabrieken hadden kans gezien hun productie aan de gang te houden zoals de Albatros, de Arado, de Bayerische, de Daimler en de Rohrbach Flugzeugwerke. De Aradowerke waren beslist veelzijdig en derhalve boekten zij talrijke successen. Maar ook in de vliegtuigbouw bleek de faam een kort leven te kunnen hebben. Zo werd in 1933 de Arado-jager van het type Ar-65A nog algemeen geprezen, maar medio 1934 viel de keuze voor serieproductie op de Messerschmitt-jager Me-109. De in 1918 opgerichte „Daimler Flugzeugbau” kwam door haar chef-constructeur Hans Klemm in de publiciteit. In 1924 vervaardigde deze een lichtgewichtvliegtuig, een toestel dat zich — voorzien van een 20 pk Mercedesmotor — met groot gemak door het luchtruim voortbewoog. In Böblingen werd in 1926 de „Leichtflugzeugbau-Klemm” gevestigd, welks productie eveneens de aandacht van de militairen trok.

Opleidingen sport- en verkeersvliegers

Nog voor 1925 werden in zeven van de tien (Reichswehr-) Wehrkreise scholen voor sportvliegers opgericht, waar vele geestdriftige jongeren de beginselen van de kunst van het vliegen werd bijgebracht. Oud-oorlogsvliegers kregen er de gelegenheid vliegers te maken, waardoor hun vroegere ervaring op peil bleef en bovendien hun zelfvertrouwen weer werd opgevijseld. Maar de beste pilotenopleiding werd in de Weimarrepubliek gegeven op de „Deutsche Verkehrsflieger Schule” (DVS), die op 1 april 1925 haar poorten in Berlijn-Staaken had geopend.

Ook de luchtvaartconventie van Parijs, die op 21

Duikbommenwerper Ju-87 (foto Sie Luchtmachthistorie)

mei 1926 door de vroegere geallieerden en de Duitsers werd ondertekend, verleende de toekomst van de Duitse luchtvaart een rooskleuriger aanzien. De laatste restricties ten opzichte van de vliegtuigbouw werden opgeheven, waardoor de weg naar een onbeperkte produktie was vrijgemaakt: alles mocht, mits de vervaardigde toestellen maar onbewapend bleven. Wel had de Duitse regering zich verplicht, voortaan de sportvliegerij niet meer met geld en propaganda te ondersteunen. Tevens dienden alle gegevens over de Duitse luchtvaartangelegenheden tot in de kleinste bijzonderheden te worden geregistreerd. Verder had Duitsland toestemming verkregen jaarlijks 35 Reichswehr- en 50 politieofficieren, wier namen dienden te worden gepubliceerd, officieel tot sportvlieger te laten opleiden. De opleidingen voor de burgerluchtvaart waren aan geen enkele bepaling gebonden.

Inderdaad werden omstreeks medio 1926 de meeste scholen voor sportvliegers opgedoekt. De nu vrijgekomen taken benevens de in stand gebleven installaties werden grotendeels door de DVS overgenomen. Het bestaan van de „officiële 35” bleek voor tientallen Reichswehrofficieren aanleiding te zijn zich bij de DVS „voor eigen rekening” tot sportvlieger te laten bekwamen.

In elk geval was een gevolg van de Parijse overeenkomst, dat art. 198 van het Verdrag van Versailles, dat aan Duitsland het bezit van luchtmachtkrachten ontzegde, zwaar was gedevalueerd. En in verband met de gunstiger omstandigheden werden ook elders DVS-scholen opgericht, waarvan die in Schleissheim bij München (1927) en die in Braunschweig (1930) de bekendste zouden worden. Bij het aannemen van cursisten trad de DVS-leiding uiterst selectief op. Bij voorkeur werden studenten of leerlingen van technische scholen aangenomen; zij maakten ongeveer 25% van het leerlingenbestand uit. Vanzelfsprekend waren bij de DVS ook vooral de jongeren onder de oud-oorlogsvliegers van harte welkom. De strenge selectienormen golden niet voor wie slechts het A-brevet voor sportvliegers — deze mogelijkheid bood de DVS nu ook — wilde behalen.

Aangezien in 1927 de beslissingen over de keuze uit de vele prototypes vielen, kreeg de industrie de handen vrij voor de aanloop tot constructiebouw. Tevens werd op het ministerie van rijksverdediging een inspectie voor het luchtwapen in het le-

ven geroepen, wier leden voorlopig nog achter de schermen dienden te blijven. Bovendien werd in 1928 op dat ministerie een doelmatige bundeling verricht van de afdelingen, die met de materieel- en de personeelaangelegenheden waren belast.

Ondanks de vele geheime en openlijke zaken, die men in Duitsland en daarbuiten reeds had weten te verwezenlijken, werd door de ingewijden 1 april 1929 als begindatum van de feitelijke herbewapening beschouwd. De Duitse vliegtuigindustrie had in de periode van januari 1926 tot juli 1929 met inbegrip van de levering aan buitenlandse afnemers ongeveer 1250 toestellen opgeleverd, maar nu ging zich een typisch verschijnsel voordoen, namelijk een zekere matheid bij deze tak van industrie. De geldelijke steun van de overheid was weliswaar even afgenomen, maar kort daarop kon toch weer geld ter beschikking worden gesteld, hetgeen onder meer de aangekondigde sluiting van de Albatrosfabriek voorkwam. Als gevolg van de inzinking streefde de vliegtuigindustrie echter naar vereenvoudiging en doelmatigheid. Het aantal types werd drastisch beperkt en de produktiemethoden werden gerationaliseerd; alleen de researchafdelingen behielden hun onbeperkte vrijheid van handelen. Een en ander had tot gevolg dat het doorzettingsvermogen snel terugkeerde en zo werd in 1930 toch een produktie van meer dan 360 toestellen bereikt.

Nog voor het einde van 1930 stonden de „Richtlinien für die Ausbildung in der Reichswehr auf dem Gebiet der Luftwaffe” op schrift, richtlijnen die van 1 februari 1931 af in praktijk zouden worden gebracht.

In de zomer van 1930 hadden boven Duitsland voor het eerst reclamevliegtuigen — Arado's van een licht type — in groepsverband gevlogen. Op 20 januari 1931 werd bepaald dat bij een eventuele noodtoestand deze toestellen door de Reichswehr als „Fliegerkurierstaffeln” zouden kunnen worden ingezet. Oefeningen met deze escadrilles bewezen kort daarna hun bruikbaarheid; desgewenst kon nu de legerleiding over — zij het dan nog onbewapende — verkenningsvliegtuigen beschikken. Sindsdien bestonden er officieus Duitse luchtmachtkrachten, waarover in Duitsland alleen nog maar fluisterend werd gesproken. Uit het buitenland kwamen enkele reacties; de Amerikanen en de Engelsen toonden zich onverschillig, de Fransen geërgerd. ▽

In 1931 werd in het algemeen aangenomen dat Duitsland over meer dan 1000 vliegtuigen beschikte. Zij deden hoofdzakelijk dienst bij de burgerluchtvaart — de Lufthansa vloog uitsluitend met de allermodernste vliegtuigen! — en bij de toch weer omvangrijke sportvliegerij. Van deze 1000 toestellen zouden er 400 zonder meer binnen de tien dagen gereed kunnen zijn om voor militaire taken te worden ingezet.

De Duitse legerleiding, die al in 1930 met de gedachte speelde de Reichswehr van tien tot eenentwintig divisies (plan von Seeckt!) uit te breiden, betrachtte toen nog wel bescheidenheid ten aanzien van de luchtmacht, maar in februari 1932 kwam het studieplan gereed voor de sterkte in 1938: die zou 1050 toestellen bedragen.

Onder het rijkskanselierschap van von Papen kreeg van 1 juni 1932 af generaal von Schleicher als minister van rijksverdediging de gelegenheid zich in te zetten voor zijn zogenaamde „Umrüstungsprogramm”. Dat plan werd naar voren gebracht als een reorganisatie van de strijdkrachten, maar in werkelijkheid werd een kolossale uitbreiding ervan beoogd.

Van de geallieerden verkreeg Duitsland op 11 december 1932 de theoretische erkenning tot gelijkgerichtigheid inzake bewapening, waardoor weliswaar niet alles maar toch veel werd gelegaliseerd. Sindsdien werd in Duitsland openlijk over de herbewapening gesproken en geschreven.

De Fransen die, dank zij de Polen, van april 1931 af alles over de geheime Duits-Russische samenwerking wisten (zie hierna), stelden vast dat de Angelsaksische landen inzake de Duitse herbewapening hun lankmoedige houding handhaafden. Vanzelfsprekend waren de standpunten van Londen en Washington van onmiskenbare invloed op het Franse handelen. Eind 1932 zetten de Fransen alles op een rij, waarna Parijs besloot zich — zij het dan noodgedwongen — bij de realiteit aan te passen.

Poolse kennis van zaken

Op 16 april 1930 had zich in de Sovjet-Unie een gebeurtenis voorgedaan, die toevallig naar het buitenland was uitgelekt maar welks werkelijke betekenis velen toch was ontgaan. Het betrof het neerstorten bij Smolensk (Duitse luchtcorridor!) van een Albatros van het type L76, waarvan de

omgekomen bestuurder een, van de lijst afgevoerde, kapitein van de Reichswehr bleek te zijn. De betekenis van dit voorval was alleen duidelijk voor de alerte Polen, die nu begrepen dat zij hun kennis over de geheime Duits-Russische militaire samenwerking vrijwel hadden gecompleteerd. Toch zou nog bijna een jaar verlopen alvorens de Polen op 9 april 1931 hun gedegen en beknopte, 40 pagina's tellende, rapport aan de Franse militaire attaché in Warschau overhandigden. De Fransen, die het geheel nooit precies hadden overzien, betoonden zich na ernstige bestudering van het zo concrete Poolse overzicht wel onthutst, maar in Parijs werd goed begrepen, dat protesten in Berlijn niets meer konden doen veranderen, aangezien de Rubicon immers al was overschreden.

Verder was het voor de Polen uiterst onaangenaam dat de Duitsers sinds 1930 hun onvrede over het bestaan van de Poolse Corridor openlijk uitten. Hoewel hij persoonlijk de Fransen geen kwaad hart toedroeg, was het von Schleicher die dit vraagstuk nog eens extra belastte. Tegenover Franse machthebbers liet hij zich als volgt uit: er bestond geen Pools probleem, want dat was in feite een Duits-Franse aangelegenheid die diende te worden opgelost met begrip, met instemming en tevens door bemiddeling van Parijs . . .

Ook in Warschau echter ontstond een streven de politieke toekomst met bedachtzaamheid tegemoet te treden. Zo wisten enkele leden van de Poolse regering zich plotseling te herinneren dat in een van de kluizen van het ministerie van buitenlandse zaken sinds enkele jaren nog een Russisch aanbod voor het sluiten van een niet-aanvalsverdrag moest liggen. Na informatie in Moskou bleek duidelijk, dat de Russen nog steeds een dergelijke overeenkomst met Polen wilden sluiten; het Pools-Russische niet-aanvalsverdrag werd op 25 januari 1932 ondertekend.

Tot veler verwondering zouden in januari 1934 de Polen ook van het Derde Rijk een dergelijk aanbod ontvangen. De nieuwe Berlijnse regeerders, pas sinds 30 januari 1933 aan de macht, koesterden de hoop, dat zij met het sluiten van de gewenste overeenkomst een bres konden slaan in de Franse omsingelingspolitiek. Het Duits-Poolse niet-aanvalsverdrag kwam op 26 januari 1934 tot stand. Daarna verkeerden de Polen kortstondig in de waan dat zij hun politieke toekomst hadden vei-

lig gesteld. Eerst achteraf zou blijken, hoe ijdel die illusie is geweest.

In de openbaarheid

Al te spoedig gaven in Berlijn de nieuwbakken machthebbers duidelijk blijk van hun streven, de herbewapening de hoogste prioriteit te willen verlenen. Zo werden onder meer in de loop van 1934 aan de vliegtuigproducenten opdrachten verstrekt in een tot dusver onbekende omvang. In talrijke bedrijven werd het drieploegenstelsel ingevoerd, waardoor de produktie dag en nacht kon doorgaan. Daardoor kwam in Augsburg de geplande seriebouw van de Me-109 feilloos op gang. Verder werd eind 1934 algemeen aangenomen dat de nog steeds officieuze Duitse luchtmacht krachten beschikten over de complete bemanningen voor negentig escadrilles gevechtstoestellen.

Vanzelfsprekend werd ook Moskou door de internationale bewapeningskoorts aangetast. De berichten, die begin 1935 over de defensie in Moskou wereldkundig werden gemaakt, werden in vele Europese hoofdsteden met argusogen bestudeerd, terwijl de Duitsers het Russische nieuws uitbuiten ten bate van de eigen propaganda. Eerst had generaal Toechatsjewski op 1 januari 1935 bekendgemaakt dat het 600.000 man tellende Rode Leger binnen afzienbare tijd met tweemaal 350.000 man zou worden uitgebreid, waardoor de totale sterkte op 1,3 miljoen man zou komen, en op 22 februari 1935 kondigde de opperbevelhebber van de Rode Luchtmacht, generaal Tsjripin, op zijn beurt aan dat het aantal gevechtstoestellen van 2500 tot 4000 zou worden opgevoerd.

Nu achtten de Duitsers de tijd rijp eindelijk het zo langgerekte schimmenspel te beëindigen, want generaal Göring deelde de Engelse journalist Ward Price op 10 maart 1935 mee dat Duitsland inderdaad over luchtmacht krachten beschikte. Enkele dagen later, op 16 maart 1935, werd door Hitler het herstel van de dienstplicht afgekondigd. Deze berichten brachten niemand in paniek, want nadat Duitsland op 14 oktober 1933 zowel de Volkenbond als de Ontwapeningsconferentie definitief de rug had toegekeerd, hadden velen niets anders verwacht.

De stroomversnelling hield aan, aangezien op 21 mei 1935 een nieuwe strijdkrachtenwet tot stand kwam; Reichswehr en Reichsmarine werden om-

gedoopt in „Heer” en „Kriegsmarine”, die, aangevuld met de nieuwe „Luftwaffe”, de „Wehrmacht” vormden. In 1935 bedroeg het luchtmachtbudget het vijfvoudige van het nog officieuze budget in 1932. Nog voor het einde van 1936 beschikte de Luftwaffe over ongeveer 1400 moderne gevechtstoestellen. Tijdens de Spaanse Burgeroorlog (17 juli 1936 - 1 april 1939) kregen ettelijke piloten van de Luftwaffe gelegenheid de kwaliteit van hun nieuwe toestellen te beoordelen en hun aanvalsdrijf te etaleren.

Het beleefdheidsbezoek dat de opperbevelhebber van de Franse luchtmacht krachten — sinds 1 april 1933 „l'Armée de l'Air” — generaal Vuillemin in gezelschap van enkele stafofficieren in augustus 1938 aan de Luftwaffe bracht, was stellig niet van belang ontbloot. De Fransen, die door de in februari 1938 tot generaal-veldmaarschalk bevorderde Göring e.c. voortreffelijk werden ontvangen, kregen de gelegenheid de seriebouw aan de lopende band van de geduchte jager Me-109 met eigen ogen te aanschouwen. Daarna bezochten zij het tactische experimenteercentrum van de Luftwaffe aan de Oostzee. Daar werden zij geconfronteerd met de gebruiksmogelijkheden van de fonkelnieuwe Ju-87; een enkele geslaagde duikvlucht van een Stuka op een rijdend doel resulteerde in een zelig hoopje smeulende spaanders . . . Dit alles was zonder meer intimidatie. De Duitsers boekten echter veel succes, want automatisch maakten de Fransen vergelijkingen met de eigen mogelijkheden.

In zijn voor de Franse regering bestemde rapport werd door generaal Vuillemin duidelijk uit de doeken gedaan dat het vertrouwen in de eigen organisatie, en in de kwaliteit van het eigen materieel, diep was gezonken.

Tevens hield de door de Duitsers gemanipuleerde berichtgeving over de Luftwaffe gelijke tred met de intimidatiepolitiek. Derhalve ontstond een overtrokken beeld van de werkelijke sterkte. Zowel in Londen en Parijs als in Warschau werd op 1 september 1939 — dus bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog — de effectieve sterkte van de Luftwaffe op 4300 gevechtstoestellen geschat, een aantal dat nog niet was bereikt. Wel bleken de Duitsers met groot gemak in staat tegen Polen 2000 gevechtstoestellen in te zetten.

In mei 1940 bracht de Luftwaffe in het Westen 1000 jagers, 400 verkenners en 1800 bommenwer-

De Spitfire, fel, snel en wendbaar (foto collectie H. J. Hazewinkel)

pers in het luchtruim. Dat bleek ruim voldoende voor de uitschakeling van de — uit 700 jagers (vier types), 375 verkenners en 150 à 175 bommenwerpers bestaande — niet gelijkwaardige Franse luchtstrijdkrachten en voor het uit de lucht verdrijven van de in Frankrijk aanwezige summiere Engelse luchtstrijdkrachten van 130 jagers, 220 bommenwerpers en vijftig lichte verkenners. Kort na het staken van de vijandelijkheden door de Fransen op 22 juni 1940, werd de RAF nog sterk door de Luftwaffe onderschat, terwijl de RAF de Luftwaffe nog steeds overschatte. Maar in de herfst van 1940 wist de RAF in de Slag om Londen de Luftwaffe glansrijk te verslaan. De Duitse jachttoestellen waren niet erin geslaagd de eigen bommenwerpers afdoende te beschermen, en bovendien werd definitief vastgesteld dat de Britse Spitfire — en de Spitfire Mark-V in het bijzonder — feller, sneller en wendbaarder was dan de Me-109. Bovendien hadden de Duitsers hun eerste echte nederlaag geïncasseerd en dat was voor hen moeilijk te verteren.

Bij de Duitse verovering van Kreta (25 mei - 1 juni 1941), sluitstuk van de op 6 april 1941 begonnen Balkanveldtocht, verloor de Luftwaffe meer toestellen dan zij kon missen. De Operatie Barbaros-

Literatuur

- J. Benoist-Méchin — *Histoire de l'armée Allemande (de la Reichswehr à l'armée nationale 1919-1938)*. Éd. Albin Michel, Parijs (1938).
- F. van Rabenau — *Seeckt, aus seinem Leben*. Von Hase & Kochler, Leipzig (1940).
- H. Speidel — *Reichswehr und Rote Armee. Vierteljahreshefte f. Zeitgesch.* Deutsche Verlags-Anstalt, Stuttgart (1953).
- G. Castellan — *Le réarmement clandestin du Reich (1930-1935)*. Librairie Plon, Parijs (1954).
- H. W. Gatzke — *Stresemann and the rearmament of Germany*. Johns Hopkins Press, Baltimore (1954).
- O. Gessler — *Reichswehrpolitik in der Weimarer Zeit*. Deutsche Verlags-Anstalt, Stuttgart (1958).

sa — de Duits-Russische oorlog begon op 22 juni 1941 — stond immers vlak voor de deur. Tijdens de voor de Duitsers catastrofaal geëindigde Slag om Stalingrad (augustus 1942 - 2 februari 1943) bleef de Luftwaffe opnieuw onder de maat.

Ook de evacuatie van de Duitse troepen en hun materieel uit Tunesië, in het voorjaar van 1943, bleek voor de Luftwaffe een te zware opgave; er werden omvangrijke verliezen geleden, waardoor de geplande operatie niet overeenkomstig het boekje kon worden voltooid. En het was zonder meer een teken aan de wand, dat op 6 juni 1944 — de eerste dag van de geallieerde landingen in Normandië — het Duitse opperbevel slechts over enkele escadrilles jagers kon beschikken.

Ten slotte

Ondanks de zware Britse en Amerikaanse luchtbombardementen op de industriële centra van het Derde Rijk hadden de Duitse vliegtuigproducenten toch nog kans gezien de productie enigszins op peil te houden. Zij konden echter niet verhinderen dat alleen al in vergelijking met de Amerikaanse productiecijfers, de Duitse vliegtuigproductie bijna geheel in het niet viel. Verder kon als vaststaand worden aangenomen dat sinds medio 1943 de Duitsers in een toestand verkeerden, die zij niet meer beheersten en bovendien nog maar nauwelijks konden beïnvloeden. Het opperbevel van de oorspronkelijk uitsluitend aanvallend ingestelde Luftwaffe stond voor een onuitvoerbare taak. En zo zou het streven, de Luftwaffe alsnog te veranderen in een doelmatig en defensief onderdeel van de krijgsmacht, geen enkel positief resultaat meer opleveren.

- S. Delmer — *De Duitsers en ik*. Bruna, Utrecht (1961).
- G. Mann — *Deutsche Geschichte 1919-1945*. Fischer, Frankfurt am Main/Hamburg (1961).
- Militärgeschichtliches Forschungsamt — *Die Generalstäbe in Deutschland 1871-1945; die Entwicklung der militärischen Luftfahrt in Deutschland 1920-1933*. Deutsche Verlags-Anstalt, Stuttgart (1962).
- W. Besson — *Friedrich Ebert, Verdienst und Grenze*. Musterschmidt, Göttingen (1963).
- T. Vogelsang — *Kurt von Schleicher, ein General als Politiker*. Musterschmidt, Göttingen (1965).
- L. Mosley — *De Rijksmaarschalk, een levensbeschrijving van Hermann Göring*. Manteau, Brussel/Den Haag (1974).

Organisatie en legervorming

Majoor P. H. De Vries begint zijn artikelenreeks (*Mil. Spectator* 154 (1985)(9)405, (10)475, (11)517) met de vraag of de huidige drieledige structuur van het legerkorps zo onaanastbaar moet zijn als zij schijnt te zijn en ons lijkt een onderzoek daarnaar, mede gezien de ontwikkelingen zoals deze zullen worden vastgelegd in de Gevechtshandleiding 80/90, waardevol. Niettegenstaande het de bedoeling van schr. is geweest slechts een methode aan te geven om te komen tot een andere organisatiestructuur, waarbij hij aan deze artikelenreeks niet de diepgang van een formele studie toekent, hebben wij zijn artikelen met veel interesse en waardering gelezen. Wij menen dat de reeks een aanzet kan zijn de discussie over de (toekomstige) structuur van het legerkorps in brede kring op gang te brengen. Wij hebben gemeend enkele kanttekeningen te moeten maken om aan de discussie deel te nemen.

1. Het gevechtsteam (GT)

Het is juist dat in een publikatie als deze niet exact wordt ingegaan op de vraag wat de „optimale mix” aan wapensystemen in een teamopstelling (bv. een steunpunt) moet zijn. Duidelijk is echter wat een team in een verdedigende gevechtsactie moet kunnen nl. een aanval van een vijandelijk gemechaniseerd bataljon tot staan brengen. Als dit vijandelijke bataljon aanvalt met twee compagnieën vóór, zal het team het moeten opnemen met $24 \times$ BMP/BTR en $8 \times$ tank. Wij zijn van me-

ning dat dit vijandelijke bataljon de aanval in principe zo lang mogelijk bereden zal uitvoeren tot het door het antitankvuur van de verdediger, eventueel in combinatie met de hindernis, tot uitstijgen wordt gedwongen. De vijand zal zeker niet per definitie met een hindernis in het vizier op 2000 m voor de verdedigende opstelling uitstijgen (blz. 406). Wij denken dat de verdediger in de meerderheid van de gevallen ernaar moet streven de vijand tot uitstijgen te dwingen in een strook terrein van gemiddeld circa 700 m diepte, zijnde de gemiddelde waarnemings- en schootsvelden (1500 m) minus de plaats van de hindernis (800 m vóór de verdedigende opstelling). In deze strook terrein moet worden getracht de uitgestegen vijandelijke infanterie uit te schakelen alvorens deze de hindernis doorbreekt. Dan bestaat immers de kans dat uit dezelfde opstelling, met de hindernis nog intact, een volgende vijandelijke aanval kan worden afgewacht.

In de geschetste organisatie van het GT (blz. 408) beschikt het o.m. over $4 \times$ prat, $4 \times$ Dragon en $7 \times$ kn 25 mm. Waarom deze laatste systemen niet in beschouwing worden genomen als bestrijdingsmiddel tegen licht gepantserde voertuigen zoals de BMP/BTR, is ons niet duidelijk. Een gemiddeld team in de huidige organisatie beschikt over $4 \times$ prat, $4 \times$ tank, $8 \times$ kn 25 mm en $4 \times$ Dragon (met een dracht van 1000 m). De vuurkracht en de vuursnelheid van een team met de laatstgenoemde samenstelling is aanmerkelijk groter. Wij achten het alternatief van $4 \times$ prat, $4 \times$ Dragon (met een dracht van 1500 m) en $7 \times$ kn 25 mm onvoldoende garantie bieden voor het stoppen van een aanval van een vijandelijk versterkt gemechani-

seerd bataljon. Het team van nu is o.i. de minimale samenstelling om de aanval van een dergelijk bataljon af te slaan.

Achter het als „volwaardig” meertellen van de Dragon als pantserbestrijdingsmiddel zetten wij een groot vraagteken. Het zal immers niet meevallen de raket buiten pantser boven het maaiveld naar het doel te leiden, en verondersteld mag worden dat in deze fase van de vijandelijke aanval de teamopstelling onder artillerie- en mortiervuur ligt, hierbij nog uitgaande van het feit dat de schutter onder deze omstandigheden durft te vuren.

Het is duidelijk dat in de organisatie van het GT een verschuiving heeft plaatsgevonden in de richting van de personeelsbestrijdingsmiddelen. Is dit het resultaat van het door De Vries gehanteerde uitgangspunt dat de vijand per definitie op 2000 m uitstijgt? Voor de personeelsbestrijding zijn in de organisatie zware mitrailleurs en granaatwerpers opgenomen. Wij denken dat indien de vijand door het vuur van de kanonnen 25 mm, tanks en prats van het „team van dit moment” tot uitstijgen is gedwongen in de eerder geschetste terreinstrook van 700 m diepte, dit uitgestegen vijandelijke personeel zeer goed kan worden uitgeschakeld met de coax-mitrailleurs van YPR'n en tanks.

De invoering van het granaatwerperpeloton als alternatief voor het mortierpeloton is o.i. niet juist. Een dergelijk peloton met granaatwerpers naar analogie van de AGS-17 dient o.i. onaanvaardbaar veel munitie te verschieten om dezelfde uitwerking te verkrijgen als de concentratie van een mortierpeloton (150×125 m). Voorts vragen wij ons af of een mortierpeloton kwetsbaarder is voor vijandelijke grondwapensysteembestrijding dan een granaatwerperpeloton in de voorste lijn. Als laatste willen wij over de geschetste samenstelling van het GT opmerken dat de diversiteit aan wapensystemen nog meer is toegelaten, zeker als aan het GT nog een tankpeloton wordt toegevoegd. Velen met ons vragen zich af of de huidige teamcommandant zijn team — bestaande uit tanks, prats en pant-

serinfanterie — in het gevecht kan leiden. Bovendien wordt door invoering van zowel de granaatwerper als de zware mitrailleur het „otvemen” voor de teamcommandant nog ingewikkelder: waar moet hij welke wapensystemen inzetten?

Indien het gevechtsverband wordt versterkt met tanks, dan wel door menging van de benodigde tankcomponent wordt voorzien, zal de tankteamcommandant in sommige gevallen moeten kunnen optreden met een team dat bestaat uit voor hem onbekende wapensystemen van een grote diversiteit. De gevechtsteamcommandant, afkomstig van het zware-wapenteam bevindt zich in een soortgelijke situatie.

2. Het gevechtsverband

De vierledige structuur van het gevechtsverband (blz. 411) is een resultante van de vooronderstelling dat het gevechtsverband moet beschikken over 5 GT's, waarvan eventueel 1 à 2 tankteams. Het gevechtsverband zonder tanks kan slechts 4 gelijksoortige GT's als geschetst op blz. 408, formeren. Wil De Vries een vijfde GT formeren dan gaat dat ten koste van de overige vier GT's. De zinsnede op blz. 409 dat „de span of control van de teamcommandant twee (tirailleur)pelotons kan omvatten” versterkt ons vermoeden dat schr. deze mogelijkheid invoert. Overigens is met 4 GT's per verband, mits — naar wij menen — wordt beschikt over tanks, het voeren van zowel positie- als gebiedsverdediging mogelijk (zie: VS 7-210. Het pantserinfanteriebataljon).

Overigens is ons opgevallen dat zowel bij het gevechtsverband, het tankverband als bij het verkeningsverband het radarelement is verdwenen. Het lijkt ons geen goede zaak dit element uit de verbandsorganisatie te verwijderen zonder dat in een adequate vervanging is voorzien. Het lichte bewakingsteam beschikt over één radarpeloton; één peloton per manoeuvreergroep lijkt ons onvoldoende.

Onze kanttekeningen over het gevechtsverband zouden wij willen vervolgen met de opmerking dat de organisatie van het verband in vre-

destijd nog steeds afwijkt van een mogelijke organisatie in oorlogstijd. Door het concentreren van de logistieke middelen op het niveau van het verband zou een samenstelling als in oorlogstijd mogelijk zijn. De consequenties in oorlogstijd van het concentreren van deze middelen zullen echter nauwkeurig moeten worden bekeken; het materieel-dienstpeloton zal zodanig moeten worden georganiseerd dat door inzet van mobiele herstelploegen flexibel zal kunnen worden gereageerd. Tevens dient de materieelafvoercapaciteit te worden uitgebreid.

De diversiteit aan wapensystemen maakt voor de gevechtscommandant het opleiden en oefenen nog gecompliceerder. Voorwaarde voor het goed functioneren van een GT in oorlogstijd is echter een grondige kennis van de diverse wapensystemen waarover kan worden beschikt en, voor zover mogelijk, een hechte binding binnen het GT. Aan deze voorwaarden kan reeds — met alle problemen die hieraan mogen zijn verbonden — in vreedstijd worden voldaan. Men moet zich dan wel uitspreken over hoe het „doorsnee” GT eruit moet komen te zien, waarbij herverdeling van middelen binnen het gevechtsverband natuurlijk tot de mogelijkheden moet blijven behoren.

Als laatste opmerking over het verbandsniveau constateren wij dat de commandogroep van zowel het tankverband als het tankteam is uitgebreid met elk één tank. De motivering tot deze uitbreiding wordt door schr. niet gegeven.

3. De manoeuvreergroep

Bij de indeling van de gevechtsverbanden op het hogere niveau komt maj De Vries tot 4 verbanden per manoeuvreergroep. Hoewel hij in zijn eerste artikel schrijft dat een gevechtsverband 5 GT's nodig heeft om de verdediging te voeren en dit eventueel zonder versterking van tanks, waardoor wij gingen twijfelen aan de samenstelling van deze 5 GT's, zijn wij bij het bezien van de manoeuvreergroep uitgegaan van het GT zoals beschreven op blz. 408.

In onze roep om tanks komt schr.

ons tegemoet door te stellen dat het voorverband in het zwaartepunt wordt versterkt door een tankteam, terwijl het andere voorverband gemengd van samenstelling zal zijn. De geschetste organisatie op blz. 408 hanterend, kan het versterkte verband 4 GT's van gelijke samenstelling formeren (het houdt daarbij wel twee teamcommandanten en ook twee teamcommandogroepen over). Het gemengde verband kan 3 GT's van gelijke samenstelling formeren. (Het houdt daarbij eveneens twee teamcommandanten en een tankpeloton over.) Voor de reserve van de manoeuvreergroep resteren 5 GT's en 2 tankteams, waarbij door menging weer twee teamcommandanten overbodig zijn. Dit zal niet de bedoeling van de schrijver zijn, doch het „gebruiken” van alle teamcommandanten zal slechts leiden tot een versnipperen van middelen over kleinere teams, waarbij ertegen moet worden gewaakt dat deze kleinere teams bestaan uit onder meer tirailleurpelotons. Deze tirailleurpelotons zouden immers moeten worden onttrokken aan de GT's die slechts beschikken over 2 tirailleurpelotons. Om echter in het uiterste geval een vijandelijke uitgestegen bataljonsaanval (met twee compagnieën voor) in het handgemeen met gunstig resultaat te beslissen, zijn minimaal 2 tirailleurpelotons nodig.

Als — om door De Vries op blz. 476 beschreven redenen — een vierledig gestructureerde manoeuvreergroep een wenselijkheid is, dan is dit ook uitstekend te realiseren met de bataljonsorganisaties van nu, waarbij de verdeling van middelen over teams (want daarin moet worden gedacht) uitstekend mogelijk is. Er ontstaat dan een organisatie met 3 pantserinfanteriebataljons en 1 tankbataljon met 4 eskadrons: 2 eskadrons à 4 pelotons en 2 eskadrons à 3 pelotons.

Indien de manoeuvreergroep in de positieverdediging verdedigt met 2 bataljons voorin (waarvan één bataljon is versterkt en één bataljon is gemengd) ontstaat het volgende beeld: het versterkte bataljon kan 4 teams formeren, elk bestaande uit 2 pantserinfanteriepelotons, 1 tank-

peloton en 1 antitankpeloton. Het gemengde bataljon kan drie teams formeren, elk bestaande uit 2 pantserinfanteriepelotons, 1 tankpeloton en 1 antitankpeloton. Mits de mortierpelotons niet verdwijnen, worden geen teamcommandanten „werkloos”. Mochten de mortierpelotons verdwijnen, dan zouden de antitankpelotons kunnen worden ondergebracht bij de pantserinfanteriecompagnieën, waarvoor veel is te zeggen.

Voor de reserve resteren 13 pantserinfanteriepelotons, 7 tankpelotons en 5 antitankpelotons. Hieruit kunnen ook 6 teams van evenwichtige samenstelling worden geformeerd en hiervoor zijn 6 teamcommandanten beschikbaar.

4. Het legerkorps

Bij de beschrijving van het legerkorps willen wij stilstaan bij het feit dat De Vries slechts één tankmanoeuvregroep laat fungeren als beveiligende strijdmacht (blz. 480). Bij de beschrijving van het denkbeeldige terrein, dat als één van de uitgangspunten heeft gediend (blz. 407), zou deze manoeuvregroep moeten optreden in een vak van ca. 80 km breedte. Deze vakbreedte is alleen al verbindings technisch te groot voor een manoeuvregroepscommandant om zijn totale eenheid te commanderen zodat per definitie twee half-manoeuvregroepen moeten worden geformeerd. Het aanhouden van één groeppreserve is ook niet mogelijk aangezien onmogelijk over de totale breedte — op tijd — kan worden opgetreden. Indien er geen manoeuvregroepsreserve wordt aangehouden, en ook geen half-manoeuvregroepsreserve, zullen 4 verbanden voorin optreden; elk verband in een vak van 15 à 20 km breedte (twee keer zo breed als gemiddeld aan een bataljon wordt toegewezen).

Om tegen omtrekking van de vijand te kunnen optreden zal elk verband in ieder geval een reserve moeten aanhouden. Omtrekkingen zijn niet ondenkbaar indien door een verband over een breedte van 20 km wordt opgetreden. Voorts is ook een snelle inzet van de verbandsreserve in een vak van 20 km breed

niet eenvoudig. Bovendien moet worden geconcludeerd dat binnen een manoeuvregroep een keuze in de toe te passen manoeuvrevorm niet mogelijk is; er zijn geen middelen om overlappend op te treden. Terecht constateert De Vries dat de KL over onvoldoende middelen beschikt om 8 manoeuvregroepen uit te rusten (blz. 480). Het tankbestand ondergaat — procentueel gezien — een kleine verhoging; de gemechaniseerde (lucht doel)artilleriebestanden ondergaan forse uitbreiding, hier en daar ondergaan voertuigbestanden (pantsergenie en de mortiertrekkers) zelfs een vermindering. Een berekening onzerzijds heeft aangetoond dat het totale bestand aan rupsvoertuigen met ca. 30% moet worden uitgebreid om deze 8 manoeuvregroepen te vullen. Gezien enerzijds deze uitbreiding en anderzijds het gebrek aan gegevens, die aantonen dat geen toeneming van de investeringsquote onstaat volstaan wij met een kritische kanttekening.

5. Het vullingsysteem

In deel 3 van zijn artikelenserie optimaliseert maj De Vries de mogelijkheden de periode in werkelijke dienst (14-16 maanden) te benutten voor de vorming van oorlogsinzetbare eenheden. Het aspect werkbelaasting van de instructeur wordt hierbij volledig over het hoofd gezien.

Het voorstel van schr. leidt in het COKL-ressort tot een zodanige uitbreiding van het aantal lesuren, dat de besparing van 15% van het aantal instructeurs vanwege de kleine lichten volledig wegvalt tegen de extra behoefte aan instructeurs om de uitbreiding van het aantal lesuren op jaarbasis op te vangen. Tevens neemt het aantal beschikbare reservedagen per jaar af met 5 door het vergroten van het aantal oefenweken van 48 naar 49. De behoefte aan instructeurs zal daardoor eerder toe- dan afnemen, mede gelet op de 5% arbeidsduurverkortings die nog moet worden verrekend.

Het verschuiven van „vakantieverlof niet op verzoek”/compensatiedagen naar de parate periode, en het verkleinen van het aantal be-

schikbare reservedagen, terwijl de duur van de parate periode slechts met één kalenderweek toeneemt, leidt onvermijdelijk tot een verdere afbraak van de onderdeelvorming bij parate eenheden. Het opleiden van 4 in plaats van 3 schooleenheden per verband laat geen ruimte meer voor een stille periode. Tevens blijft de kern van de KV-eenheid belast met de opleiding van de schooleenheid. De reeds te grote belasting van het beroepskader bij parate eenheden, zichtbaar door het aantal niet opneembare verlof- en compensatiedagen, wordt daardoor nog groter. Toevoegen van extra instructeurs zal noodzakelijk zijn. Hoe de 5% arbeidsduurverkortings moet worden gerealiseerd is volledig onduidelijk.

Het voorstel tot het vergroten van het aantal lichten per jaar binnen een zelfde periode van in werkelijke dienst leidt o.i. niet tot besparing van het aantal instructeurs, maar tot vergroting van de werklust bij parate eenheden en tot afbraak van de onderdeelvorming.

6. Samenvatting

Ten slotte willen wij onze kritiek op deze uiterst lezenswaardige artikelenreeks samenvatten.

Wij achten het onjuist te veronderstellen dat, indien de vijand op een hindernis stuit, deze zal uitstijgen op een afstand van 2000 m voor de verdedigende opstellingen.

Het is o.i. eveneens onjuist het 25 mm wapensysteem niet aan te merken als bestrijdingsmiddel tegen lichtgepantserde doelen.

Door ons wordt het GT zonder tanks in de samenstelling zoals geschetst in afb. 4 op blz. 408 niet in staat geacht de primaire taak uit te voeren, nl. de aanval van een vijandelijk versterkt gemechaniseerd bataljon tot staan te brengen. Tevens vinden wij dat een „doorsnee GT” dient te worden gedefinieerd, uitgaande van de primaire taak; door de mogelijkheid te creëren binnen een gevechtsverband 5 GT's te formeren, zullen één of meer GT's niet in staat zijn die primaire taak uit te voeren.

Wij zien het granaatwerperpeloton als een additioneel wapensysteem

binnen het GT en niet als vervanging voor een mortierpeloton, waarbij nauwgezet zal moeten worden nagegaan of deze behoefte noodzakelijk is, aangezien de inzet van dit wapensysteem een extra belasting is voor de teamcommandant.

Ondanks alle problemen op het gebied van opleidingen achten wij de voorwaarden voor het goed functioneren van een GT in oorlogstijd, nl. een grondige kennis van de diverse wapensystemen en een hechte binding binnen het GT, van dermate groot belang dat wij pleiten voor een zelfde organisatie van het GT in vredes- en in oorlogstijd. Dit laatste stelt hoge eisen aan de te gebruiken trainingsmogelijkheden, zowel in het COKL-ressort als in het LK-ressort.

Mocht, zoals door De Vries op blz. 476 e.v. is beschreven, de noodzaak bestaan tot een vierledig gestructureerde manoeuvre-groep, dan — zo menen wij te hebben aangetoond — behoeft dat voor de uitvoering van het verdedigend gevecht niet noodzakelijkerwijs te betekenen dat ook de organisatie van het huidige pantsersinfanteriebataljon wijziging behoeft.

Wij achten één tankmanoeuvre-groep als een beveiligende strijdmacht, gezien de vakbreedte, onvoldoende.

Wij zijn niet ervan overtuigd dat een besparing wordt bereikt van 15% aan instructeurs binnen het COKL-ressort vanwege de kleinere lichtingsploegen, in verband met de toeneming van het aantal op te leiden lichtingsploegen, van 6 naar 7. Bovendien zien wij een vergroting van de werklast bij de parate eenheden, en een bekorting van de tijd beschikbaar voor onderdeelvorming.

Onze primaire opzet is geweest een bijdrage te leveren aan een hopelijk brede discussie over hoe onze organisatie het beste eruit kan gaan zien. Wij hebben ons bewust niet uitgesproken over vele andere aspecten, die in de artikelenreeks de aandacht verdienen, zoals het verdwijnen van het divisieniveau, vuursteun, gevechtssteun, verzorgings- en andere aspecten van de legervorming. Wij laten dat graag aan anderen over

waardoor mogelijk de — door ons en ongetwijfeld ook door De Vries en de redactie van de Militaire Spectator gewenste — brede discussie zal plaatsvinden.

B. T. DE MARS en A. NOËL, majs inf

Organisatie en legervorming

(2)

Met veel genoegen heb ik de interessante beschouwingen van maj De Vries in de Militaire Spectator nrs 9, 10, 11 van 1985 gelezen. Eindelijk eens een actueel en velen aansprekend onderwerp. Ik vind de studie des te bewonderenswaardiger omdat uitgebreidheid van onderwerp en uitwerking van de stof mij eerder het werk toe leken voor een stafstudie van specialisten dan de studie van één officier. Ik hoop dat, behalve mijn respect voor het oeuvre, door mij enkele opmerkingen mogen worden gemaakt.

1. Het optreden van de Duitse legers in Noord-Afrika en aan het Oostfront is vergelijkbaar met het eventuele optreden op het 1Lk-front:

— hoeveel front is werkelijk te verdedigen en hoeveel terrein is niet passeerbaar c.q. moeilijk passeerbaar?

— een antitankfront in combinatie met een tankmacht was de Duitse tactiek: zelfstandige antitankbataljons die met infanterie de vijandelijke tankaanval afstopten, waarna de gecombineerde tankmacht òf de doorgebroken vijand aanviel, òf de achtervolging begon, òf uit de flank de vijandelijke operatie атаqueerde.

2. Per manoeuvre-groep is een antitankbataljon van liefst 100 stukken gewenst, behalve de (eigen) antitankbewapening per bataljon, afdeling, compagnie, eskadron en batterij.

3. Ook de luchtverdediging acht ik onvoldoende. Ook hier dient ieder onderdeel tot compagnies- en overeenkomstig niveau een eigen luchtafweer te bezitten, en bovendien nog enkele afdelingen luchtafweer.

4. De veldartillerie vind ik erg ver-

snippered. Wanneer ik voor een aanval (tegenaanval) de artillerie moet concentreren (hiertoe is 2 tot 3× de organieke artillerie nodig), dient de organisatie te bestaan uit één afdeling per manoeuvre-groep plus enkele artilleriegroepen, elk à vier afdelingen, in hoger verband ter vuurversterking.

5. De „span of control”, waardoor maj De Vries op de vier-organisatie komt, is ook bij andere legers in gebruik, maar, naar men mij vertelde, ook om een andere reden. Manoeuvre-groepen van 4, 5 of 6 bataljons ontvangen zoveel extra troepeneenheden dat langzamerhand die eenheden kleine divisies worden. In dat geval signaleer ik als extra troepen: een compleet verkenningsbataljon, een compleet antitankbataljon, een extra raketeneheid, een afdeling luchtdoelartillerie.

6. Voor wat betreft de 1Lk-organisatie zie ik eerder een tekort aan staven; eventueel extra te mobiliseren staven zijn te overwegen om te kunnen opereren in een breed en diep gebied.

De bovenstaande opmerkingen waren te beschouwen als een bijdrage aan de studie van maj De Vries. Van vitaal belang acht ik het tekort aan antitank- en luchtdoelartilleriemiddelen, benevens de artillerieorganisatie.

Van geheel andere aard is mijn commentaar op de beschouwing over het legerstelsel (legervorming). De trend van de ontwikkeling van de cultuur, de maatschappij en de legers gaat nl. naar de *professionelen*, het beroepsleger dus. Historisch gezien is dit type leger het oudst en efficiëntst. Nimmer is een legersysteem veel anders geweest, behalve dan door de „levée en masse” tot massalegers. Maar steeds stonden, zelfs aan de spits van massalegers, de professionele speerpunten; van Desert-rats tot SS-divisies. Nog in Korea bleken de National-Guarddivisies inferieur aan de lang dienende infanteriedivisies. Behalve dat de cultuur der mensen naar het professionele toegaat is er een andere reden, nl. dat binnen de dienstplicht geen *allround-soldaat* is op te leiden; ongeveer 2 jaar is het

minimum. Hierbij dient het fillersysteem voor vredestijd overboord te worden gegooid. Het kan slechts dienen als noodhulp in oorlogstijd. Ook dienen bij de opleiding *eisen* en *examens* bepalend te zijn en niet X maanden zus opleiden en Y maanden zo. Optimale eisen en examens zijn slechts aan lang dienende professionele vrijwilligers te stellen.

Een verdere reden is de cultuur in het Westen. Deze is antimilitair, of meer amilitair, d.w.z. *die cultuur staat haaks op wat de vereisten zijn voor de soldaat te velde*. Slechts een langdurige beroepsopleiding kan hier baten. In Nederland komt daar dan nog bij dat de *krijgstucht* onvoldoende is. Deze is ook niet één-twee-drie goed te krijgen behalve als een nieuw begin wordt gemaakt. Over die onvoldoende krijgstucht zal ik niet uitweiden, en slechts erop wijzen dat de krijgstucht bij legers in vredestijd goed is te schatten en dat het een indicatie is van hoe troepen zich, alle andere omstandigheden daargelaten, in de strijd te velde zullen gedragen.

Het knelpunt van een beroepsleger is dat het nimmer ineens compleet als leger kan worden opgericht, maar eerst na een aantal jaren. Een tweede punt is dat een beroepsleger reserves heeft met professionals die na ca. 3 à 4 jaar *klein verlof* krijgen. De derde aanvulling bestaat uit de *nationale reserve*, alleen voor secundaire diensten. De vierde is *dienstplichtigen*, met één opleiding in vredestijd van X maanden, genoeg om ze na oproep na Y maanden oefening inzetbaar te maken. Zodoende is een professioneel leger te creëren dat de toon aangeeft. Alle verdere (dpl) troepen moeten zien die standaard te bereiken, te testen met examens zoals heden de batterij- en afdelingstest.

J. K. M. BOTTEMA, kol art b.d.

Organisatie en legervorming

In de eerste plaats een woord van waardering voor de majoors De Mars en Noël; hun gedetailleerde commentaar duidt op een grondige bestudering van mijn artikelen. Alvorens inhoudelijk op hun kritiek in te gaan wil ik evenwel nogmaals stellen, dat het primaire oogmerk van mijn beschouwing is geweest een methode te schetsen met behulp waarvan een organisatie kan worden ontworpen. De in de loop van de artikelen geschetste organisatiestructuur is dan ook voornamelijk bedoeld als adstructie van die methode. Op basis van de door mij aangegeven methode zijn echter ook andere modellen te ontwerpen.

In mijn artikelen heb ik enerzijds getracht aansluiting te behouden bij de huidige middelen en organisaties, anderzijds heb ik een aantal malen vooruitgegrepen op toekomstige ontwikkelingen. Deze benadering heb ik onder meer gehanteerd bij het indelen van middelen in het GT. In dit verband acht ik inderdaad het 25 mm kanon niet in staat het pantser van de nieuwe generatie BMP-voertuigen te doorboren. Voorts is in het GT één kanon 25 mm minder ingedeeld dan in het huidige gemiddelde team. Dat daarmee binnen het GT het accent is verschoven van de pantser- naar de personeelsbestrijding is echter een onjuiste constatering. Ook ik acht het immers mogelijk bij het GT een tankpeloton in te delen; bovendien ga ik uit van een verbeterde Dragon of een equivalent daarvan. De pantserbestrijdingscapaciteit voor de mid-

delbare en lange dracht neemt daardoor per saldo zelfs toe. Inderdaad deel ik in het GT meer middelen in die specifiek voor de personeelsbestrijding zijn bestemd.

Daarmee kom ik tegemoet aan de eisen die het terrein stelt. Als gevolg van de (toenemende) begroeiing en bebouwing is er sprake van relatief veel zogeheten infanterienaderingen. Bovendien kan zodoende worden voorkomen dat de pantserbestrijdingscapaciteit (tijdelijk) onbenut moet worden gelaten om de secundaire bewapening van deze middelen (coaxiale mitrailleurs van tanks) in te zetten voor de bestrijding van personeel. Voorts gaat het m.i. te ver om, op grond van de veronderstelling dat het otmem van de teamcommandant te moeilijk wordt, af te zien van de vereiste indeling van middelen. Tot besluit van dit deel van mijn replek nog een enkele opmerking over de granaatwerper. Ik acht inderdaad een granaatwerper die onder pantser kan worden bediend en afgevuurd minder kwetsbaar voor grondwapensysteembestrijding dan de huidige getrokken zware mortieren, wier bediening door uitgestegen personeel moet plaatsvinden. Voorts is de granaatwerper een middel waarmee met eigen waarneming, en daardoor snel en effectief, op acute vijandelijke infanteriedreigingen kan worden gereageerd. Bovendien kunnen m.i. terecht vraagtekens worden geplaatst bij de effectiviteit van mortievuren. Om in de behoefte aan indirect vuur te voldoen is door mij in de manoeuvregroep voldoende artillerie ingedeeld.

Wat betreft het commentaar op de door mij aangegeven organisatie voor het gevechtsverband onderschrijf ik de opmerking dat het uit-

voeren van de gebieds- of de positieverdediging ook met 4 teams mogelijk moet zijn. Op grond daarvan zou in het pantserinfanterieverband kunnen worden afgezien van het organiek indelen van een vijfde team. In vredetijd acht ik de indeling van een vijfde (zware-wapens)team echter gewenst, met name vanwege de opleidingsproblematiek. Daarvoor zijn echter ook andere oplossingen denkbaar, waardoor mogelijk meer kan worden tegemoetgekomen aan de gerechtvaardigde wens de vredes- en de oorlogsorganisatie identiek te doen zijn. Daaraan kleefte overigens wel het gevaar dat dit qua samenstelling gemiddelde team als een sjabloon wordt gehanteerd, ongeacht de dreiging en/of het terrein. Ik blijf overigens erbij dat het uitvoeren van de nieuwe verdedigingsdoctrine alleen optimaal kan plaatsvinden als binnen de manoeuvrebataljons over minimaal 4 subeenheden kan worden beschikt.

Een afgeleid argument dat pleit voor de introductie van de vierdeling bij de pantserinfanterie-eenheden wordt gevonden in het systeem van legervorming. Een systeem van legervorming dat is toegesneden op de driedeling leent zich niet voor de vulling van „vierkante” eenheden. Indien overall elders in de structuur de vierdeling noodzakelijk wordt geacht, moet de pantserinfanterie noodgedwongen deze ontwikkeling volgen. Ter afsluiting van mijn reactie op het commentaar betreffende het bataljonsniveau nog enkele opmerkingen. De verklaring voor de uitbreiding van een aantal tanks in het tankteam en tankverband is simpel: teneinde de inzet van halfteams en halfverbanden mogelijk te maken, zijn ook voor de plaatsvervangende commandanten tanks ingedeeld. Wat betreft het aantal radars merk ik op dat ik uitsluitend een hervreiding beoog; wellicht is het noodzakelijk daarvoor twee pelotons in het lichte bewakingsteam op te nemen in plaats van het ene zoals door mij aangegeven.

Ten aanzien van de samenstelling van de manoeuvregroep moet ik toegeven dat de introductie van een vijfde team in het pantserinfanterie-

verband kan leiden tot een (te) ver gaande versnippering van krachten. De indeling van minimaal 4 teamcommando's per manoeuvrebataljon acht ik echter noodzakelijk. Alleen dan beschikt de commandant van de manoeuvregroep over voldoende teamcommando's (16) voor de bezetting van de eerste „bataljonstrook” (8) en voor de reserve en de bezetting van de tweede „bataljonstrook” (8). Wat betreft de samenstelling van de teams merk ik op dat in mijn structuur nagenoeg elk organisatorisch element in tweeën deelbaar is. Daardoor wordt de flexibiliteit van de operationele planning en inzet vergroot.

Aangaande het door mij ontworpen legerkorps geef ik de majoors De Mars en Noël gelijk als zij stellen dat voor de beveiligende strijdmacht meer dan één manoeuvregroep nodig is. Wat betreft de gevechtskrachtverhouding kan weliswaar met één manoeuvregroep worden volstaan maar de tijd/ruimtefactoren maken de inzet van meer middelen noodzakelijk. Afhankelijk van de te behalen tijdwinst kan de beveiligende strijdmacht dan bestaan uit 2 manoeuvregroepen of 1 versterkte manoeuvregroep. In het laatste geval zou kunnen worden gedacht aan de inzet van 2 half-manoeuvregroepen, elk versterkt met een verkenningsverband. Wat betreft de behoeftebepaling aan middelen merk ik op dat alleen een gedegen vergelijking van de gehanteerde berekeningen kan aantonen in hoeverre de situatie door mij als te rooskleurig is voorgesteld. Zo ben ik onder meer ervan uitgegaan dat de zware mortieren in de mortiercompagnieën worden getrokken door wielvoertuigen. Volledigheids halve moet ik echter aantekenen dat ik bij een aantal typen voertuigen mij niet strikt heb gehouden aan de vigerende normen voor de aan te houden reserves.

De kritiek op het benutten van de periode werkelijke dienst binnen het alternatieve systeem van legervorming is tamelijk fors. Ik merk hierbij op dat, indien wordt gekozen voor de vierdeling de consequenties daarvan onder ogen moeten worden gezien. Eenheden met een vierledi-

ge organisatiestructuur kunnen niet effectief met personeel worden gevuld door middel van het huidige systeem dat is gebaseerd op de driedeling. Een alternatief systeem behoeft voorts niet voor alle problemen een oplossing te bieden. Als het aantal voordelen van zo'n systeem de nadelen die daaraan kleven overtreft, is invoering van het alternatief wenselijk. Voor de onderkende knelpunten dienen dan andere oplossingen te worden gevonden. Welnu, ik blijf erbij dat de consequenties voor het COKL-ressort zodanig zijn, dat de sterkte van dat ressort substantieel kan worden verminderd. Dat is, gelet op de omvang van het huidige personeelstekort, een groot voordeel. Een rekenvoorbeeld zal dat naar ik hoop duidelijk maken. Thans omvat de sterkte van de lichtingsploeg circa 6000 man. Uitgaande van een gemiddelde klassegrootte van 10 leerlingen zijn instructeurs nodig voor 600 klassen. De norm voor indeling van instructeurs kent een opslagfactor voor afwezigheid en voor lesvoorbereiding e.d. Laten wij aannemen dat deze factoren gemiddeld liggen op 1,5 resp. 1,1. In de huidige situatie leidt dat tot een behoefte van $6000:10 \times 1,5 \times 1,1 = 990$ instructeurs per lichtingsploeg. Om de gevolgen van 5% arbeidsduurverkorting te kunnen opvangen dient de afwezigheidsfactor met 5% te worden verhoogd. In het alternatieve systeem zijn derhalve $5000:10 \times 1,55 \times 1,1 = 825$ instructeurs per lichtingsploeg nodig. Dit resulteert in een verminderde behoefte aan 138 instructeurs (= 13,9%) per lichtingsploeg. Het aantal lichtingsploegen dat continu in opleiding is blijft gelijk (2), zodat er ten opzichte van de huidige situatie verder niets verandert. Het wegvallen van de stille periodes acht ik geen beletsel: deze luxe kent men alleen bij de pantserinfanterie en de veldartillerie.

Voorts gaat het mij te ver te suggereren dat mijn systeem leidt tot een „verdere afbraak van de onderdeelvorming”. De netto beschikbare tijd wordt niet noemenswaardig verminderd. Bovendien wordt in mijn systeem ook na de eerste oefening nog de nodige aandacht be-

steed aan de onderdeelvorming. Door het gebruik van het ONDAS waar mogelijk uit te breiden wordt ook in de breedte meer aan onderdeelvorming gedaan en niet minder. Door voorts de staven van de KV- en RIM-eenheden grotendeels paraat te stellen, komt er binnen de verbanden resp. de manoeuvre-groepen extra personeel beschikbaar. Daardoor ontstaat enige ruimte om de inderdaad grote belasting van het beroepspersoneel bij de parate eenheden op te vangen.

Resumerend wil ik opmerken dat ik de majoors De Mars en Noël in een aantal gevallen gelijk moet geven; in een aantal andere gevallen meen ik echter hun kritiek te hebben weerlegd. Gelet op de diepgang en de gedetailleerdheid van hun commentaar en de opsomming van aspecten die zij in hun kritiek niet in beschouwing hebben genomen, valt het mij op dat de schrijvers de door mij gevolgde methode om te komen tot het vaststellen van de vereiste organisatiestructuur niet ter discussie stellen. Ik meen hieruit te mogen concluderen dat zij deze methode als bruikbaar kwalificeren.

* * *

Kol Bottema beschrijft in zijn reactie de inzet en het optreden van antitankeenheden, die in samenwerking met de infanterie de vijandelijke aanval tot staan moeten brengen waarna tankzware eenheden tot de tegenaanval overgaan. Welnu, deze wijze van optreden is ook thans mogelijk. Daarvoor behoeft echter niet te worden beschikt over zelfstandige antitankbataljons. Het pantserbestrijdend vermogen van de moderne pantserinfanteriebataljons is daarvoor voldoende. Door menging of versterking met tanks kan de vereiste verscheidenheid in dracht en karakteristiek van de antitankwapens worden verkregen. Ik acht het overigens wel mogelijk dat in plaats van tanks specifieke antitankkanonsystemen worden bestemd voor de inzet bij pantserinfanterie-eenheden. Daardoor kan naar verwachting op goedkopere manier worden voorzien in de vereiste ver-

scheidenheid aan (raket en kanon) antitankmiddelen. In mijn beschouwing heb ik echter getracht aansluiting te behouden bij de huidige middelen en organisatie. Mede daarom heb ik afgezien van het introduceren van antitankkanonsystemen. Deze overweging heeft ook een rol gespeeld bij het indelen van middelen voor de luchtverdediging. Bovendien zou bij een gegeven beperkt aantal middelen, de indeling van meer middelen bij bv. de luchtdoelartillerie moeten leiden tot reducties in andere sectoren waardoor een onevenwichtig opgebouwde organisatie zou ontstaan.

In dit verband wil ik daaraan nog enkele opmerkingen toevoegen. Ik acht het behouden van aansluiting bij de huidige middelen en organisatie van wezenlijk belang. Om tot de door mij omschreven organisatie te komen zijn talrijke aanpassingen nodig. Die aanpassingen moeten echter wel uitvoerbaar zijn en, wat misschien nog wel belangrijker is, ook door het personeel als zodanig worden gepercipieerd. Een reorganisatie kan naar mijn mening alleen succesvol verlopen als het „betrokken” personeel ook metterdaad daarbij *betrokken* raakt. Daartoe is het van belang dat de nieuwe organisatie herkenbaar is en uitzicht biedt op een duidelijke verbetering ten opzichte van de „oude” situatie. De trits herkenbaarheid, het perspectief van verbetering en, daardoor, betrokkenheid van het personeel acht ik van wezenlijk belang voor de ontwikkeling van een succesvolle veranderingsstrategie.

Ten aanzien van de indeling van artillerie merk ik op dat als gevolg van verbeteringen in de uitwerking van munitie en de vuurleiding met minder vuurmonden per vurende eenheid kan worden volstaan. De behoefte aan vurende eenheden (de batterij voor brisantvuur en het peloton voor ICM-vuur) is door mij voldoende onderbouwd. Aan de idee van kol Bottema om per manoeuvre-groep maar één afdeling in te delen kan worden tegemoetgekomen door de bij de manoeuvre-groep benodigde vurende eenheden (4 batterijen à 2 pelotons) in één afdeling in plaats van twee onder te

brengen. Dat is naar ik aanneem niet hetgeen kol Bottema in zijn reactie voor ogen heeft gestaan maar ik acht het zeker mogelijk. Een afdeling met een andere afdeling in vuurversterking regelt in de huidige situatie immers de inzet van 6 batterijen. Wat betreft de inzet van de legerkorpsartillerie meen ik dat, gelet op de moderne informatieverwerkende apparatuur en de ruime verbindingsmogelijkheden, de indeling van veldartilleriegroepstaven overbodig is. De planning en de coördinatie van de inzet van vuursteun- en doelopsporingsmiddelen kunnen met geringe aanpassingen ook door het vuursteuncoördinatiecentrum op de desbetreffende niveaus plaatsvinden.

Wat betreft de indeling van verkenningcapaciteit geef ik kol Bottema gelijk. In de door mij geschetste manoeuvre-groep wordt niet beschikt over specifieke middelen voor het uitvoeren van grondgebonden verkenningen in front van eigen troepen. Ik kan mij echter goed voorstellen dat die behoefte wel bestaat en dan dienen één à twee verkenningsspelotons te worden ingedeeld.

De opmerkingen over legervorming staan in wezen los van mijn artikel. Een van de uitgangspunten in mijn beschouwing is immers het handhaven van de kadermilitiestructuur. Daarvoor zijn overigens goede argumenten. Een kadermilitieleger verzekert een wisselwerking tussen maatschappij en krijgsmacht, die het maatschappelijk draagvlak van de krijgsmacht ten goede kan komen. Voorts is een beroepsleger naar de huidige normen onbetaalbaar. Het gesignaleerde tekort aan opleidingstijd — dat ook feitelijk bestaat — kan met inachtneming van de door mij gehanteerde (en ook algemeen aanvaarde) uitgangspunten alleen worden goedge maakt door de duur van de diensttijd te verlengen. In mijn beschouwing over legervorming heb ik evenwel aangetoond dat ook binnen de huidige diensttijd een systeem van legervorming is te ontwerpen dat zich leent voor de vulling van „vierkante” eenheden.

P. H. DE VRIES, maj cav

Acties in de Archipel

door J. J. Nortier, 334 blz., geïll. Uitg.: T. Wever b.v., Franeker, 1985. Prijs: f 49,50.

Kolonel der infanterie b.d. J. J. Nortier is voor de lezers van de Militaire Spectator geen onbekende. Regelmatig verschijnen van zijn hand publikaties die zich voornamelijk toespitsen op een stukje krijgsgeschiedenis van het voormalig Nederlands-Indië.

Op verzoek van de leden van de voormalige derde sectie Nederlands Forces Intelligence Service (Nefis III) heeft hij uitvoerig en historisch verantwoord de activiteiten van Nefis III te boek gesteld. Weliswaar laat, 40 jaar na de onvoorwaardelijke overgave van Japan, maar zeker terecht; de activiteiten van dit kleine groepje militairen — waartoe o.m. maj Spoor, de latere gen Spoor, en kap F. van der Veen, de latere bevelhebber der landstrijdkrachten tevens chef landmachtstaf, behoorden — zouden anders in vergetelheid zijn geraakt.

Na de capitulatie van Nederlands-Indië werd zeer snel dringende behoefte gevoeld aan informatie over bezet Indië. De geallieerden hadden geen flauw benul van wat er zich allemaal afspeelde. In Australië werd daartoe de organisatie Nefis opgericht. In chronologische volgorde worden in het boek het ontstaan van Nefis, de voorbereidingen tot en uitvoering van de geheime acties, met de te overwinnen problemen, behandeld. Het zal de lezer ongetwijfeld opvallen hoe gebrek- en amateuristisch de eerste ac-

ties werden voorbereid en uitgevoerd, overigens door de nood gedwongen omdat vaak de nodige middelen of de noodzakelijke medewerking van andere autoriteiten ontbraken. Bovendien moest de gehele inlichtingenorganisatie van de grond af worden opgebouwd. Voor de oorlog had men verzuimd of verzaakt een adequaat inlichtingenorgaan te creëren, mede ingegeven door het feit dat spioneren iets is dat een fatsoenlijke Nederlander niet behoort te doen. Het lezen over de eerste verkenningsoperatie op de kust van Oost-Java brengt een gevoel van verslagenheid teweeg: dappere Nederlandse en inheemse militairen werden vrijwel allen door de Japanners gepakt en meteen of later geëxecuteerd. Het aantal slachtoffers was procentueel groot. Door schade en schande wijs geworden werd besloten acties niet meer uit te voeren in dichtbevolkte gebieden maar daar waar de populatie minder groot was. Acties op Nieuw-Guinea bv. hadden meer succes.

Het boek is boeiend en vlot geschreven, zonder te gedetailleerd te zijn. Bij de inontvangstneming van het eerste exemplaar merkte gen inf G. L. J. Huyser op: *Een grijze plek van de militaire geschiedenis in de Archipel is nu ingekleurd en geboekstaafd.* Moge het echter daarbij niet blijven: maak kennis met die geschiedenis door het boek ook metterdaad te lezen. P. L. HOEVERS, bgen inf

Afscheid van het Zesde

door J. Simons, 72 blz., 50 afb. Uitg.: Brabantia Nostra, Breda, 1985. Prijs: f 22,50.

In dit boek wordt op aantrekkelijke wijze de geschiedenis van het Stafmuziekkorps van het Zesde Regiment Infanterie verhaald. Het muziekkorps, dat Breda als standplaats had, zou de Tweede Wereldoorlog niet overleven. De auteur beschrijft het leven en werken van de verschillende kapelmeesters en componisten van militaire marsen. De steunverlening van het stafmuziekkorps

aan de KMA wordt uitvoerig behandeld, en op een plezierige manier wordt ingegaan op het ontstaan van diverse marsen, waaronder de Manoeuvre- en de Cadettenmars.

De kenner bij uitstek van de Nederlandse militaire muziek, kolonel J. P. Laro schreef in de inleiding terecht: „Het boek bevat veel wetenswaardigheden en is daarom voor de geïnteresseerde lezer een waardevol bezit”.

drs. J. W. M. SCHULTEN, lkol vbdd

Dagboek van mijn krijgsgevangenschap te Neurenberg, Stanislau (Oekraïne) en Neu Brandenburg

door J. G. Sutherland, 45 blz., geïll. Uitg.: Zevenster, Driebergen, 1985. Prijs: f 10,-.

In dit boekje beschrijft Sutherland zijn leven als krijgsgevangene vanaf 1942. De diverse „stations”, Neurenberg, Stanislau (Stalag 371) en Neu Brandenburg (Oflog 67) zullen vele oud-officieren bekend in de oren klinken. Het is niet echt een dagboek, maar — zoals schr. zelf aangeeft — een combinatie van aantekeningen tijdens en na zijn krijgsgevangenschap. Op prettige wijze, zij het dat de interpunctie overdadig aandoet, verhaalt schr. het gebeurde, zoals de reis, de kampen, de ontsnappingen en de ontspanning, het overlijden van generaal Carstens, de bevrijding door de Russen en de overdracht van het kamp aan de Engelsen. Nog op 86-jarige leeftijd schreef Sutherland, kapitein der infanterie van de promotie 1920, aan dit relaas. Wie zich dit realiseert,ervaart zich als een toehoorder bij een verhaal. De kracht van het boek ligt niet in uitputtende beschouwing, wetenschappelijke analyse of objectieve geschiedschrijving. Het is „gewoon” het verhaal van „iemand die erbij was”. Andere ex-gevangenen zullen veel erin herkennen, anderen mogen ervaren wat „het kamp” voor de auteur betekende. Het is te

hopen dat mensen uit beide categorieën een uurtje willen nemen om al lezende te luisteren. De Franse essayist Michel Eyquem de Montagne (1533-1592) zou ooit hebben gesteld: „Er is een even groot verschil tussen ons en onszelf als tussen ons en anderen”; luisteren lijkt daarom de aandacht te verdienen.

J. M. J. BOSCH, maj cav

Das Oberkommando der sowjetischen Streitkräfte 1985

door N. Nor-Mesek en W. Rieper, 18 wandplaten m. omslag, index 101 blz. (m. aanvullingen en errata). Uitg.: Institut für Sowjet-Studien, Frankfurt/M., 1985. Prijs: DM 360,-.

Jaarlijks publiceert het ISOS dit overzicht van de organisatie van de Sovjetrussische strijdkrachten. Op 18 wandplaten (42 x 30 cm) worden de diverse organisatie-elementen qua structuur en bezetting weergegeven. De platen omvatten zowel de hoogste bevelsorganen als de diverse ondergeschikte ressorts. Opgenomen zijn o.m. het Warschau-Pact, de Generale Staf, land-, lucht- en zeestrijdkrachten, de strategische-rakettenoepen, de strategische reserve en de structuur per mogelijk operatietoneel. Het overzicht wordt jaarlijks op 30 april afgesloten; de belangrijkste wijzigingen worden via een inlegvel bekendgemaakt. De index omvat een overzicht van afkortingen en rangen, een transcriptietabel, een alfabetisch trefwoordenregister en een register op naam. Het alfabetisch zaakregister loopt van: „Afghanistan, sowjet. Besatzungstruppen in”, tot: „Zivilverteidigung”. Het systeem is zowel in de Duitse als in de Engelse taal opgezet. Ook bij het personenregister worden zowel de Duitse als de Engelse schrijfwijze gevolgd. Ongeveer 1800 functionarissen zijn in de overzichten opgenomen; van ongeveer 300 ook een foto. Vanaf 1986 zal het overzicht alleen nog in de Engelse taal worden gepubliceerd.

Voor wie is geïnteresseerd in de opbouw van de Russische strijdkrachten of in het „wie-is-wie” in deze structuur, biedt deze uitgave een schat aan informatie. Gezien de prijs lijkt de publikatie in beginsel van belang voor hen die zich functioneel met slagorde bezighouden, voor bibliotheken en instellingen van wetenschappelijk onderwijs. Tenzij men zelf deze informatie ten koste van veel tijd wil verzamelen, lijkt de publikatie haar prijs meer dan waard. De uitgave 1986 zal overigens nog duurder zijn: bij intekening vóór 31 januari 1986 nog DM 390,-, daarna DM 450,-.

J. M. J. BOSCH, maj cav

The Gurkhas

door B. Farwell, 317 blz. Uitg.: Penguin Books Ltd. Imp. v. Ned.: Nilsson en Lamm b.v., Weesp. Prijs: f 19,05.

Beschrijvingen van veldslagen zijn vooral voor militairen veelal leerzaam en interessant. Wanneer echter (een) specifieke hoofdrolspeler(s) in de schijnwerpers wordt/worden gezet kan de objectiviteit van de historische registratie in het gedrang komen. De schrijver van *The Gurkhas* lijkt dit vooraf te hebben geweten; de ondertitel van het boek luidt wellicht daarom „a history of the finest infantrymen in the world”.

Los van de vraag of Gurkha's inderdaad de beste infanteristen zijn (geweest), lijkt het erop dat er *een*, d.w.z. willekeurige, geschiedenis is geschreven en niet *de* geschiedenis. De beschrijvingen vermelden nl. veel pikante details die slechts de stereotypen over Gurkha's ondersteunen. Hard, heroïsch, wrang humoristisch, eerlijk, loyaal e.d. De kritische houding van de historicus ontbreekt, door de schrijver wordt niet „doorgevraagd”. Waar ligt bv. de oorsprong van de loyaliteit en hun hardheid? Ligt die misschien in hun Nepalese cultuur of in de religie (bv. in het Dashera-ritueel?). Wat was de oorzaak van hun falen als niet-infanterist? En onwillekeurig

dringt zich het beeld op uit Gullivers reizen, de beschrijving van het dwergenvolkje: bewonderend doch eigenlijk meewarig, wel goedmoedig maar vanuit een zeker superioriteitsgevoel.

Het boek wordt interessanter wanneer men de tragiek van de Gurkha's beziet bij het onafhankelijk worden van India in 1947. Welke keuze moeten zij maken als de Britten willekeurige opsplitsing van de Gurkharegimenten tussen Groot-Brittannië en India bekend maken? Wat moeten zij doen als zij geen soldaat meer kunnen zijn? In alle gevallen kan een sociale desoriëntatie en desintegratie van de Gurkha's, maar vooral van hun gezinnen en families, worden voorzien. Onwillekeurig vergelijkt men dit soort dilemma's en problemen met die van de Molukkers in het voormalige KNIL. Overeenkomsten genoeg, alhoewel ook duidelijke verschillen.

Toch zit achter de problematiek van deze beide bevolkingsgroepen een zelfde fundamentele en historische vraag, die van meer belang is dan de strikte opsomming van wapenfeiten van de respectieve Gurkharegimenten: hoe behandelt een koloniale macht lokale en regionale troepen die zij bij instorting van het imperium eigenlijk niet meer nodig heeft? Dergelijke vragen worden in dit boek echter niet gesteld.

A. A. KLUMPER, lkol mpsd

Mars en Aesculapius

Opstellen over medische polemologie, door dr. J. A. Verdoorn, 240 blz. Uitg.: De Tijdstroom, Lochem, 1985. Prijs: f 29,-.

Polemologie, aldus schr., is het wetenschappelijk onderzoek naar het oorlogsverschijnsel en van de voorwaarden tot vrede. Medische polemologie is de sector daarvan, waarbinnen met name de medische aspecten van het verschijnsel oorlog, en de daarmee samenhangende problematiek, aan de orde worden gesteld. De feitelijke bijdrage krijgt gestalte door „de bedreigingen van

de vrede — dat is tevens: van het gezonde bestaan — te analyseren en daarmee te zoeken naar middelen, om deze bedreigingen te elimineren" (blz. 28). Uit een beschouwing van het verschijnsel van de „totale oorlog" wordt afgeleid dat er sprake is van een structurele dispariteit tussen deze vorm van oorlog en het daarin opererende militaire systeem enerzijds en de civiele maatschappij en de daarin vigerende ethische codes anderzijds. Een beschouwing van het lot van Hiroshima en Nagasaki doet schr. constateren dat de civiele en militaire leiders in oorlogstijd als enige gemeenschappelijke doelstelling het winnen van de oorlog hebben. Daarbij is voor het beginsel van de humaniteit geen plaats. Schr. ziet als enige oplossing het ontstaan van een „cognitieve revolutie" met als functie het doorprijken van legitimatietheorieën en de rationalisaties van het oorlogsstelsel, en tevens het aantonen dat er tegenover de heilloze weg van het oorlogssysteem levensvatbare alternatieven bestaan. Deze revolutie moet het uitgangspunt worden van een nieuwe medische ethiek (blz. 144). Een apart hoofdstuk wijdt schr. aan de artseneed versus de officierseed. De kern van hun strijdigheid ligt, aldus Verdoorn, in het trieste besef dat de medische hulpverlening van de militaire arts in feite niet een dienst aan het leven, maar aan de dood is (blz. 154). Schr. constateert samenvattend, dat oorlogspreventie in het handelen van artsen als doelstelling centraal zou moeten staan. Er zou voorlichting moeten worden gegeven over de realiteit van een moderne oorlog en over de onmacht tegenover de medische gevolgen hiervan. Verder moet studie plaatsvinden naar de medisch relevante aspecten van geweld in de wereld (bv. armoede, overbevolking en agressie). Concreete daden zouden partijpolitieke keuze en samenwerking met de vredesbeweging kunnen zijn. Bij de relatie arts-krijgsmacht ziet Verdoorn drie opties: de arts zou een principiële weigering kunnen stellen; hij zou een begrenzing kunnen trekken bij de betrokkenheid v.w.b. nucleaire wapens; hij zou een compromis

kunnen aanvaarden. Dit laatste, arts in het leger, zou inhouden dat men zich onderwerpt aan de militaire normatiek die „de vernietiging van het menselijk leven, als middel tot het bereiken van de militaire doelstelling, tot gevolg heeft" (blz. 220). Verdoorn staat de eerste optie voor. Consequent acht hij daarbij dat de arts die het militaire systeem afwijst dit ook doet in vredestijd voor ritueel en symbolen die aan dit systeem zijn verbonden. Samenvattend: medische polemologie als opdracht; actieve deelneming aan het streven dat is gericht op een keuze vóór het leven en tegen de dood (blz. 225).

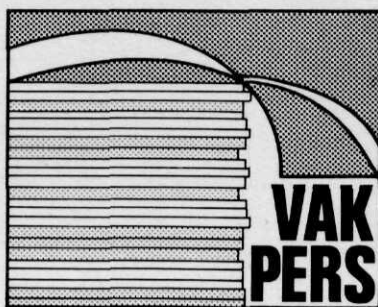
De problematiek die Verdoorn aansnijdt is complex en zeker actueel. De kern van het betoog is duidelijk: een moderne oorlog is a fortiori nucleair; in een dergelijke oorlog is geen plaats voor beginselen van humaniteit; de arts heeft (mede)menselijkheid tot opdracht en moet derhalve de oorlog en het militaire systeem afwijzen. De concrete werkelijkheid lijkt gecompliceerder dan uit de geschetste gedachtengang naar voren komt. Oorlog wordt door schr. gedefinieerd als „de geïntendeerde oplossing van een conflict van twee of meer naties d.m.v. georganiseerd geweld" (blz. 32). Het moge duidelijk zijn dat de inzet van wapens maar één van de mogelijkheden is om georganiseerd geweld toe te passen, ik denk bv. aan een blokkade of aan het afsnijden van de olievoorziening. In de periode 1945-'76 vonden inderdaad ongeveer 120 gewapende conflicten plaats op het territorium van 71 staten (*Oesterr. Mil. Z.* (1979)(3)234). Géén van deze conflicten werd tot een totaal conflict in de zin van inzet van alle ter beschikking staande (strijd)middelen; geen van deze conflicten werd nucleair beslecht. Het recht op zelfbescherming blijft stelselmatig buiten beschouwing; ook het *niet* voeren van een oorlog kan zijn prijs hebben, bv. in de vorm van een bezetting. De natie wordt door schr. gezien als een belangrijke oorzaak voor het bestaan van oorlogen. Het alternatief wordt echter niet gegeven. Sprekend over alternatieven wordt zeker niet duide-

lijk wat moet worden verstaan onder de voorgestane „totale revisie van de geestelijke grondslagen van onze cultuur" (blz. 224). Vormen deze grondslagen en onze cultuur niet het fundament voor de ethiek, en niet alléén die van de arts? De essentie van deze revisie wordt zeker dubieus als schr. tegelijkertijd constateert, dat „in naties met een totalitair regime de begrippen oorlogsmisdaad en misdaad tegen de menselijkheid een principiële andere inhoud hebben dan in democratische landen" (blz. 171). De functies van staat en oorlog hadden een diepgaander beschouwing verdiend.

Een zelfde kritiek verdient in feite de beschouwing van de relatie arts-krijgsmacht. Het lijkt niet goed waar te maken dat de van de arts te verwachten (mede)menselijkheid mag worden onthouden aan leden van een krijgsmacht die wordt ingezet voor een scala aan taken: de opdracht van de krijgsmacht is niet het voeren van de totale oorlog die schr. schetst. Ook de door schr. onderkende principiële scheiding tussen politieke beleidsvorming en de autonoom opererende militaire organisatie wordt niet met bewijzen gestaafd.

Bezwaar moet ten slotte worden aangetekend tegen de wijze waarop Verdoorn citaten benut om zijn stellingen te illustreren of te onderbouwen. In zijn citaat van gen Shoup (blz. 215) is sprake van „vele veteranen, daarbij inbegrepen vele beroepsofficieren" en „eer en militaire onderscheidingen". In de desbetreffende tekst is dit citaat *niet* letterlijk terug te vinden. Wel spreekt Shoup, in het gedeelte van de tekst dat vermoedelijk de oorsprong vormt, over „the military professionals" en over „glory and distinction". Voorts verklaart von Mantuffel ook zeker *niet* dat hij met *zijn* leger alleen dan militaire successen kon behalen, wanneer hij zich bij zijn strategische beslissingen uitsluitend liet leiden door de voor de totale oorlogvoering geldende normatiek, incl. het overtreden van de regels van het oorlogsrecht (blz. 50). Hij constateert op de opgegeven pagina wel: „Es ist die Erfahrung der einzelnen Kapitel dieses

Buches, dass in diesem Zweiten Weltkrieg, ganz unabhängig davon um welche der kriegführenden Parteien es sich dabei gehandelt hat, der Erfolg da gegeben war, wo der Krieg als ein totaler begriffen wurde (. . .)". Het storendste voorbeeld is echter het volgende: Verdoorn illustreert de grondlijnen van het denken over de totale oorlog na 1918 aan de hand van uitspraken van Douhet (1921) en Ludendorff (1935); hij vervolgt dan: „In 1952, na de Tweede Wereldoorlog kunnen we overeenkomstige opvattingen beluisteren, eveneens bij militairen. Zo schrijft de Amerikaanse generaal Omar Bradley in zijn autobiografie: In tijd van oorlog wordt de enige werkelijke waarde van een gevechtseenheid bepaald door zijn strategische functie, die uitsluitend gericht is op het behalen van de overwinning. En de soldaten die daarvoor zijn aangesteld, zijn niet meer dan werktuigen („tools") die worden gebruikt om die finale doelstelling, de overwinning, te verwirkelijken. De totale oorlog heeft geen tijd of gevoel om zich druk te maken over de waarde van de individuele mens. Soldaten zijn onderworpen aan de eisen die de totale oorlog nu eenmaal stelt. En bijgevolg moeten in zo'n oorlog de mensen sterven, opdat het oorlogsdoel: de overwinning, kan worden bereikt" (blz. 44/45). Slaat men de 1e druk van *A soldier's story* hierop na, dan valt op blz. 154 over de Amerikaanse Eerste Divisie het volgende te lezen: „A division represents not only the lives of 15,000 men and millions of dollars' worth of equipment, but it also represents a priceless investment in month and years of training. In the 1st Division that investment had been multiplied beyond measure by its long experience in battle. Thus in quality the 1st was worth the equal of several inexperienced divisions. It had become an almost irreplaceable weapon for the Normandy Invasion. In time of war the only value that can be affixed to any unit is the tactical value of that unit in winning the war. Even the lives of those men assigned to it become nothing more than tools to be used in het accomplishment of that

Excellerende gevechtseenheden

In navolging van de bestseller „In search of excellence" waarin Peters en Waterman acht typerende kenmerken van excellerende ondernemingen beschrijven, hebben de schrijvers — allen officier US army — onderzocht welke kenmerken typerend zijn voor uitstekend functionerende bataljons. Door het houden van interviews met commandanten en stafofficieren van grote eenheden, en door bezoeken aan diverse bataljons en afdelingen, komen zij tot een lijst met acht punten die typerend zijn voor excellerende eenheden:

- voorbeeldig leiderschap, o.m. gebaseerd op aanwezig zijn bij de troep, bereidheid tot het nemen van risico's en een gedegen vakkennis;
- de oorlogstaak staat centraal, bv. door tijdens oefeningen met scherpe munitie te oefenen;

mission. War has neither the time nor heart to concern itself with the individual and the dignity of man. Men must be subordinated to the effort that comes with fighting a war, and as a consequence men must die that objectives might be taken. For a commander the agony of war is not in its dangers, deprivations, or the fear of defeat but in the knowledge that with each new day men's lives must be spent to pay the costs of that day's objectives." Een dergelijk misbruik van teksten doet afbreuk aan het niveau van een geschrift. Uiteindelijk blijft — ondanks de leesbaarheid van het boek — onvrede over de wijze waarop

- zoveel mogelijk bevoegdheden delegeren en ondercommandanten de ruimte geven om fouten te maken;
- sterke identificatie met de eigen eenheid: we are the best;
- veel aandacht voor de personeelszorg, de mens staat voorop;
- het stellen van hoge eisen en het handhaven van een goede discipline;
- goed teamwerk; samen het karwei willen klaren;
- constant hoog prestatieniveau; dus niet alleen hoog scoren tijdens een inspectie of een test, maar ook de terugkeer in de kazerne naderhand gedisciplineerd afhandelen.

Hoewel er vraagtekens zijn te plaatsen bij de onderbouwing van de conclusies en het artikel typerend is voor de Amerikaanse manier van denken, is het zeker lezenswaard voor de Nederlandse officier die is geïnteresseerd in hedendaags praktisch leiderschap.

J. A. Simonsen, H. L. Frandsen en D. A. Hoopengardner — Excellence in the combat arms. *Mil. Rev.* 65(1985)(6). H. F. RUIJS, maj ar

Deze rubriek bevat uittreksels uit binnen- en buitenlandse publicaties. De verantwoordelijkheid van de redactie beperkt zich tot een juiste weergave van de inhoud van de artikelen.

schr. het fenomeen oorlog in relatie tot (medische) ethiek behandelt. Geneeskunde, aldus Verdoorn, omsluit collectief artsenverzet tegen alles wat oorlog bevordert en de vrede tegenhoudt (blz. 21). Staat de krijgsmacht uiteindelijk iets anders voor? In het boek van Yigal Lev, *O God, moeder, wat haat ik de oorlog*, wordt Saidi, een Arabisch dichter uit de 13e eeuw geciteerd: „Waar sterkte nodig is, is geen plaats voor zwakheid. Want door zwak te zijn verander je een vijand niet in een vriend, maar vergroot je alleen zijn hebzucht". Kent de wereld echt alleen vrienden?

J. M. J. BOSCH, maj cav